

ชื่องานวิจัย

"อันเนื่องมาจากลวดลายและ
สีสันบนผืนผ้าไทพื้นเมืองในภาคกลาง"

(A Study of the Designs and Colours of Tai Traditional
Cloth in Central Thailand.)

ชื่อผู้วิจัย

นางสาวพงศ์ศิริ นาคพงศ์
(Phongsiri Narkphong)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
(It ' s the grant of printing from the Office of National Cultural Council.)

กระทรวงศึกษาธิการ

(Minister of Education, Thailand.)

ประจำปีงบประมาณ 2536

(The financial budget of the annual year 1993.)

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ
ประเทศไทย ในความอนุเคราะห์
ให้จัดพิมพ์รายงานเรื่องนี้

ขอขอบพระคุณด้วยระลึกถึงความ
อนุเคราะห์ของรองศาสตราจารย์ศรีศักร
วัลลิโภดมกับผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.จิราพัฒน์ ประพันธ์วิทยา กับวิทยากร
กลุ่มทอผ้าไทยวนจากตำบลคอนแร่
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี และลาวกั้ง
จากจังหวัดสุพรรณบุรี อุทัยธานีและชัยนาท
จำนวน 24 คน ที่ให้ความอนุเคราะห์
เนื้อหาทางวิชาการ ลวดลายผ้าและ
สารสนเทศที่มีประโยชน์ในรายงานฉบับนี้

ในด้านความเอื้อเฟื้อตัวอย่างผ้าและ
เอกสารสิ่งพิมพ์ขอขอบพระคุณอาจารย์
สุมาลย์ กุศลสารทูล และอาจารย์อรไท
ผลดี วัฒน ที่นี้ด้วย

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณผู้ให้
อุปการคุณในการจัดทำรายงานฉบับนี้
จนประสบความสำเร็จทุกท่าน

พงศ์ศิริ นาคพงศ์

Acknowledgement

Thanks are due to The Office
of National Cultural Council,
Minister of Education, Thailand
for the grant of printing this
report.

Grateful thanks are also
due to Associate Professor
Srisakra Vallibhodomtama and
Assistant Professor
Dr. Chirapat Prapandvidya and
to 24 master weavers of Tai Yuan
at Tambol Donrae, Amphoe Muang,
Rachaburi province and Lao Kang
at Supanburi, Uthaitanee, and
Chainart provinces for their
help about academic content,
the desing patterns of traditional Tai
cloth and the useful information in
this report.

Provision of some specimen
of textile and books by Miss
Suman kusonsaratoon and Miss
Aurathai Phondee deserves my
sincere appreciation.

I also thank those without
whose help this research may not
by carried out successfully.

Phongsiri Narkphong.

คำนำ

ลวดลายและสีสันบนผืนผ้าไท เป็นศิลปะชาวบ้านและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ควรแก่การอนุรักษ์และจัดทำเป็นเอกสารไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง เป็นสิ่งที่มีค่าเป็นต้นว่ารูปแบบ เทคนิคการทอ การออกแบบอย่างละเอียดประณีต สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางสังคม และวิถีชีวิตผู้คนในอดีต

ผ้าไทแต่ละกลุ่มแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านทางผ้าที่ใช้สอยสะท้อนให้เห็นความพิถีพิถัน การเลือกสีลวดลายและความรู้ในด้านการทอ ในรายงานฉบับนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์แสดงรายละเอียดทางศิลปวัฒนธรรมของลายผ้าพื้นเมืองของกลุ่มไทยวนและลาวคั้งที่ผลิตขึ้นจากการจักและจิต ศึกษาเรื่องการเลือกสีเส้นของด้ายและการย้อมสีธรรมชาติในภาคกลาง

Foreword

The designs and colours of traditional Tai cloth, which are a form of 'traditional' folk art inherit from ancient time, deserved to preserve and to be recorded for future generation. They are valuable from the points of their style weaving techniques and elaborate designs which reflect the origin, history, social relations and the way of life of the ancient Tai people.

Various Tai groups have shown their cultural identity through the utilized cloth which reflect their extreme care in the choice of colours, design patterns and their knowledge of weaving techniques. This report aims at presenting in detail the art represented by the traditional design patterns of Chok and Khit cloth produced and used by two groups of the ethnic Tai in the Central part of Thailand known as Tai Yuan and Lao Kang. The choice and arrangement of yarns in different colours, the weaving techniques by using colours acquired from nature are include in this report.

การรวบรวมครั้งนี้เป็นเพียง
ครั้งแรกในชีวิตของผู้วิจัย การศึกษา
เรื่องผ้าไทพื้นเมืองเป็นสิ่งที่กว้างขวางซึ่ง
ต้องการการศึกษาที่ละเอียดต่อไป หวังว่า
รายงานการวิจัยฉบับนี้จะให้ความรู้ด้าน
ผ้าไทพื้นเมืองในภาคกลางได้บ้าง

พงศ์ศิริ นาคพงศ์

This kind of study is the
first made by the present
researcher. The Tai traditional
cloth is an extensive subject.
It requires further elaborate
study. It is hope that the
report wil contribute to progress
the knowledge of the Tai
tradditional cloth of central
Thailand to some extent.

Phongsiri Narkphong:

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง "อันเนื่องมาจาก ลวดลายและสีสันบนพื้นผ้าไทพื้นเมืองใน ภาคกลาง" มีวัตถุประสงค์รวบรวมและศึกษา ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มเชื้อสายไทยวนและ ลาวคั้งโดยเฉพาะศิลปะลวดลายผ้าจากและ ผ้าจิดซึ่งมีอายุราว 50-80 ปี ล่วงมาแล้ว ผู้วิจัยลอกลวดลายผ้าจากผ้าเก่า และจาก กระดาษกราฟซึ่งช่างทอได้จัดทำไว้และใช้ จกอยู่ในปัจจุบัน

ลวดลายและสีสันบนพื้นผ้าจะแสดงเอกลักษณ์ ของกลุ่มเชื้อสายไทยวนและลาวคั้งผู้วิจัย สามารถจกโดยใช้ลวดลายดังกล่าวนี้ได้ด้วย และได้สัมภาษณ์อาจารย์ช่างทอศึกษาลวดลาย เก่าจากผ้าเก่าจำนวน 70 ผืน ของกลุ่ม เชื้อสายไทยวนในจังหวัดราชบุรีและกลุ่ม เชื้อสายลาวคั้งในจังหวัดสุพรรณบุรี อุทัยธานีและชัยนาท

จากการวิจัยได้ลอกลายผ้าจาก และลายจิดจำนวน 62 แบบ เป็นลายประธาน 21 ลาย ลายประกอบ 20 ลาย และ ลายเล็ก ๆ 21 ลาย

ผลของการวิจัยมี 3 รูปแบบ คือ รายงานเอกสารสิ่งพิมพ์ ภาพถ่ายและฟิล์มสไลด์ ผู้วิจัยปรารถนาจะเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรม ของชนเผ่าไทโดยเฉพาะกลุ่มเชื้อสายไทยวน และกลุ่มเชื้อสายลาวคั้ง

ABSTRACT

The research "A Study of Designs and Colours of Tai Traditional Cloth in Central Thailand" aims at collecting and studying art and culture of Tai Yuan and Lao Kang, regards to Khit and Chok cloth which were woven for 50-80 years ago. The researcher copied the traditional desings from the old cloth and graph papers made by artist weavers.

These designs are still used by the people in the presents days. They display the indentity of Tai Yuan and Lao Kang groups. The researcher can use them in weaving too. She interviewed about 24 master weavers and studied the traditional cloth of designs on seventy old pieces of cloth of Tai Yuan in Rajchaburi and Lao Kang in Supanburi Uthaitanee and Chainart provinces.

The reseacher finds sixty two old designs styles. Twenty one of which are main design styles. There are 20 subordinational desing styles and 21 small design styles.

The result of the research comes in three forms. They are report, typscript, photographs and slides. The writer wishes to propagate and conserve the cultural heritage of Tai people, namely Tai Yuan and Lao Kang.

สารบัญเนื้อหา

กิตติกรรมประกาศ	หน้า	1
คำนำ		2 - 3
บทคัดย่อ		4
สารบัญ		5 - 8
บทที่ 1 บทนำ		9 - 12
บทที่ 2 เทคนิคการทอแบบต่าง ๆ ในภาคกลาง		13 - 23
บทที่ 3 การจัดจำแนกลวดลายผ้าไทพื้นเมืองในภาคกลาง		24 - 38
บทที่ 4 การจัดลวดลายและวิธีการจกและจิด		39 - 58
บทที่ 5 สีสันทึ่หลากหลายบนผืนผ้าไทพื้นเมืองในภาคกลาง		59 - 70
อธิบายศัพท์		71 - 73
หนังสืออ้างอิง		74

Contents

Acknowledgement	page	1
Foreword		2 - 3
Abstract		4
Contents		5 - 8
Chapter 1 Introduction		9 - 12
Chapter 2 Various weaving techniques in central Thailand		13 - 23
Chapter 3 A classification of design patterns of Tai traditional cloth in central Thailand.		24 - 38
Chapter 4 The way of setting patterns and the means of Chok and Khit weaving.		39 - 58
Chapter 5 Multitudinous colours of Tai traditional cloth in central Thailand.		59 - 70
Glossary		71 - 73
Referent books		74

สารบัญภาพ

- ผ้าไทพื้นเมืองภาคกลางมีลวดลายสวยงาม	หน้า	<u>1</u>
- ใต้ถุนบ้านเรือนไทยเป็นที่ตั้งของกี่ทอผ้า		<u>2</u>
- ส่วนประกอบของกี่ทอผ้า		<u>3</u>
- ผ้าชั้นมัดหมี่และหมี่คั่น		<u>4</u>
- กลุ่มที่มีชื่อลายดอกไม้		<u>5 - 9, 11</u>
- เฉลวเสียบหม้อยา		<u>10</u>
- กลุ่มลายที่มีชื่อพืช		<u>12 - 17</u>
- กลุ่มลายที่มีชื่อสัตว์		<u>18 - 21</u>
- กลุ่มลายที่มีลักษณะเฉพาะ		<u>22 - 32, 34 - 37</u>
- ผ้าทำหมอนพื้นเมืองของลาวคั่ง		<u>33</u>
- กลุ่มลายที่ใช้งานเฉพาะ		<u>38 - 39</u>
- ผ้าชั้นตาและผ้าชั้นส้ว		<u>40</u>
- การพันด้ายลงแกนหลอด		<u>41</u>
- การจัดเตรียมกี่ทอผ้า		<u>41</u>
- ช่างทอทอผ้า...		<u>42</u>
- คีร์กไม้แบบพื้นบ้านโบราณ		<u>43</u>
- ผลงานของช่างทอก็คือผ้าจกและผ้าจิดที่สวยงามที่สุดในโลก		<u>44</u>

Figures

	page
- Tai traditional cloth in central region with its fine design patterns.	<u>1</u>
- The loom is set under the Ruen Thai house.	<u>2</u>
- The components of the looms.	<u>3</u>
- Matmi phasin and miḵan.	<u>4</u>
- The designs which are named after flowers.	<u>5 - 9,11</u>
- Charlew sticked at the medicine pot.	<u>10</u>
- The designs which are named after vegetations.	<u>12 - 17</u>
- The designs which are named after animals.	<u>18 - 21</u>
- The designs which are named after according to their characteristics.	<u>22 - 23,34 - 37</u>
- The cloth for making traditional pillows of Lao Kang group.	<u>33</u>
- The desings which particular use.	<u>38 - 39</u>
- Phasin Taa and Phasin Siew	<u>40</u>
- To transfer the threads to bobbins.	<u>41</u>
- To set the loom for weaving.	<u>41</u>
- The weaver weaves the utilized cloth.	<u>42</u>
- A traditional wooden motar in the olden days.	<u>43</u>
- The weavers' resulting texiles are the finest Chok and Khit cloth in the world.	<u>44</u>

อันเนื่องมาจากลวดลาย
และสีสันบนผืนผ้าไทในภาคกลาง

A Study of the Designs and
Colours of Tai 'Traditional Cloth
in Central Thailand.

บทที่ 1 บทนำ

Chapter 1 Introduction

ลวดลายและสีสันบนผืนผ้าไท
พื้นเมืองเป็นผลที่เกิดจากภูมิปัญญา
ชาวบ้านที่นำเสนอใจ มีสุนทรียภาพ
และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชน
เผ่าไทสืบต่อกันมาชั่วนานาน เทคนิค
การออกแบบและสีสันเป็นสิ่งที่มิใช่เสน่ห์
ดึงดูดใจให้ผู้พบเห็นเกิดใจรัก
อยากค้นคว้า อยากศึกษา และเก็บ
รวบรวมอันมีผลต่อการอนุรักษ์
วัฒนธรรมของชนเผ่าไท

The designs and colours of
the traditional Tai cloth are
the interesting result of the Tai
folk intelligence. They are the
aesthetic cultural heritage
handed down by the Tai from
ancient time. The colours, lovely,
designs and techniques used in
weaving make the cloth very
attractive to the viewers.
As a result, this will arouse
to study, to collect and
to preserve the cultural
heritage of the Tai.

ชนกลุ่มน้อยในภาคกลางของประเทศไทยที่เป็นเจ้าของผลิตผลงานหัตถศิลป์เหล่านี้ ได้แก่ กลุ่มเชื้อสายลาวเทิง ลาวโซ่ง ไทยวน และกะเหรี่ยง ผู้ผลิตได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ผ้าซิ่น ผ้าทาทอมอน ผ้าห่ม และผ้าคลุมศีรษะนาค ผ้าเหล่านี้มีลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกัน ลวดลายและสีสันของผ้าเหล่านี้จึงแตกต่างกันไปด้วย

The producer of this kind
of Tai handicraft are the ethnic
minorities in central Thailand
known as Tai yuan Lao Kang and
Karen. The weavers weave cloth
for their daily life consumption.
The cloth is used as phasin, for
making pillows, as towel for
covering the head of a Naga (a
layman intending to become a
monk). As the cloth is used in
many ways the designs and colours
differ to suit the purpose.

ลวดลายบนผืนผ้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางยุคปัจจุบันในด้านความงาม เป็นลวดลายที่เกิดจากการจักและการขีดของกลุ่มเชื้อสายไทยวนในจังหวัดราชบุรี ที่ตำบลคูบัว ตำบลดอนแร่ ...
กับกลุ่มเชื้อสายลาวคั่งที่จังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาทและอุทัยธานี ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย

The famous and widely known designs on the Tai traditional cloth from the point of its beauty are the result of the techniques known as Chok and Khit used by Tai Yuan living at Tambon Kubua, Tambon Donrae, Rajchaburi province and by Lao Kang living in Supanburi, Chainart and Uthaitanee provinces. They are two groups of ethnic Tai minorities in the central part of Thailand.

ลวดลายที่ผู้เขียนได้รวบรวมได้นี้มี 62 ลายจากผ้าเก่าจำนวน 70 ผืน ลวดลายเหล่านี้เ้าอาจจำแนกได้เป็น 5 ประเภท คือ

The present researcher has recorded 62 designs obtained from 70 pieces of old cloth. The designs can be divided into 5 groups

1. กลุ่มลายที่ชื่อดอกไม้
2. กลุ่มลายที่ชื่อพืช
3. กลุ่มลายที่ชื่อสัตว์
4. กลุ่มลายที่ชื่อตามลักษณะเฉพาะ
5. กลุ่มลายที่ใช้งานเฉพาะ

1. The group which is named after flowers.
2. The group which is named after vegetations.
3. The group which is named after animals.
4. The group which is named according to its characteristic.
5. The group which particular use.

ผ้าไทพื้นเมืองภาคกลางมีลวดลายที่สวยงาม

Tai traditional cloth in central region with its fine design patterns.

ลายแต่ละกลุ่มยังแบ่งออกเป็นลายต่างๆ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในบทต่อไป ลายที่รวบรวมได้จำนวน 62 ลายนี้ จำนวน 21 ลายเป็นลายประธาน (ลายขนาดใหญ่) 20 ลายเป็นลายประกอบรองลงมาและ 21 ลาย เป็นลายขนาดเล็ก ช่างทอทอลายประธานไว้ตรงกลางผืนผ้า และทอลายประกอบหรือลายเล็กล้อมรอบหรือให้เป็นลายประกอบของลายประธาน ลวดลายดังกล่าวนี้ช่างทอจะทอไว้ที่ผืนผ้าหรือทอไว้ที่เชิงผ้าชั้นก็ได้ ลวดลายเหล่านี้ศิลปินช่างทอได้ออกแบบและใช้ทอเมื่อ 70-80 ปี ล่วงมาแล้ว สีสีของผ้าไทพื้นเมืองมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม ผ้าของกลุ่มไทยวนจะใช้สีขลิ้มและกลมกลืนกันในผืนผ้า ในทางตรงกันข้ามผ้าของลาวตั้งจะมีสีฉูดฉาดและตัดกัน แต่ช่างทอใช้ด้ายสีดำและสีน้ำเงินทำเป็นเงา เพื่อลดความเจิดจ้าของสี

ลวดลายและสีสันทนพื้นผ้าบ่งบอกถึงการเคลื่อนไหวของศิลปะและวัฒนธรรม กลุ่มเชื้อสายไทยวนอนุรักษ์แบบแผนเทคนิคการจักขิดเหมือนบรรพบุรุษของตนทำ นั่นคือ

Each group is still divided further. This will be deal with in the succeeding chapter. Of the 62 designs, 21 are principal designs, 20 are subordinate to principal ones and 21 are minor designs. The weavers will weave the principal designs in the middle of the cloth, while the subordinate designs or minor designs are used as constituent parts around the principal designs. The designs mentioned above may be woven into the cloth itself or may be woven at the Chok designs at the hem of phasin. These designs were made about 70-80 years ago. The colour of the cloth varies depending on the groups. Tai Yuan uses more gloomy colour and there is harmony in the same piece of cloth. On the contrary, the cloth of Lao Kang has bright colour and there is less harmony of colour in the same piece of cloth. The weavers use black or blue threads as shadows to reduce the strength of bright colours.

The designs and colours indicate the movement of art and culture. The Tai Yuan group conserve the Chok technique as handed down

ลวดลายผ้าของไทยล้านนาในอดีตกาล ส่วนกลุ่มเชื้อสายลาวคั้งบรรพบุรุษของเขามิมีภูมิภูมิลำเนาอยู่บนฝั่งแม่น้ำโขงที่อาณาจักรล้านช้างพวกนี้จะนับถือลัทธิบูชาพระยานาคซึ่งเผยแพร่ในดินแดนนี้ก่อนพุทธศาสนา ช่างทอลาวคั้งนับถือพระยานาคว่าเป็นของสูงจะไม่จกกลายนาคที่เชิงผ้าขึ้น

นอกจากนี้ลวดลายและสีสันบนผืนผ้ายังแสดงให้เห็นการดำเนินชีวิต สภาพความเป็นอยู่ในอดีต เป็นต้นว่า ลวดลายดอกไม้ พืช และสัตว์สะท้อนให้เห็นความสงบความรื่นรมย์ และความสุขของชีวิตในอดีต ผู้คนเหล่านี้เป็นสุขเพราะความสันโดษ

ลวดลายและสีสันบนผืนผ้าที่ถักทอไว้จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมดั่งวิถีโอเอเพที่บันทึกภาพชีวิตในอดีตไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและสมควรอนุรักษ์ไว้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ชาติสืบไป

by their ancestors, who were the people of ancient Lanna kingdom. The Lao Kang group, the other hand, whose ancestors were the people of Lan Chang kingdom on the Mekhong river, to worship the Naga or serpents. The practice prevailed before the advent of Buddhism to that region. As a result, the Lao Kang weavers will not make Naga designs at the hem of phasin since they believe that the Naga is the object of their reverence.

In addition the designs and colours of cloth also reflect the social condition and the way of life of two these groups such as the flower designs, the animal designs and the vegetation designs reflect their peaceful, merriful and happy life in the past. They are happy on account of their content.

The designs and colours of hand weaving cloth are, therefore, the cultural heritage, which is as it were, the V.D.D. tape that recorded the past events for the study of later generations and thus they deserve to be conserved for the benefit of mankind.

บทที่ 2 เทคนิคการทอแบบต่าง ๆ
ในภาคกลาง

บ้านของชนเผ่าไทในชนบทที่ห่างไกล ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ ใต้ถุนสูง หลังคามีลักษณะเป็นจั่วแหลมที่เรียกกันว่าเรือนไทย ใต้ถุนบ้านแบ่งเป็นที่เก็บเครื่องมือทางด้าน การเกษตร แหวน เครื่องจักสาน และ ผลผลิตแห้ง ๆ จากท้องถิ่น เป็นต้นว่า พางข้าว เมล็ดพันธุ์พืช หูกทอผ้าเป็น สิ่งสำคัญที่ตั้งอยู่ใต้ถุนบ้าน สิ่งหนึ่ง

ผู้หญิงชาวบ้านทอผ้าเป็นระยะๆ หลังจากทำงานบ้านและทำงานในไร่นาเวลาที่ นานกว่านี้ก็คือ หลังจากคานาและเกี่ยวข้าว เป็นระยะเวลาที่ทอผ้าแม้ว่าการทอผ้าจะเป็น งานเบาแต่ก็ต้องเลี้ยงหมูและไก่ไปด้วย แม้บ้าน อาจจะต้องทอผ้า ดูแลเด็กและ ติดต่อกับผู้มาเยือนไปด้วย

Chapter 2 Various weaving
techniques in central Thailand.

Tai weaver houses of central Thailand are usually made of wood and the open space below the house generally is comparatively high. The roofs are of sharp triangle shape with gables on the opposite ends. This type of houses is called Ruen Thai. The space below the house is used for storing agricultural tools, fishing tools, basket wicken work and dry farm products like hays, seeds etc. The most important tool that is set up in the open space below the house is the loom.

Weavers in villages work at their looms intermitently after household work and farm labour. There is more time for weaving after the rice is planted and after the harvest. Even though weaving requires light labour, the weaver have to feed pigs and chickens also. Housekeeping, work at their looms, taking care of the children and entertaining the visitors are their responsibilities while they are weaving.

ที่ทอผ้าตั้งอยู่ใต้ถุนบ้านเรือนไทย

The loom is set under the Ruen Thai house.

เทคนิคการทอ

เทคนิคการทอผ้าในแถบภาคกลางของชนกลุ่มน้อยเชื้อสายไทยวนในจังหวัดราชบุรีและกลุ่มเชื้อสายลาวกั้งในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท อุทัยธานีที่ทอแล้วเกิดลวดลายดั่งที่เก็บรวบรวมมาได้ราว 62 ลายนั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การทอแบบเพิ่มเส้นพุ่งไม่ตลอดหน้าผ้า ที่เรียกว่าวิธีการจก และการทอแบบเพิ่มเส้นพุ่งตลอดหน้าผ้าหรือที่เรียกว่าการจิดทางพื้นบ้านจังหวัดราชบุรี เรียกว่าทอยมุก

เทคนิคการทอผ้าแบบเพิ่มเส้นพุ่งไม่ตลอดหน้าผ้า ช่างทอใช้เทคนิคนี้ทอผ้าที่ใช้ทำหมอนพื้นเมืองและเชิงผ้าชั้น การทอผ้าทำหมอนขวานและผ้าคลุมศีรษะ นาค ซึ่งพบในเฉพาะกลุ่มเชื้อสายลาวกั้งเท่านั้น ส่วนลวดลายที่ใช้เทคนิคการจก ก็มีหลายแบบ

ส่วนเรื่องเทคนิคการทอแบบเพิ่มเส้นพุ่งตลอดหน้าผ้าหรือการจิด ช่างทอใช้เทคนิคนี้กับการทอตัวผ้าชั้น ช่างทอจะทอโดยวิธียกเขาหรือตะกรอในแนวตั้ง ช่างทอลาวกั้งบางกลุ่มยังคงสอดสานด้วยพุ่งโดยใช้ไม้คาน(ไม้กลาน-ภาษาถิ่น

Techniques of weaving.

Techniques of weaving used by Tai Yuan in Rajchaburi province by Lao Kang in Supanburi, Chainart and Uthaithanee provinces and producted sixty two designs of tradditional cloth, the data in this reseach consists of two styles. They are the technique of discontinuous supplementary weft or Chok technique and the technique of continuous supplementary weft or Khit according Rajchaburi dialect "Yoak Muk weaving."

Discontinuous supplementary weft technique or Chok, the weavers used it to weave cloth for traditional pillows and phasin hems. The triangle pillows and cloth for covering Naga (the layman intending to become a monk) which are weaving of Lao Kang weavers. There are several of designs in technique of Chok.

About continuous supplementary weft technique or Khit, the weavers weave this technique in the main border of phasin or the phasin body. Weavers weave cloth by means of using verticle heddle-shafts. Some Lao Kang weaver

ลาวตั้ง)และไม่สอดช่วยแต่ช่างทอลาวตั้ง
ที่บ้านโคกหม้อและบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี
ทอโดยวิธียกเขาหรือตะกรอในแนวตั้งเพื่อ
ทอผ้าห่ม

การทอและอุปกรณ์การทอแบบง่าย ๆ
การทอคือการทำให้เกิดเนื้อผ้า
เนื่องจากการสอดประสานของด้าย
เส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งที่ทอ ถ้าด้ายเส้น
ยืนและด้ายเส้นพุ่งเป็นสีเดียวกันก็จะได้
ผ้าสีเดียวและถ้าหากการสอดของด้าย
เส้นพุ่งเข้าไปสู่ด้ายเส้นยืนไม่ได้สอดสลับ
ให้เกิดลวดลาย ผ้าที่ทอจะมีสีเดียวกัน
ทั้งพื้นและไม่มีลวดลาย ถ้าต้องการให้เกิด
ลวดลายที่พื้นผ้าและมีสีสรรคก็ต้งจัดด้าย
เส้นยืนและเส้นพุ่ง สลับกันหลายสีและ
เทคนิคการทอก็จะต้องสอดด้ายเส้นพุ่งตาม
ลวดลายที่เลือกไว้

ที่และส่วนประกอบสำคัญในการจัด
ด้ายเส้นยืน

ที่ทอผ้าใช้จึงจัดด้ายเส้นยืน สร้าง
ช่องว่างที่ด้ายเส้นยืนโดยใช้เขาหรือตะกรอ
ให้ด้ายเส้นพุ่งผ่านไปได้ ที่ทอผ้ามีขนาด

group interlaces the weft by using
the blade(Mailarp called in Loa Kang
dialect) and shed-sticks.But the
Lao Kang weavers at Ban Khokemor
and Ban Rai Village of Uthaithanee
province use the verticle heddle-shafts
in weaving the cloth to be used as
a blanket.

Weaving and simple weaving tools.

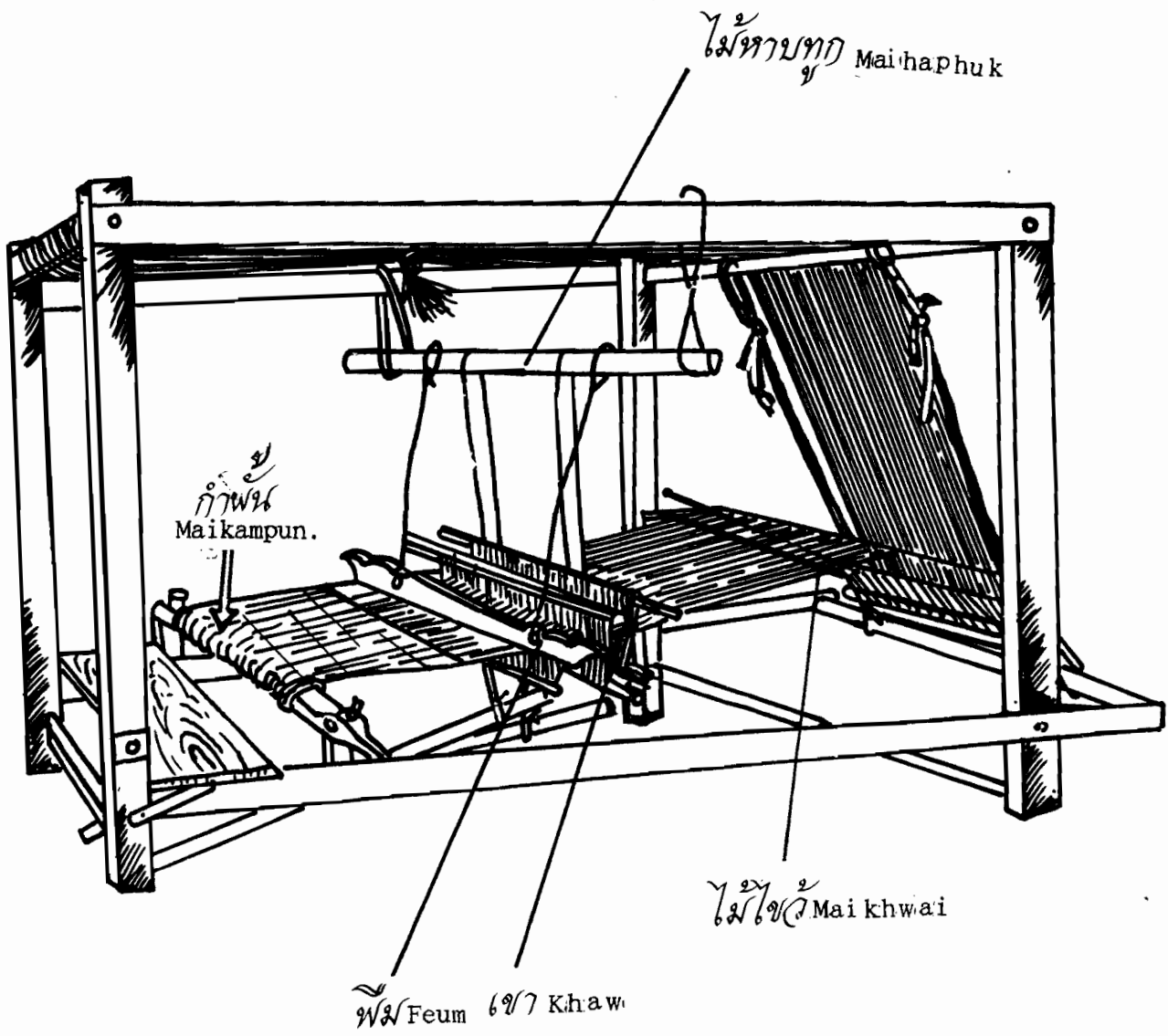
Weaving is a technique to
produce cloth by means of
interlacing warp and weft yarns
at loom. If they are of the same
colour, the cloth is one colour.
If the wefts are inserted through
the warps without some technique
design pattern,the product is
a plain cloth. If the weavers
want to have design patterns and
fine colours in their cloth.
They have to provide the various
colours of the warp and weft
threads and using technique as their
selected patterns.

Looms and their components
which are important in provision
of the warp yarn.

The utility of loom frame
is to provide the tension of the
warp. To create spaces in the warp,

ยาวราว 12 ฟุต กว้าง 4 1/2 ฟุต และสูง 6 1/2 ฟุต โครงของกี่ทอผ้าจะมีลิ้นและข้อต่อ ซึ่งถอดออกหรือเก็บได้ง่ายเมื่อเลิกจากการทอ ลักษณะของกี่ไทยภาคกลางจะจัดให้ช่วงหลังสูงกว่าช่วงหน้า ด้ายเส้นยืนจะจัดให้พาดอยู่ข้างหน้าของกี่ พันอยู่กับไม้ท่อนหนึ่งที่เรียกว่าไม้ก้ำพื้น ไม้ดังกล่าวมาแล้วว่า กี่ทอผ้ามีหน้าที่ซึ่งด้ายเส้นยืนให้ตั้ง และทำให้เกิดช่องว่างที่ด้ายเส้นยืน เพื่อด้ายเส้นพุ่งจะได้สอดเข้าไปโดยใช้เครื่องมือเช่น ตะกรอหรือเขาในภาษาถิ่น ห่วงของตะกรอหรือเขาแต่ละห่วงจะร้อยกันเข้ากับด้ายเส้นยืนแต่ละคู่ ห่วงของเขาหรือตะกรอแต่ละห่วงจะติดต่อกันโดยที่ห่วงเหล่านั้นต่างก็ร้อยอยู่กับไม้เรียวใฝ่อย่างแน่นหนา

interlaced the weft by the use of heddle-shafts. Looms are about 12 ft. long, 4 1/2 ft. wide and 6 1/2 ft. high. They are made of wood with tongues and grove joints so that they are easily dismantled and stored when the weaving is over. In central Thai looms the back beam is set higher than the front beam. The warp is held in front of the loom to place around a wood, called Maikampun. As mentioned above a loom is an important tool to set the tension of the warps and to create spaces so that the wefts can be swiftly interlaced at the warp beam by the shedding device such as the heddle-shafts or Khaw in dialect. Each loop of a heddle-shaft strings with each pair of warp threads. And these loops are joined to each other because they are firmly fastened with a bamboo rod.

ส่วนประกอบของกี่ทอผ้า
 The components of the looms.

ข้างล่างของกี่ทอผ้า จะมีไม้เหยียบ 2 ท่อนเป็นไม้ไผ่ การจัดเตรียมทอผ้า อย่างง่าย ๆ จะใช้ล้าเขาหรือตะกรอ 2 ตะกรอ ไม้เหยียบ 2 อันนี้เชื่อมกับล้าเขา ทั้ง 2 อัน ด้วยเชือก ล้าเขาจะแขวน โยงข้างบนก็ด้วยเชือกผ่านรอก ด้ายเส้น ยืนจะวางพาดทอดไปข้างหน้าของโครงกี่ ด้ายเส้นยืนแต่ละคู่จะร้อยผ่านช่องพืม (คำภาษาถิ่น หรือเรียกว่าที่ตี) และร้อย เข้าหว่างแต่ละหว่างของล้าเขาผ่านไปจบ ที่อีกด้านหนึ่งของกี่ กลุ่มด้ายยืนที่จัดให้อยู่ ในแต่ละช่องของล้าเขาและพืมจะสลับ ตำแหน่งขึ้นลงซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อช่าง ทอเหยียบกดไม้เหยียบในทางกลับกันก็จะยก ใ้ล้าเขาขึ้นและทอให้เกิดช่องว่างสลับขึ้น ลงในด้ายเส้นยืนอีกด้วย

การเตรียมด้ายเส้นพุ่งและอุปกรณ์
ที่ใช้จัดเตรียมด้ายเส้นพุ่ง

เมื่อได้กล่าวถึงกี่ยี่และส่วนประกอบ
ที่สำคัญในการจัดด้ายเส้นยืนแล้ว สิ่ง
ที่จะกล่าวต่อไปก็คือ การเตรียมด้ายเส้นพุ่ง
และอุปกรณ์ในการเตรียมด้ายเส้นพุ่ง

Under the loom frame is attached to a pair of bamboo treadles. The simple arrangement of the loom, the weavers use two heddle-shafts at least. That pair of bamboo treadles attached with the heddle-shafts by the robe. The heddle-shafts are hung at the top of the loom frame by cords which pass through pulleys. The warps are placed from the front of the loom frame. Each pair of them passes each space of the Feum (dialect word - or the beater), to string each loop of the heddle-shafts and passes to the other end of the loom frame. These warp yarns are set in the heddle-shafts and Feum are alternating up and down rank. So the weavers depress each one of bamboo treadles in turn to lift alternately a heddle-shaft and create counter spaces in the warps too.

Preparation the wefts and their devices.

We have just said about the looms and their principal components to set the warps. Then we ought to describe how to prepare the wefts and their devices so on.

ช่างทอจะสอดผ่านด้ายเส้นพุ่งไปตาม
ช่วงว่างของด้ายเส้นยืนโดยใช้กระสวย
กระสวยไม้มีขนาดยาวราว 10-20 นิ้ว
และด้วยไม้เกลาคิวให้เรียบซึ่งผ่านด้าย
เส้นยืนอย่างรวดเร็วเมื่อถูกจับพุ่ง เมื่อด้าย
เส้นพุ่งผ่านด้ายเส้นยืนตลอดแนวแล้ว
ช่างทอจะกระทบด้วยฟืมไม้ตามแบบโบราณ
แต่ในปัจจุันฟืมหรือที่ตีส่วนมากทำด้วยโลหะ

วิธีจัดด้ายเส้นยืนเข้ากับกี่

ด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งจะต้อง
จัดเตรียม ด้ายเส้นยืนจะยาวเท่ากับอัตรา
ส่วนความกว้างของผ้าชิ้นซึ่งโดยประมาณ
1.75 เมตร บางทีความยาวของด้าย
เส้นยืนขึ้นอยู่กับความยาวของผ้าที่จะทอ
ซึ่งเฉลี่ยแล้วราว 4-9 เมตร โดยประมาณ

ขั้นแรกให้เอาเช็ดด้ายมาจัดพันโดย
ใช้วงไม้หรือในภาษาถิ่นเรียกวงกว้าง
แล้วพันลงบนไม้ไผ่กลม หรือแกนหลอดใหญ่
ซึ่งยาวประมาณ 10 นิ้ว แล้วจึง
ด้ายยืนไปตามความยาวของกี่ ความกว้าง
ของผ้าที่ทอขึ้นอยู่กับจำนวนคู่ของด้าย
เส้นยืนที่ซึ่งอยู่ในกี่และความยาวของผ้า
ขึ้นอยู่กับความยาวของด้ายเส้นยืนในกี่ด้วย
ความกว้างของฟืมจะมีขนาด 8-20 หลบ

The weavers pass the weft
through the warp line by the
aid of the shuttles. The shuttles
are made of wood about 10-20 in. in
their length. They are carved
with smooth surface which can
pass swiftly through the warps
when thrown. After each line of
the weft is inserted, the
weavers beat it by wooden
beater as the olden days. But to day
beater or the beater is mostly
made of metal.

The method of preparing the
warp in the loom.

The warp and the weft must
be prepared before weaving.
The length of the warp is in
proportion with the width of
the fabric which is about 1.75
metres/each. Otherwise, the
length of the warp depends on
the length of the textile to be
woven, which is about 4 - 9
metres long on the average.

In the first stage, skeins
of yarns are rewound by using the
wooden reeling device known in
the dialect as Wong Kwuang.
Then the threads are further
transferred to be bamboo-rods
or Gan Lord Yai in dialect
word which are about 10 inches
long. Then the warp yarns are

หลบหนึ่งจะร้อยด้ายยืนได้ 41 คู่

ขั้นต่อไปก็คือ นำด้ายเส้นยืนร้อยเข้ากับห่วงของลาเขาและช่องของที่ตีหรือในภาษาถิ่นเรียกว่าฟืม การทอปกติช่างทอจะใช้ลาเขาหรือตะกรอ 2 ลา ช่างทอจะเก็บลาเขาและฟืมที่มีความกว้างเท่ากันพร้อมกับส่วนชายสุดของด้ายเส้นยืนที่ทอครั้งก่อนไว้ด้วยกัน

ขั้นที่สามช่างทอจะเชื่อมด้ายเส้นยืนใหม่เข้ากับด้ายเส้นยืนเก่า ภาษาถิ่นเรียกว่าการสืบด้ายยืน ตรงเงื่อนที่เชื่อมกันจะทาด้วยน้ำข้าว เพื่อเพิ่มกำลังของเงื่อน ด้ายเส้นยืนใหม่แต่ละคู่จะร้อยผ่านฟืมและลาเขา มีเชือกแขวนลาเขาผ่านรอกไว้บนโครงที่ จุดจบของเส้นยืนจะทอดไกลสุดจากช่างทอผ่านข้ามขึ้นบนยอดของโครงที่พาดบนลาไม้ตรงกันข้ามกับช่างทอและผ่านกลับมาอยู่เหนือศีรษะของช่างทอ

stretched passing along the length of the loom. The width of the textile to be woven is dictated by the number of the pair of the warp, and its length by the length of the warp in the loom too. The width of Feum ranges from 8-20 lops. One lop is equal 41 pairs of warps can through its spaces.

The next stage is to thread the warps through the loops of the heddle-shafts and each of space of the beater or known in dialect "Feum". For plain weaving the weavers will select two heddle-shafts. Weavers store the heddle-shaft and the beater of the same width together. They also keep the end-threads of the previous warps left with that two things.

The third stage, the weavers join new warp threads to the end thread left from the previous warp. "Siepdaiyen" called in dialect when a new and old warp threads are joined, the ties are dauded with boiled-rice-water, to reinforce the knots. Each pair of warp is threaded through the Feum and heddle-shafts. Each of heddle-shaft

is still suspended from the loom frame by cords attached to pulleys. The end of warps are farthest from the weaver passes across the top of the loom frame supporting beam opposite the weavers and passes back to be tied above the weaver's head.

Preparation the weft.

The weft yarns are rewound from skeins to be threads which are arounded the bamboo rods that are as little bobbins by using the wooden reeling device. The size of these bobbins are fit for their shuttles. The operator preparing these spools sits on the floor, to keep the wooden reeling device steady with her foot.

การเตรียมด้ายเส้นพุ่ง
นำด้ายเส้นพุ่งมาพันหรือปั่นใหม่จากใจด้าย
มาเป็นด้ายที่พันรอบแกนหลอดเล็ก
โดยใช้วงไม้หรือวงกว้าง แกนหลอด
ที่พันจะมีขนาดพอดีกับกระสวยที่ใช้ทอ
คนทำงานตอนนี้จะนั่งบนพื้นใช้เท้าพยุง
เครื่องมือไว้ด้วย

เทคนิคการทอผ้าธรรมดา

เมื่อเตรียมอุปกรณ์การทอเรียบร้อยแล้ว
ก็เริ่มต้นทอ วิธีทอผ้าแบบง่าย ๆ คือการ
ผ่านด้ายเส้นพุ่งที่บรรจุไว้ในกระสวย
ไปยังช่องว่างของด้ายเส้นยืน ช่องว่างที่
ด้ายเส้นยืนเกิดขึ้นเมื่อช่างทอเหยียบกด
ไม้เหยียบสลับกันระหว่างเท้าข้างซ้ายและ
ข้างขวา ผลที่ได้ก็คือผ้าพื้นธรรมดา

The plain weaving.

When weavers have finished preparing weaving tools, they begin the weaving. The simple method of weaving is passing weft threads in the shuttle along the spaces of the warp yarns in the loom. These spaces take place when the weavers

1

ภาพที่ 1, 2 ผ้าตีนจกพื้นทึบ
Matmi phasin and pmiikan, Lao kang Chaiant.

2

14

การทอผ้าพื้นสีสันหลากหลาย
 การทอด้วยเทคนิคดังกล่าวนี้ อาจใช้
 ด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งที่มีสีแตกต่าง
 กันแต่กลมกลืนกัน เว้นช่องห่างขึ้นลงใน
 ด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งเท่ากัน ผลที่ได้
 จะเป็นผ้าพื้นเนื้อเรียบ ตัวอย่างเช่นผ้าฝ้าย
 ที่ไม่มีลวดลาย ได้แก่การทอผ้าฝ้ายสีคราม
 ของโข่งในจังหวัดเพชรบุรีที่ใช้ตัดเป็น
 เสื้อคอตั้งแขนกระบอก และผ้าพื้นทอ
 สีแดงสีเขียวและสีส้มสลับการจกจกหลาย
 ต่าง ๆ ของผ้าชิ้นของกลุ่มไทวนที่จังหวัด
 ราชบุรีก็ใช้เทคนิคการทอแบบนี้ เทคนิค
 นี้ใช้ทอผ้าสีครามของโข่งช่างทอใช้ด้าย
 เส้นยืนสีดำ ด้ายเส้นพุ่งสีน้ำเงิน ผ้าที่ได้
 จะเป็นสีน้ำเงินเข้ม แต่ถ้าด้ายเส้นยืนเป็น
 สีน้ำเงินและด้ายเส้นพุ่งเป็นสีฟ้า ผ้าที่ได้
 จะเป็นสีฟ้า ผ้าชิ้นผ้าพื้นสลับลายจกของกลุ่ม
 ไทวนดังกล่าวมาแล้วนั้นช่างทอทอผ้าพื้น
 ส่วนตัวผ้าชิ้น เป็นสีเขียวแดงหรือเหลือง
 จะใช้ด้ายเส้นยืนสีดำส่วนด้ายเส้นพุ่งสี
 เขียวแดงหรือเหลืองจะได้ผ้าสีเขียว
 แดงหรือเหลืองมีเหลืองสีดำ

depress the bamboo treadles
 alternately with their left and
 right foot. The resulting is
 called plain weave cloth.

Various colours plain weaving.

This weaving technique
 sometimes the warp and weft
 are of different colours. But
 they are plied together and
 woven as one piece of cloth.
 And the interlace of the
 warp and the weft are equal
 spaces, then the resulting
 cloth is said to be balanced
 plain weaving. For example
 the indigo cotton weaving of
 Song in Pethchaburi province
 which is cut for making Thai
 traditional long sleeves
 blouses, and in the popular
 weave for producing
 unpatterned red, green or
 orange phasin with alternate Chok
 in various patterns of
 Tai Yuan ethnic at Rajchaburi
 province. This technique which
 is used in the case of indigo
 cotton that is woven by Song,
 If the warp is black and the
 weft is blue. The resulting
 cloth is strong blue or dark
 blue. But if the warp is blue
 and the weft is sky blue, the
 resulting cloth is sky blue.

เทคนิคการทอผ้าพื้นเมืองที่ช่างทอใช้ด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งสีแตกต่างกันผลที่ได้ก็คือผ้าทอที่มีสีสลับในภาคกลางของประเทศไทยที่จังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี ช่างทอ ทอวดลายโดยมัดหมี่เส้นพุ่ง ใช้เทคนิคการทอแบบด้ายเส้นพุ่งมีจำนวนมากกว่าด้ายเส้นยืนในเนื้อที่ 1 ตารางนิ้ว ลวดลายที่เกิดขึ้นจะเด่นชัดเพราะด้ายเส้นพุ่ง ลายที่มัดได้แก่ ลายนาค ลายขอและลายเล็ก ๆ เรียกว่า หมี่น้อย ช่างทออาจทอลายมัดหมี่เป็นตัวผ้าชั้นแล้วต่อชายด้วยเชิงจก หรืออาจทอมัดหมี่สลับลายจกเป็นทางตามยาวของตัวผ้าชั้นเรียกว่า หมี่คั่น หรือหมี่ตา ลายที่ใช้จกอาจเป็นลายเล็ก ๆ เช่น ลายเมสันตงโมเป็นต้น

Tai Yuan plain weave phasin with alternate Chok patterns that is above mentioned, the weavers weave plain weave at the body of phasin. It may be green, red or yellow. The weavers used black warps and green, red or yellow wefts. The resulting cloth is green, red or yellow with the black shade.

Traditional weave technique if the warp is of different colours from the weft, the resulting cloth is shimmering effect. In central Thailand at Chainart, Uthaitanee provinces, the weavers weave patterns using the matmi wefts and the number of the weft threads per inch are more than the warp threads. So the patterns are dominant over the warp threads. The weavers weave mostly Lai Naga, Laikhoa and little patterns, they are called minoi. These matmi patterns are used in weaving phasin which has Chok at the hem or one may weave matmi patterns alternated with Chok patterns in the form of stripes along the length of phasin. This is called mikan or mita. The weavers may weave minor

แต่ถ้าจำนวนด้ายเส้นพุ่งมากกว่า
ด้ายเส้นยืนในพื้นที่ 1 ตารางนิ้ว วิธีนี้
ใช้ทอผ้ามัดหมี่ด้ายเส้นยืน ลวดลายของผ้า
จะเด่นที่ด้ายเส้นยืน จะได้ผ้าที่มีริ้วลายแปลก
แต่ก็สวยดี ดังตัวอย่าง เช่น การทอผ้า
มัดหมี่เป็นผ้าชั้นของกะเหรี่ยงที่อำเภอ
สวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

การทอผ้าแบบการเพิ่มด้ายเส้นพุ่ง

การทอแบบเพิ่มด้ายเส้นพุ่ง
ในการทอลวดลายเป็นที่รู้จักดีในประเทศ
ไทยคือการจกและการจิด การจก
เป็นการทอให้เกิดลวดลายโดยการเพิ่ม
เส้นพุ่งไม่ตลอดหน้าผ้า ส่วนการจิดใช้
วิธีการเพิ่มเส้นพุ่งสีเดียวตลอดหน้าผ้า
ทั้งการทอแบบจกและจิดต่างก็เป็นเทคนิค
การทอให้เกิดลวดลายโดยการเพิ่ม
เส้นพุ่งทั้งสิ้นรายละเอียดจะกล่าวในบทที่ 4

patterns such as Lai Maledtaengmo
etc.in the Chok pattern.

But if the number of warp
threads per inch is more than
the number of the weft threads,
this technique is used for
warp matmi weaving. The patterns
are dominant because of the
warp threads. There are specular
stripes in the resulting cloth
but it is fine as for example
matmi phasin weaving of
Karen in Amphoe Suanpheng,
Rajchaburi province.

Technique of supplementary
weft weaving.

The weaving of patterns with
supplementary wefts is well
known in Thailand as Chok and
Khit. Chok is technical weaving
patterns by discontinuous
supplementary wefts. Another
technique,Khit is weaving
patterns by same colour
continuous supplementary
wefts. Both Chok and Khit are
technical weaving patterns
by supplementary wefts. The
details of this topic will
be described in chapter 4

ลวดลายของผ้าไทพื้นเมืองมีความวิจิตร
พิสดาร ลักษณะของลวดลายที่หลากหลายควรแก่
การเก็บรวบรวมและศึกษาโดยเฉพาะฝีมือที่ละเอียด
ประณีตงดงามเป็นที่น่าสนใจของทุก ๆ คน ซึ่ง
อาจฝึกหัดจกทอเพื่อสันทนาการเพื่อเพิ่มรายได้
หรือเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม และจากจุดมุ่งหมาย
ดังกล่าวนี้ ท่านจะได้รับรสแห่งสุนทรียภาพจาก
ลวดลายเหล่านี้ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิตอีกด้วย

The designs of Tai cloth are
intricate. Various kinds of the
patterns are valuable and deserved
to be collected and studied especially
the craftsmanship which is elaborate,
fine and interesting to everyone.
One may practise to weave for
recreation, increase your income or
for conserving the cultural art.
With this purpose one may get art
appreciation of the fine designs
which will give rise to mental
health eventually as well.

ลวดลายที่นำมาเสนอในรายงานการวิจัย
ฉบับนี้เป็นลวดลายที่ลอกบนกระดาษกราฟ แสดง
แผนผังของด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งสามารถนำ
ไปจกทอได้ทันที ลักษณะของลวดลายผ้าพื้นเมือง
ไทอาจกล่าวได้ในลักษณะส่วนรวมคือกล่าวถึงลักษณะ
ของลวดลายแต่ละกลุ่มและกล่าวถึงลักษณะย่อยหรือ
ส่วนที่เป็นรายละเอียด โดยศึกษาแต่ละลายในแต่ละ
กลุ่มอีกครั้งหนึ่ง ลวดลายที่นำมาศึกษาอาจแบ่งออก
ได้ 5 กลุ่ม คือ

The designs which the writer
presents in this research are
copied on graph sheets to show the
warp and the weft yarns at the
loom. The design graph sheets may
be readily used in weaving. The
writer would describe each group of
these patterns and the detail of
the design patterns in each group.
The design patterns may be divided
into 5 groups.

กลุ่มที่ 1 กลุ่มลายที่มีชื่อดอกไม้ ไลยในกลุ่มนี้ ได้แก่ ไลยมะลิเลื้อย (ใส่กาบและไม่ใส่กาบ) ไลยดอกแก้ว (5 รอบ และ 7 รอบ) ไลยดอกพิกุล สลับกาบ ไลยดอกพุดและไลยดอกจันทน์สลับกาบ

ในภาพที่ 1,2 หน้า ..5.. แสดงลายดอกมะลิ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของลายมะลิเลื้อย (มีกาบ ไม่มีกาบ) ภาพที่ 3,4 หน้า เดียวกันนี้แสดงลายดอกแก้วที่เป็นส่วนหนึ่งของลายสะเปาและลายดอกแก้ว หรือคู่ส่วนกลางของหน้านี้มีลายกาบ ไลยเครือ ไลยดอกแก้ว 7 รอบ และ 5 รอบ ไลยคลื่น และลายขอ ซึ่งคือหมายเลขที่ 5-10 ตามลำดับ

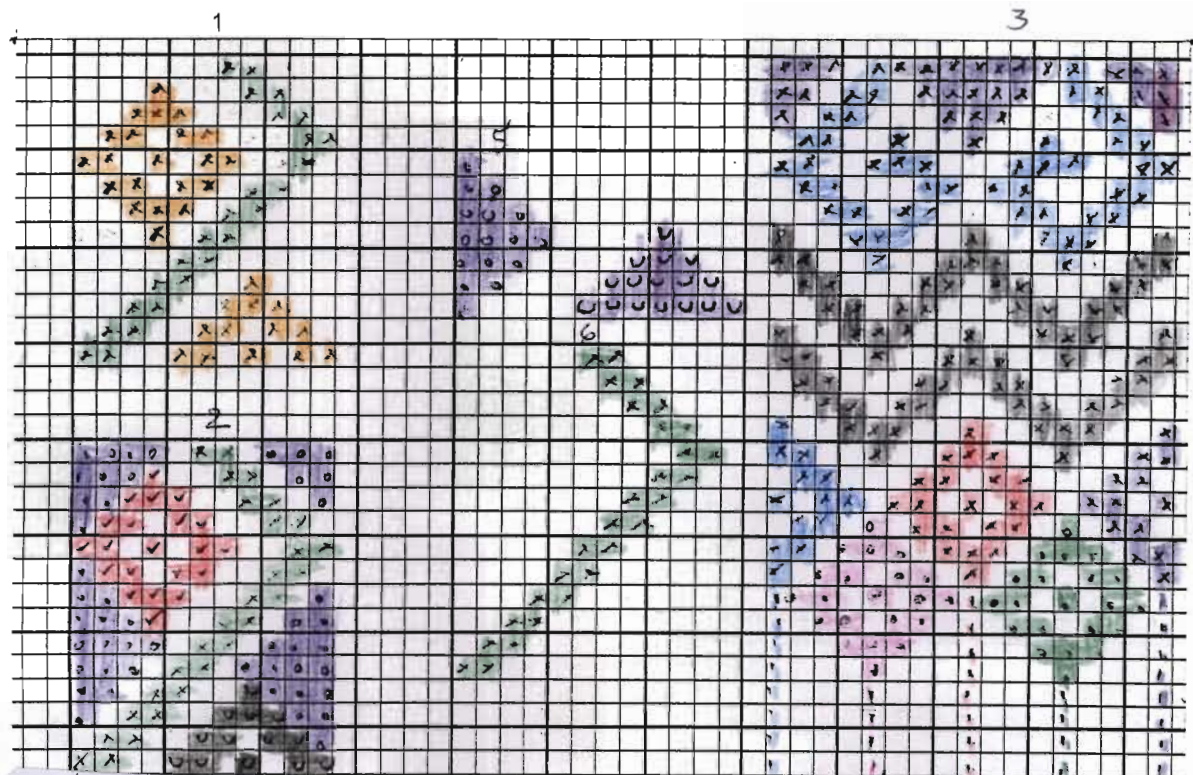
ไลยดอกแก้ว 7 รอบ และ 5 รอบ เป็นส่วนประกอบของลายสะเปา ท้ายของลายสะเปา งอคล้ายลายขอ ส่วนที่ต่ำลงมากคล้ายคลื่น ส่วนล่างสุดเป็นลายดอกแก้วและเป็นหางของลายสะเปา ไลยสะเปาเป็นลายที่ใช้จกเชิงผ้าซิ่น ดังนั้นจึงเป็นคล้ายสัญลักษณ์ของเชิงผ้าซิ่น ไลยต่าง ๆ เหล่านี้

Group 1 The designs which are named after flowers.

The designs which are named after flowers such as Lai Maliliay (with Kap and without Kap) Lai Dokekaw (5 rounds and 7 rounds) Lai Dokepikulsalupkap, Lai Dokepud and Lai Dokejunsalupkap.

In the figures 1,2 of the page ..5..We present Lai Dokemali which is a part of Lai Maliliay (with Kap and without Kap). The figures 3,4 at the same page, we present Lai Dokekaw which are the parts of Lai Sapaw and Lai Dokekawkieaku. At the middle part of this page, we present the components of these designs which are Lai Kap Lai Kriea Lai Dokekaw 7 and 5 rounded designs. Lai Klien and Lai Khoa. They are sequently the fugures number 5-10.

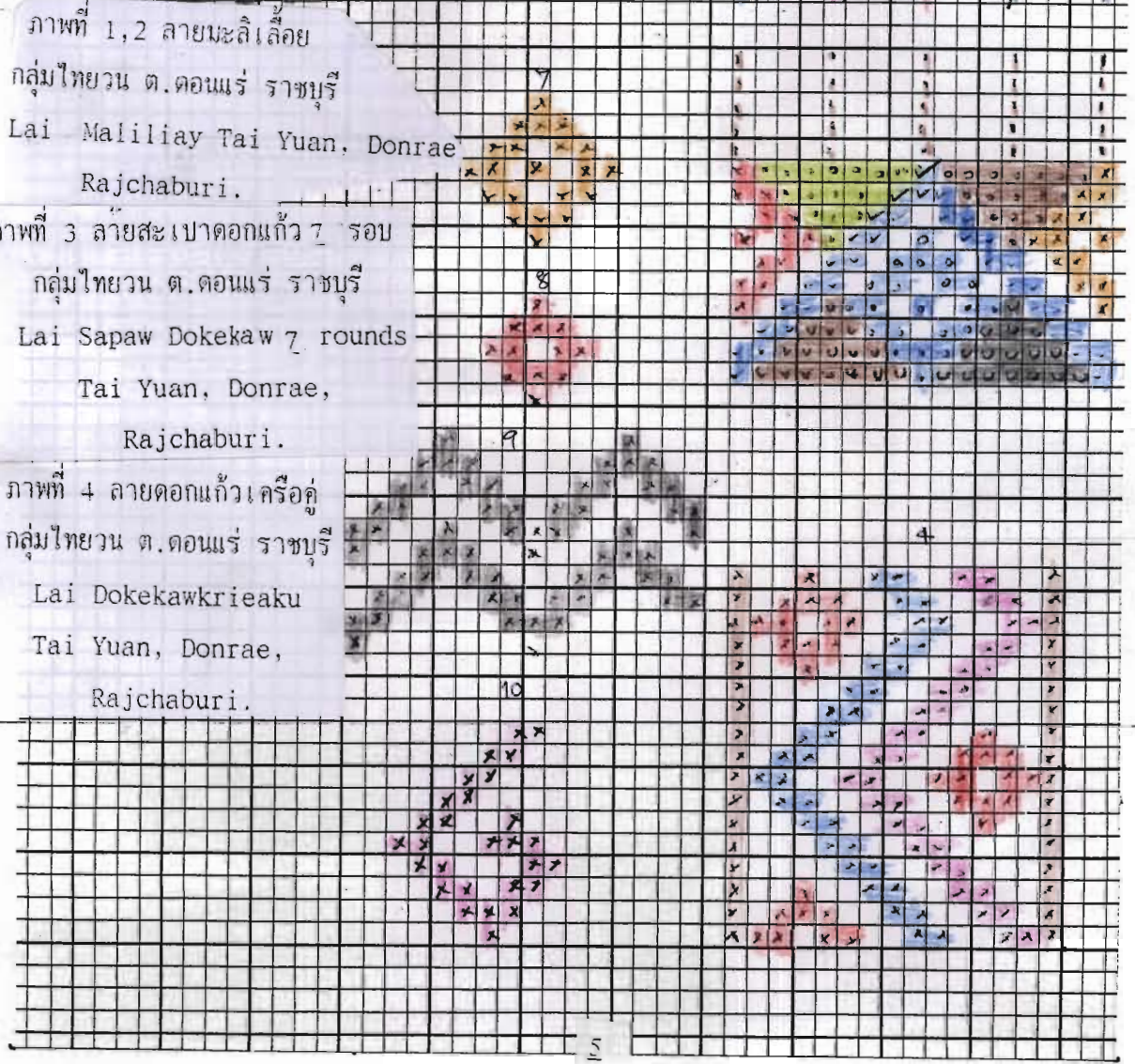
Lai Dokekaw 7 and 5 rounded designs are components of Lai Sapaw. The head of Lai Sapaw is alike a hook or Lai Khoa and the lower part of it is looking like waves, the lowest part is Lai Dokekaw and the tails of Lai Sapaw.

ภาพที่ 1, 2 ลายมะลิเล็ก
 กลุ่มไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
 Lai Maliliay Tai Yuan, Donrae
 Rajchaburi.

ภาพที่ 3 ลายสะเปาดอกแก้ว 7 รอบ
 กลุ่มไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
 Lai Sapaw Dokekaw 7 rounds
 Tai Yuan, Donrae,
 Rajchaburi.

ภาพที่ 4 ลายดอกแก้วเครือคู่
 กลุ่มไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
 Lai Dokekawkrieaku
 Tai Yuan, Donrae,
 Rajchaburi.

1

ลายสะเปาดอกแก้ว 7 รอบ

ภาพที่ 1 ลายสะเปาดอกแก้ว 7 รอบ
 กลุ่มไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
 Lai Sapaw Dokekaw 7 rounds
 Tai Yuan, Donrae,
 Rajchaburi.

ภาพที่ 2 ลายดอกแก้วเครือคู่
 กลุ่มไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
 Lai Dokekawkrieaku
 Tai Yuan, Donrae,
 Rajchaburi.

2

ลายดอกแก้วเครือคู่

6

เป็นของช่างทอกลุ่มไทวน

เมื่อเราศึกษาลายดอกแก้วของกลุ่มลาวตั้ง ซึ่งเป็นลายประกอบของลายดอกแก้ว หน่วย และ ลายดอกแก้วซึ่งอยู่ที่ภาพหน้า..7.. และ ภาพที่ 1,2 หน้า 9...ลายดอกแก้วของกลุ่มลาวตั้งมี ลักษณะคล้ายเฉลว หรือตาเหลวซึ่งเป็นเครื่อง จักสานชนิดหนึ่งทำด้วยไม้ไผ่ เหลวเป็นตอกมี ลักษณะคล้ายดาหรือลายดอกแก้วในสมัยโบราณ เฉลวหรือตาเหลว จะเสียบไว้ที่หม้อยา ยาดังกล่าว เป็นยาสมุนไพรร ชาวบ้านเก็บลงมาต้มในหม้อ หินเมืองที่ทำด้วยดินเผา ส่วนบนของหม้อแคบกว่า ส่วนก้น ดังที่เรียกกันว่าหม้อดิน เหตุผลว่าทำไม ตาเหลวจึงเสียบไว้ที่หม้อยาก็คือ คนโบราณเชื่อว่า ตาเหลวเป็นสัญลักษณ์ของางดี จะปักเป้าโซคร้าย และผลก็คือผู้ป่วยจะหายป่วยในที่สุด

Lai Sapaw is the design pattern which is to be used to weave the hem of phasin. Thus Lai Sapaw is as the symbol of phasin hem. The following designs are Tai Yuan weavers.

When we study Lai Dokekaw of Lao Kang weavers which are components of Lai Dokekawnuay and Lai Dokekaw which present in the figure of the page ..7.. and the figures 1,2 of the page..9.. Lai Dokekaw of Lao Kang group is similar as Charlew or Tarlew which is a kind of wicker work, made of bamboo slats having a shape of a star or Lai Dokekaw. Charlew or Tarlew is sticked to the medicine pot in the olden days. The medicine consists of plants in the crude form which are called Samunprai. Countrymen boil them in the traditional pot which is made of baked clay. The upper part of this pot is narrow than the bottom. It is called Moadin, in dialect word. The reason why the Tarlew is sticked to the medicine pot is that ancient people belived that

ลายดอกแก้วหน่วย Lai Dokekawnuay

ลาวคั้ง , ชัยนาท Lao Kang , Chainart

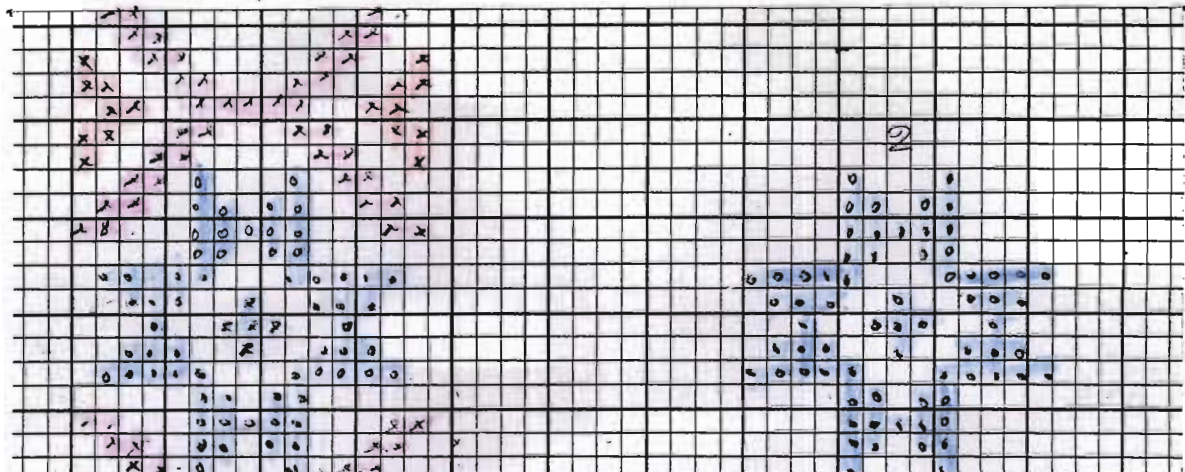

1

สายดอกแก้วหน่วย   Lai Dokekawnuay
ลาวคั้ง , ชัยนาท   Lao Kang , Chainart

2

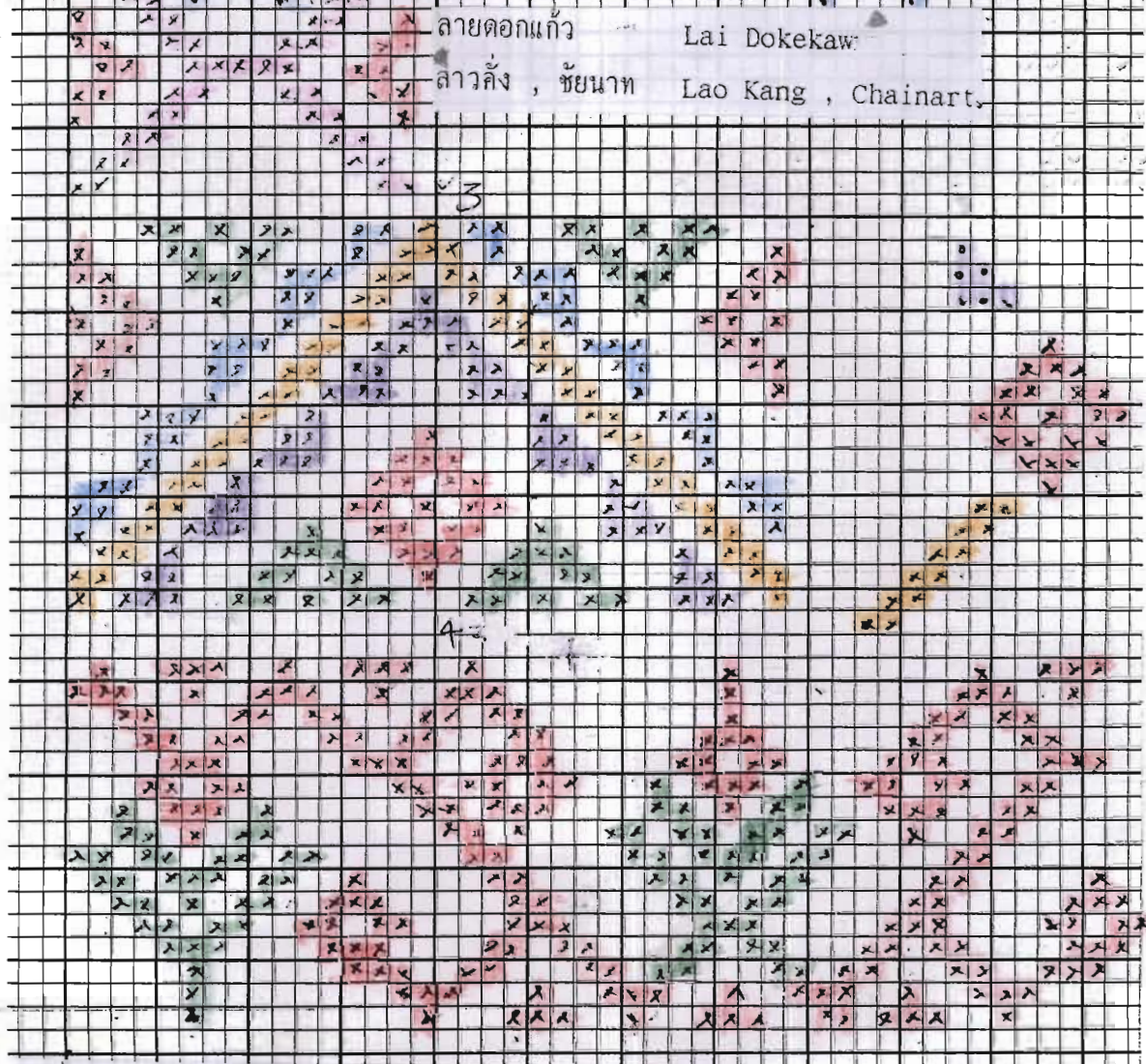

ลายดอกแก้ว

Lai Dokekaw

ลาวคั้ง , ชัยนาท

Lao Kang , Chainart.

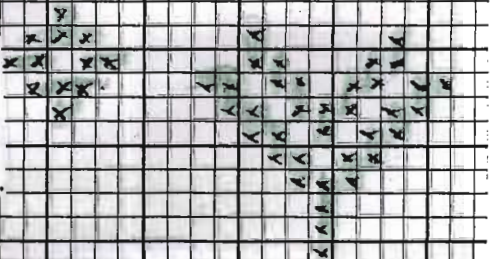

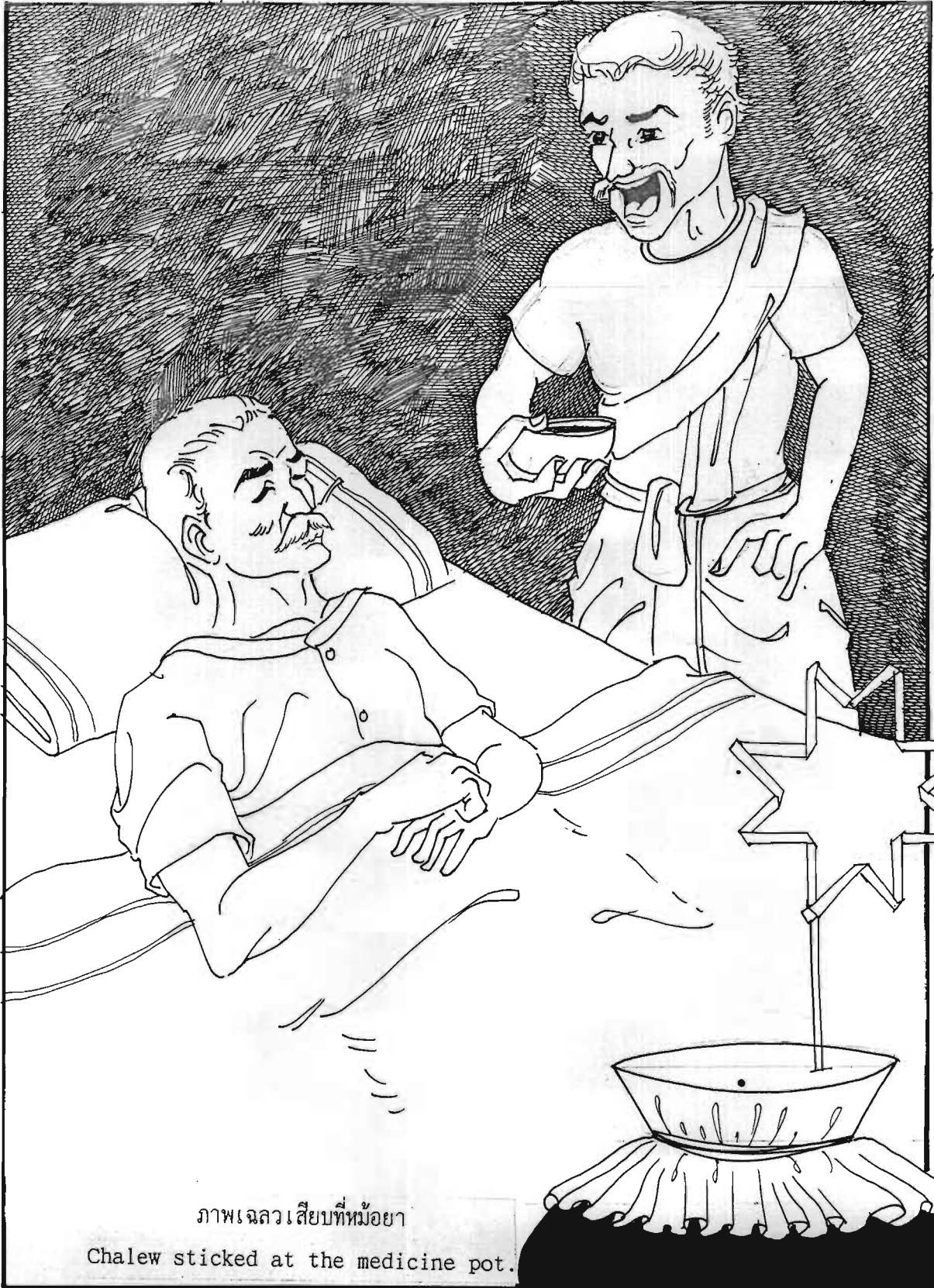
ภาพที่ 3 ลายดอกทิวาสลับกาม
ลาวคั้ง , ชัยนาท

ภาพที่ 4 ลายดอกพุด
ลาวคั้ง , ชัยนาท

Lai Dokepikulsalupkap
Lao Kang , Chainart.

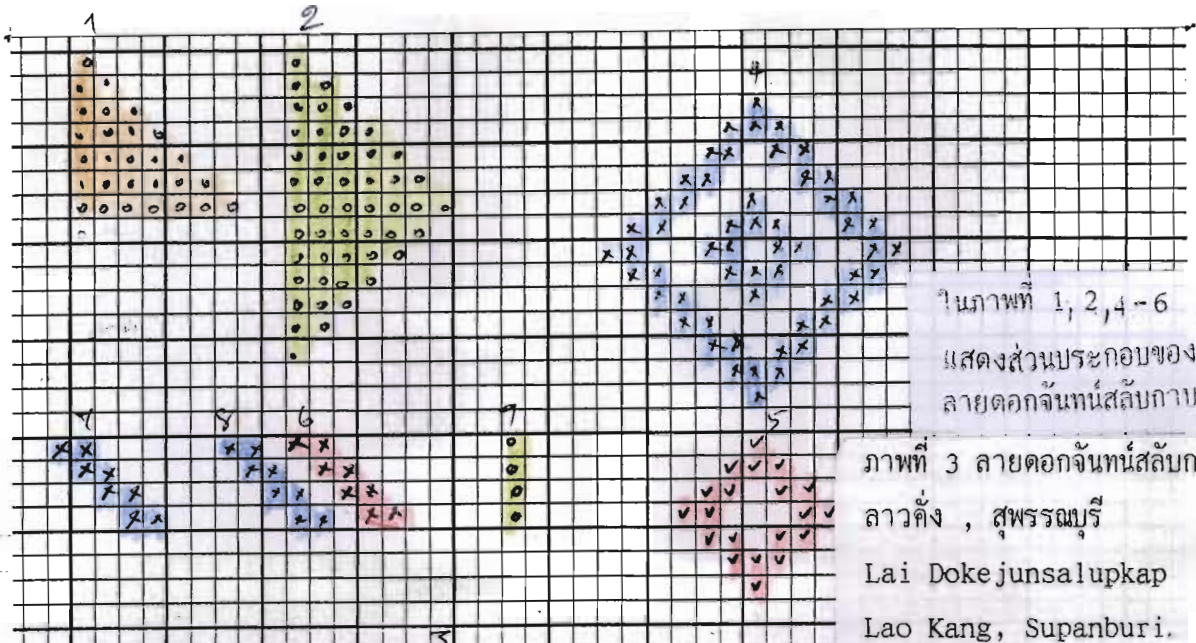
Lai Dokepud.
Lao Kang , Chainart.

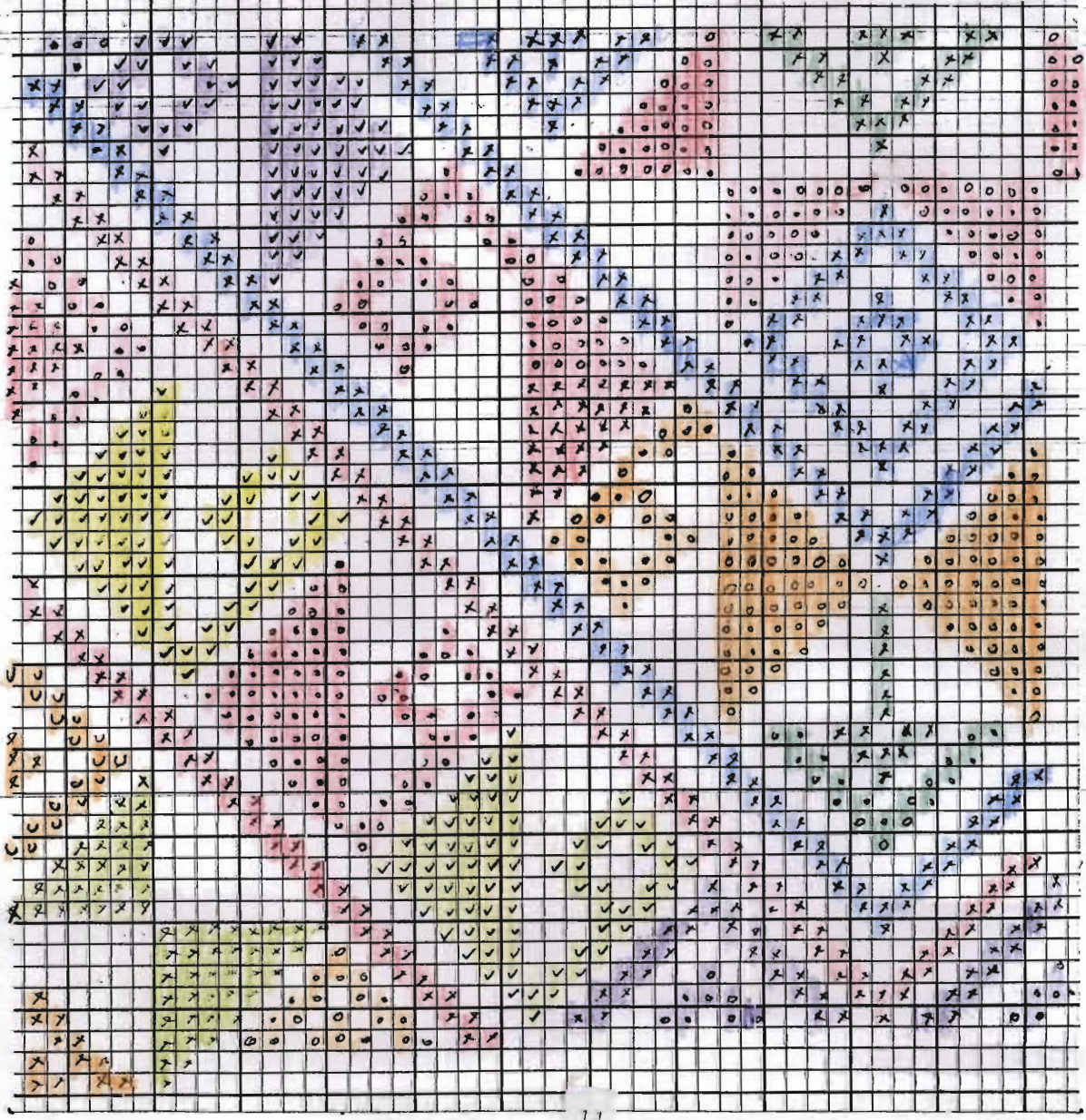
ภาพเฉลวเสียบที่หม้อยา

Chalew sticked at the medicine pot.

ในภาพที่ 1, 2, 4-6
แสดงส่วนประกอบของ
ลายดอกจันทน์สลักงาม

ภาพที่ 3 ลายดอกจันทน์สลักงาม
ลาวคั้ง , สุพรรณบุรี
Lai Dokejunsalupkap
Lao Kang, Supanburi.

ลวดลายที่มีช่อดอกไม้ซึ่งยังไม่ได้อธิบายคือ ลายดอกพิกุล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของลายดอกพิกุล สลับกับ ลายดอกพุด และลายดอกจันทน์สลับกับ ดังภาพที่ 3,4 ของหน้า..9.. และภาพที่ 3 ของหน้า..11..

ลายแต่ละลายของกลุ่มแรกนี้ส่วนมากมี ลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ดังนั้นลายส่วน มากจะเป็นรูปทรงเรขาคณิตแทบทั้งสิ้น ดังเช่นลาย ดอกแก้วของกลุ่มลาวคั้งจะมี 8 แฉก มีลักษณะ เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน อยู่ข้างในและมี กากบาทอยู่ตรงกลางเรขาคณิตส่วนประกอบของลาย ในกลุ่มที่ 1 จะประกอบด้วย ลายกาบ (ภาพที่ 5 ของหน้า..5..และภาพที่ 1,2 ของหน้า..11.) ลายเครือ (ภาพที่ 6 ของหน้า..5.. และภาพที่ 7,8 ของหน้า..11..) และลายเสา(ภาพที่ 9 ของหน้า..11..) ลายกามี 3 แบบ ลายเครือ มี 2 แบบ คือลายเครือเดี่ยวและลายเครือคู่

the Tarlew is an auspicious symbol and thus it would drive away misfortune. As a result that the patient get well eventually.

The designs which are named after flowers are not described they are Lai Dokepikul which is a part of Lai Dokepikulsalupkap, Lai Dokepud and Lai Dokejunsalapak as the figures 3,4 of the page..9..and the figure 3 of the page..11..

Each pattern in the first group is mostly loxenges, thus a lot of them are geometrical patterns such as Lai Dokekaw of Lao Kang has 8 stripes. It has a lozenge at the inner part and a crossbar at the center. We now study the components of the patterns in this group there are Lai Kap (The figure 5 of the page..5.. and the figure 1,2 of the page..11..), Lai Kriea (The figure 6 of the page ..5.. and the figures 7,8 of the page..11) and Lai Saw (The figure 9 of the page..11) Lai Kap has 3 styles, Lai Kriea has 2 styles which are Lai Krieadiaw and Lai Krieaku.

นอกจากลายกาบ ลายเครือและลายเส้า
จะเป็นส่วนประกอบของกลุ่มลายที่มีชื่อดอกไม้แล้ว
ยังเป็นส่วนประกอบของลายกลุ่มอื่นด้วย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มลายที่มีชื่อพืช

กลุ่มลายที่มีชื่อพืชได้แก่ ลายกุศ ลายเมล็ดแตงโม
และลายต้นสน

ลายกุศ

ลายกุศมีลักษณะโค้งงอคล้ายยอดคัมภีร์ศิลปะ
ช่างทอผ้าอาจได้แรงบันดาลใจเมื่อเห็นความงาม
ของยอดคัมภีร์ที่เขียวชอุ่มอวบงามขึ้นเป็นกออยู่
ตามริมหนองน้ำในบริเวณบ้าน

ลายกุศของกลุ่มเชื้อสายไทยวนได้แก่ลาย
กุศพันปลา ลายกุศหน้าหมอน ลายกุศน้อย และ
ลายกุศใหญ่ ดังภาพหน้า 12 ภาพที่ 1,2 หน้า.13.
และภาพทางซ้ายมือ หน้า.14. ตามลำดับ

Besides being are components
of the design patterns named after
the flowers, Lai Kap Lai Kria and
Lai Saw are still composed in the
other group patterns as well.

Group 2 The designs which are
named after vegetations.

The designs which are named
after vegetations are Lai Guud Lai
Tonson and Lai Maledtaengmo.

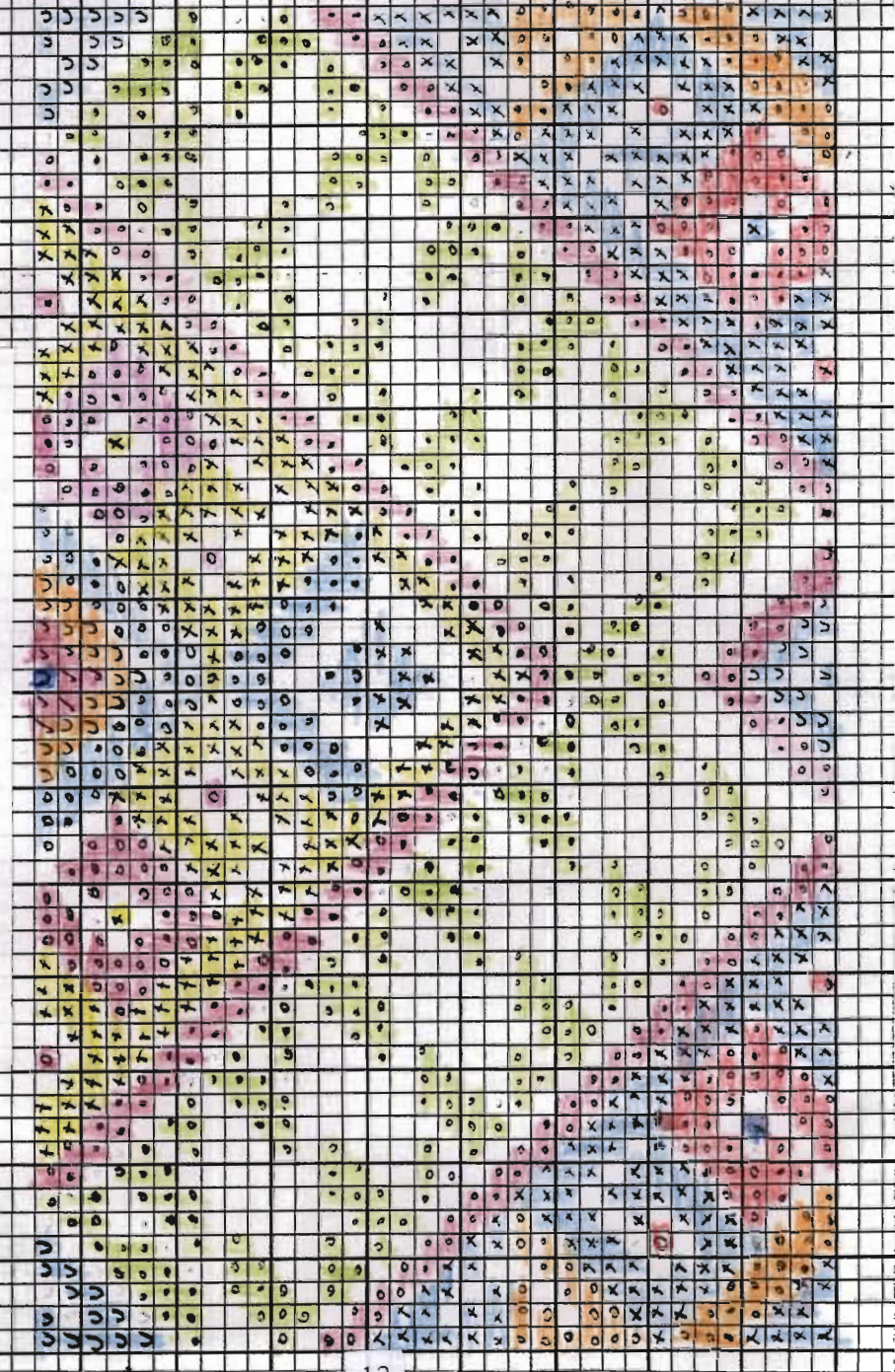
Lai Guud

Lai Guud is like the bend and
the curl of a young top of a Guud
plant. The weaver artists may
derive their inspiration when they
watch the bright green of
Guup plants which grow in a clump
beside the swamp near their houses.

Lai Guud of Tai Yuan weavers
are classified into various kinds
of patterns such as Lai Guudfunpla,
Lai Guudnamoan Lai Guudnoi and Lai
Guudyai as the figure of the page.12.
the figures 1,2 of the page.13.
and the left figure of the page.14.
as being in the sequence.

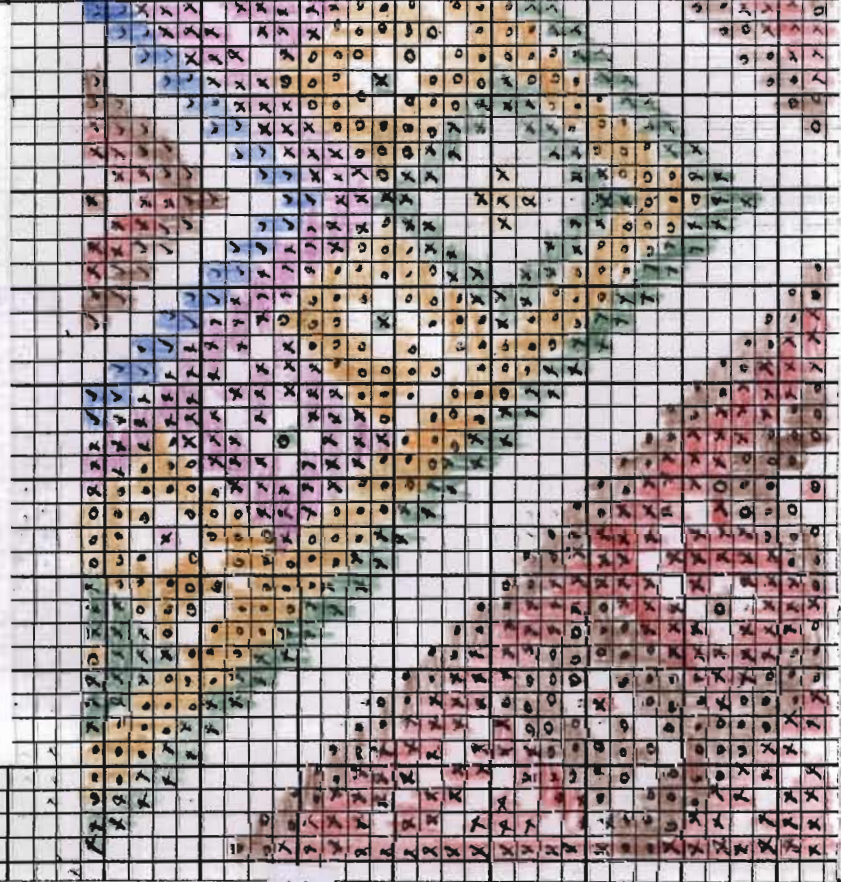
ลายกุดพันปลา ไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี

Lai Guud Funpla Tai Yuan, Donrae, Rajchaburi.

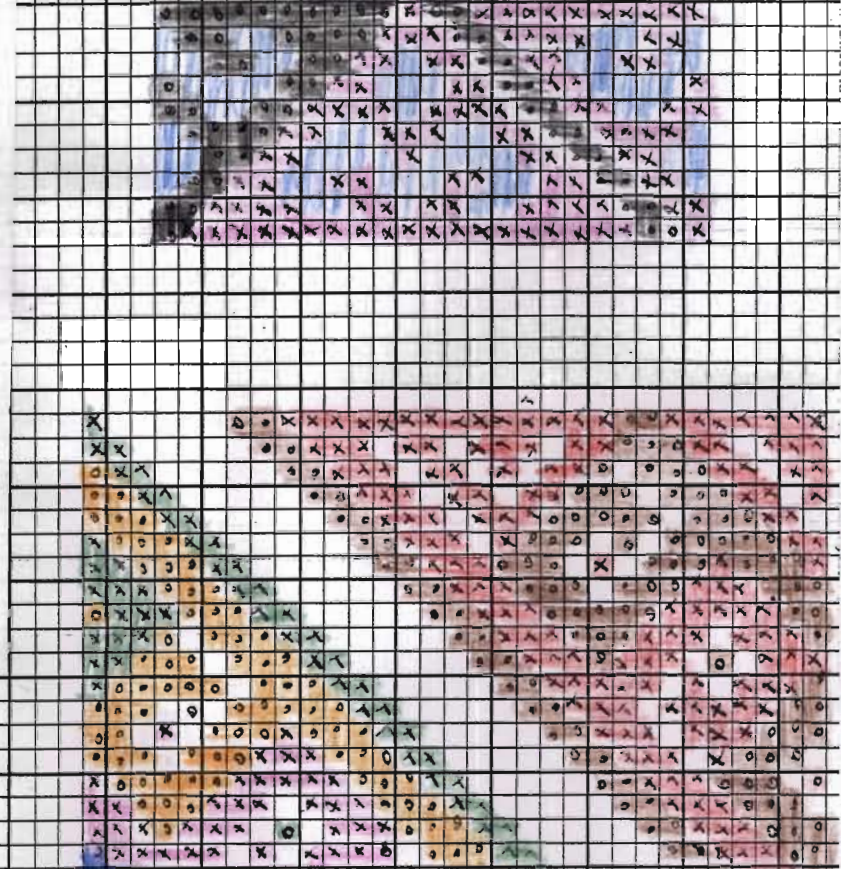
ภาพที่ 2 ลายกุดหน้าหมอน ไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี

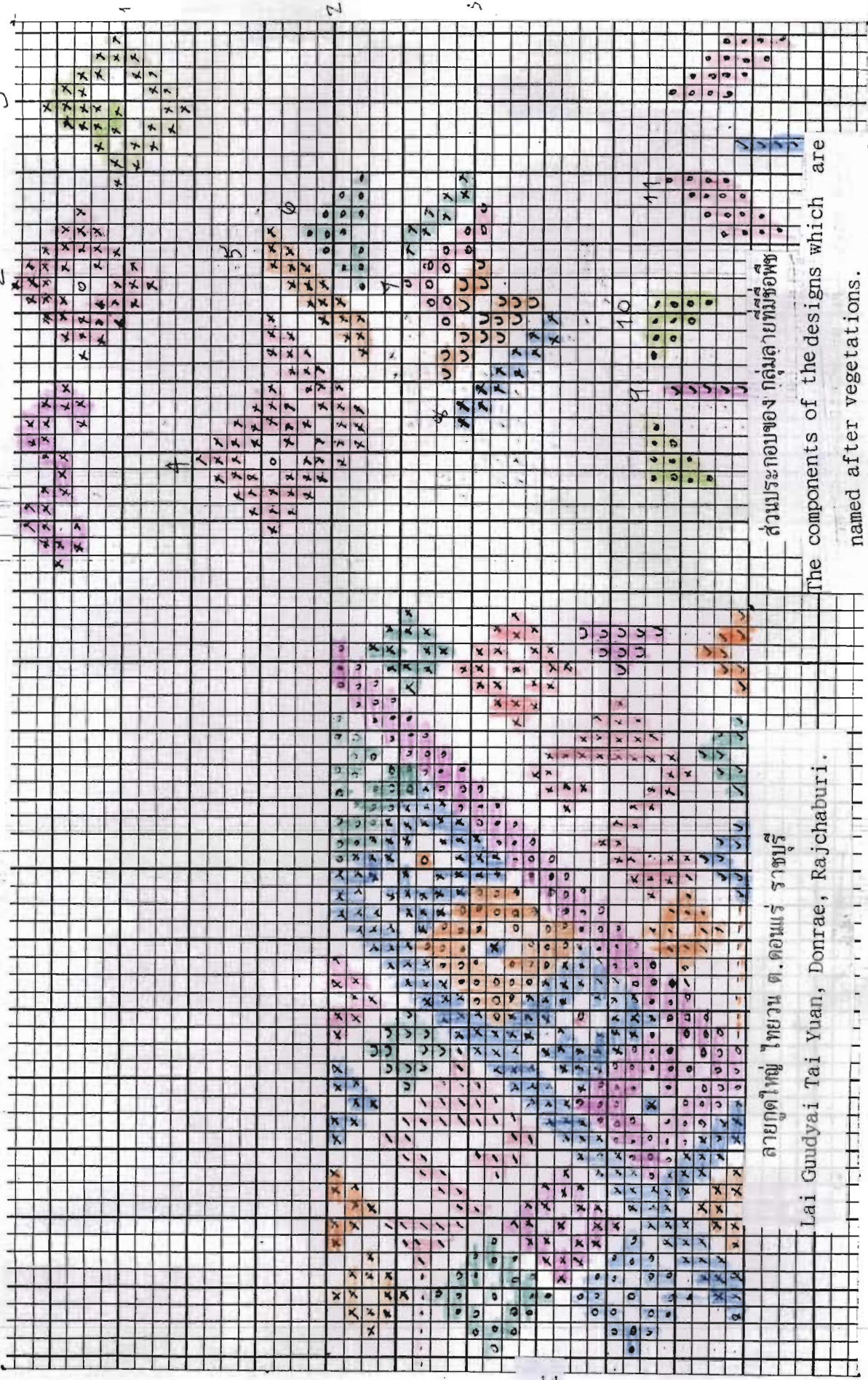
Lai Guudnamoan ; Tai Yuan , Donrae, Rajchaburi.

ภาพที่ 1 ลายกุดน้อย ไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี

Lai Guudnoi; Tai Yuan, Donrae, Rajchaburi.

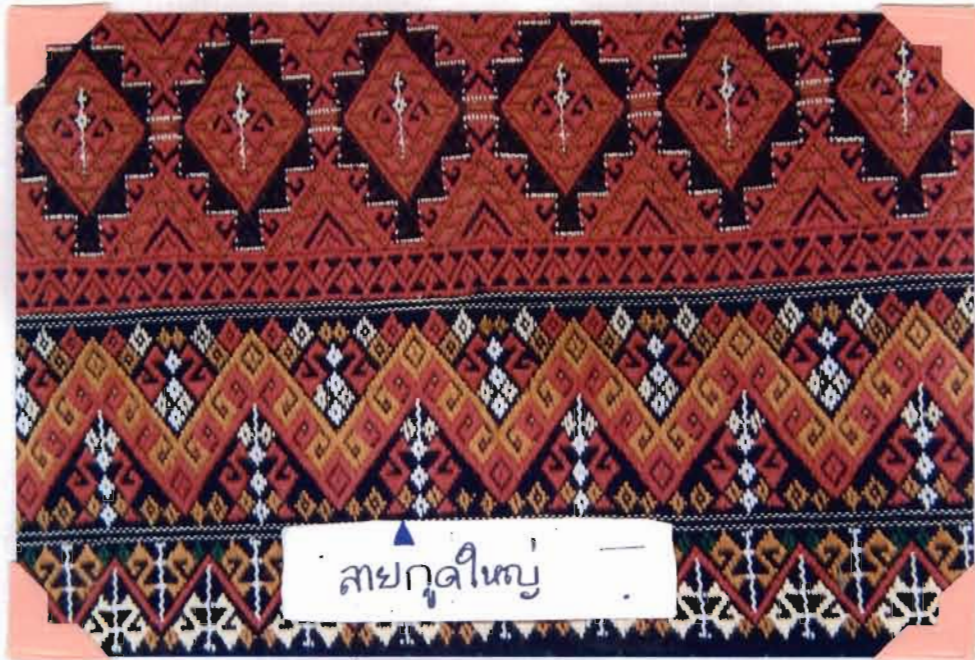

ลายกุดใหญ่ ไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี

Lai Guudyai Tai Yuan, Donrae, Rajchaburi.

ส่วนประกอบของ กลุ่มลายทมิฬอหฺย

The components of the designs which are named after vegetations.

ลายกูดใหญ่ ไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
Lai Guudyai Tai Yuan, Donrae, Rajchaburi.

ลายกูดหน้าหมอน ไทยวน , ต.ดอนแร่ ราชบุรี
Lai Guudnamoan Tai Yuan, Donrae, Rajchaburi.

ลายกุดของกลุ่มลาวตั้งได้แก่ ลายกุดสลั
กาดังภาพที่ 3 หน้า .16. ลายนี้ได้มาจากผ้า
เก่าที่ตำบลกุดจอกอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท
ประเทศไทย ลักษณะของลายเป็นรูปสามเหลี่ยม
ใช้จักเชิงผ้าจีน ลายกุดสลักมีส่วนประกอบ
ของลาย คือ ลายกุด ลายดอกจันทน์ ลายกาบ
ลายหัก และลายเครือ

กลุ่มลายกุด จะมีส่วนประกอบของลายกุด 4
ลักษณะดังภาพที่ 1, 2, 3 และ 4 ทางขวาของ
หน้า .14. นอกจากนี้ยังประกอบด้วยลายประกอบ
อื่น ๆ อีก เช่น ลายเครือ ลายเขี้ยวหรือฟันปลา
และลายหัก ดังภาพที่ 5, 6 กับ 7 และ 8 ของ
หน้าเดียวกันนี้

ลายกุดหลายแบบที่กล่าวมาแล้วนั้นจะมีลายประดับ
หลายลาย เช่น ลายกุดที่มีลายเขี้ยวจันทน์ดังที่
เห็นอยู่ในลายกุดฟันปลาส่วนลายกุดหน้าหมอนจะมี
ลายกุดพาดอยู่กับลายเครือ ตรงส่วนกลาง
ของลายกุดฟันปลาและลายกุดหน้าหมอนจะมีลายดอกแก้ว
หรือลายนกคุ้มล้อมรอบด้วยลายเครือเป็นรูปสี่เหลี่ยม
ขนมเปียกปูน

Lai Guud of Lao Kang is as Lai
Guudsalupkap which we presents in
the figure 3 of the page .16..
This pattern is coppied from an old
phasin of Tambol Kudjoke, Amphoe
Watsings, Chainart province,
Thailand. Its feature of the design
is of a triangular shape, to be
woven at the hem of phasin. Lai
Guudsalupkap is composed of Lai
Guud, Lai Dokejun, Lai Kap, Lai Hak
and Lai Kriea.

Lai Guud are composed of four
styles as we present them at the
figures 1, 2, 3 and 4 of the right
hand side of the page .14.. They
are still composed with the other
component patterns such as, Lai Sia
or Funplaa and Lai Hak as we present
in the figures 5, 6 and 7-8 of the
same page.

Various styles of Lai Guud
mentioned above has a lot of
patterns for decoration such as Lai
Guud which paralleled with Lai
Guudfunpla. As for Lai Guudnamoan
is composed of Lai Guud are bounded
by Lai Kriea. At the middle

ส่วนลายกุดใหญ่มีลายเครือขนบข้างจะมีลักษณะคล้ายคลื่น ถ้าลายกุดประดับด้วยลายเขี้ยว หรือฟันปลา ลายเขี้ยวหรือลายฟันปลาวางต่อกจากลายเครือ ดังที่เห็นในลายกุดฟันปลาหรือลายกุดเขี้ยว (ภาพหน้า..12..)

ส่วนลายกุดของกลุ่มลาวตั้ง ก็มีเสน่ห์ไม่น้อยกว่าลายกุดของกลุ่มไทยวน ฉะนั้นก็สมควรที่จะนำมาศึกษาดังตัวอย่าง ลายกุดสลับลายกาบ (ภาพที่ 3 ของหน้า..16.. ความงามของลายนี้อยู่ที่ความโค้งของลายกุดวางพาดสลับกับความแข็งเนียนของลายกาบ ความลึกลับของลายเครือที่เคียงอยู่กับลายดอกจันทน์ทำให้ผู้พบเห็นรู้สึกถึงความอ่อนหวานนุ่มนวลและชวนให้ระลึกถึงความงามตามธรรมชาติของเครือไม้ที่เขียวสดเคลือบคลออยู่กับดอกไม้สวย ๆ มากมาย

of Lai Guudnamoan and Lai Guudfumpla, there are Lai Dokekaw or Lai Nokkuu surrounded by Lai Kriaa in the form of a lozenge. As for Lai Guudyai is bound on both sides by Lai Kriaa which are like wave lines. If Lai Guud is decorated by Lai Sia or Lai Funpla, the latter will be placed next to Lai Kriaa as can be seen in Lai Guudfunpla or Lai Guudsia (The figure of the page..12..)

About Lai Guud of Lao Kang weavers is no less attractive than that of Tai Yuan and therefore it deserves to be studied, as for instance, Lai Guudsalupkap. (The figure 3 of the page..16..) The beauty of the Lai lies in the curve of Lai Guud alternately places along with Lai Kap which is hard and sharp. The incongruousness of Lai Kriaa which to be placed near Lai Dokejun makes one who has seen them feel that they are sweet, tender and persuade everyone to think of the natural beauty such as fresh branches to be near the various beautiful flowers.

ลายต้นสน

ลายต้นสนเป็นลายของกลุ่มเชื้อสายลาวคั้งที่คล้ายกับลายสร้อยใบปุ่น ของภาคอีสานราวกับจะเป็นลายเดียวกัน อาจเป็นเพราะการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมก็เป็นได้ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ลาวคั้งมีบรรพบุรุษเดิมมาจากเชื้อสายเดียวกันกับชาวลาวในภาคอีสานนั่นเอง

ลายต้นสนมีลักษณะคล้ายใบสนงอกอยู่ระหว่างช่องว่างที่เกิดจากการหยักโค้งของลายกาบและลายหักมีลายเครือขนานอยู่เป็นแนวเส้นขนาน ส่วนสำคัญของลายมีลายเครือเรียงโค้งเป็นพุ่มลายใบสนตั้งอยู่บนลายเสาซึ่งเสมือนลำต้นของต้นสน ลายเหล่านี้เรียงรายอยู่ในช่องว่างของสามเหลี่ยมที่เกิดจากลายเครือและลายกาบที่โค้งหยักไปตามเชิงผ้าจีน (ภาพที่ 2 หน้า..16. และภาพที่ 10,11 หน้า..14..)

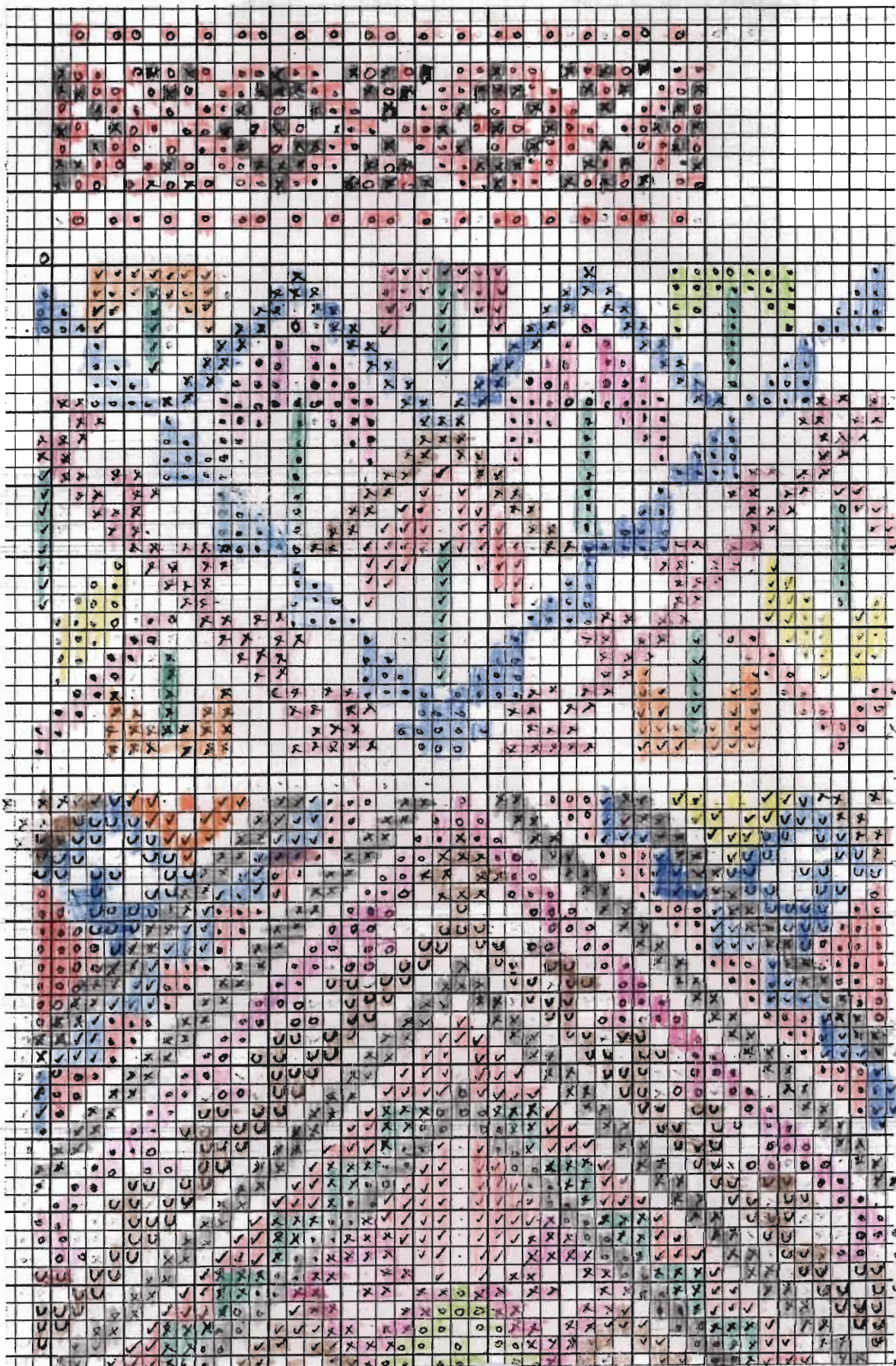
Lai Tonson

Lai Tonson is the design pattern of Lao Kang ethnic group. It is like Lai Soibaibun of north eastern weavers so that both almost look the same. It may be the result of cultural dissipation of Tai ethnic groups. By historical evidence, Lao Kang's ancestors belonged to the same race of Lao in the north eastern region of Thailand.

Lai Tonson looks like pine leaves and it is woven at the space created by Lai Kap and Lai Hak. Lai Kap and Lai Hak are bounded by Lai Kria which are in bush-forms. The pine leave designs are on the Lai Saw designs (pillar designs) which act as the stems of pine trees. These designs are distributed in the spaces of triangular forms created by Lai Kria and Lai Kap that go up and down along the hem of phasin. (The figure 2 of the page..16.. and the figures 10,11 of the page..14..)

ภาพที่ 1. ลายเมล็ดแตงโม 2. ลายต้นสน 3. ลายกุดสลับกาบ ; ลาวคั้ง, ชัยนาท

Lai Maledtaengmo Lai Tonson LaiGuudsalupkap; Lao Kang Chainart.

ลายต้นสน ลาวคั้ง ชัยนาท
Lai Tonson Lao Kang Chainart.

ลายกูดสลักาบ ลาวคั้ง ชัยนาท
Lai Guudsalupkap Lao Kang Chainart.

ลายเมลิตแดงโม

ลายเมลิตแดงโมเป็นลายของกลุ่มลาวคั้ง ลักษณะของลายเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสลับสามเหลี่ยม จกคั้นลายมัดหมี่ที่ตัวขึ้น ที่เรียกว่าหมี่ตาหรือหมี่คั้น สิ่งที่สำคัญก็คือด้ายสีคล้ำหรือสีดำที่ใช้จกเดินเส้นคู่ขนานกับด้ายสีเข้มสุดเช่นสีแดง ทำให้ดูคล้ายลักษณะของเมลิตแดงโม ที่ถูกขบออก เป็น 2 ซีก แต่บางที่ช่างทอก็ได้ใช้ด้ายสีคล้ำในการจกตัดเส้นแต่ผลงานที่ออกมาก็ยังคงเป็นชิ้นโบว์แดงอยู่นั่นเอง (ภาพที่ 1 ของหน้า..16..)

กลุ่มที่ 3 กลุ่มลายที่มีชื่อสัตว์

กลุ่มลายที่มีชื่อสัตว์อาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มลายนก และกลุ่มลายสัตว์ชนิดอื่น ๆ

กลุ่มลายนก (ลายนก) ของช่างทอไทวนเดิม ลายนกคู่กินน้ำส่วนต้น, ลายนกฮ้อยขาวกินน้ำส่วนต้น และลายนกเกาะเครือไม้ ภาพที่ 1,2,3 ของหน้า..18..) ส่วนของ

Lai Maledtaengmo

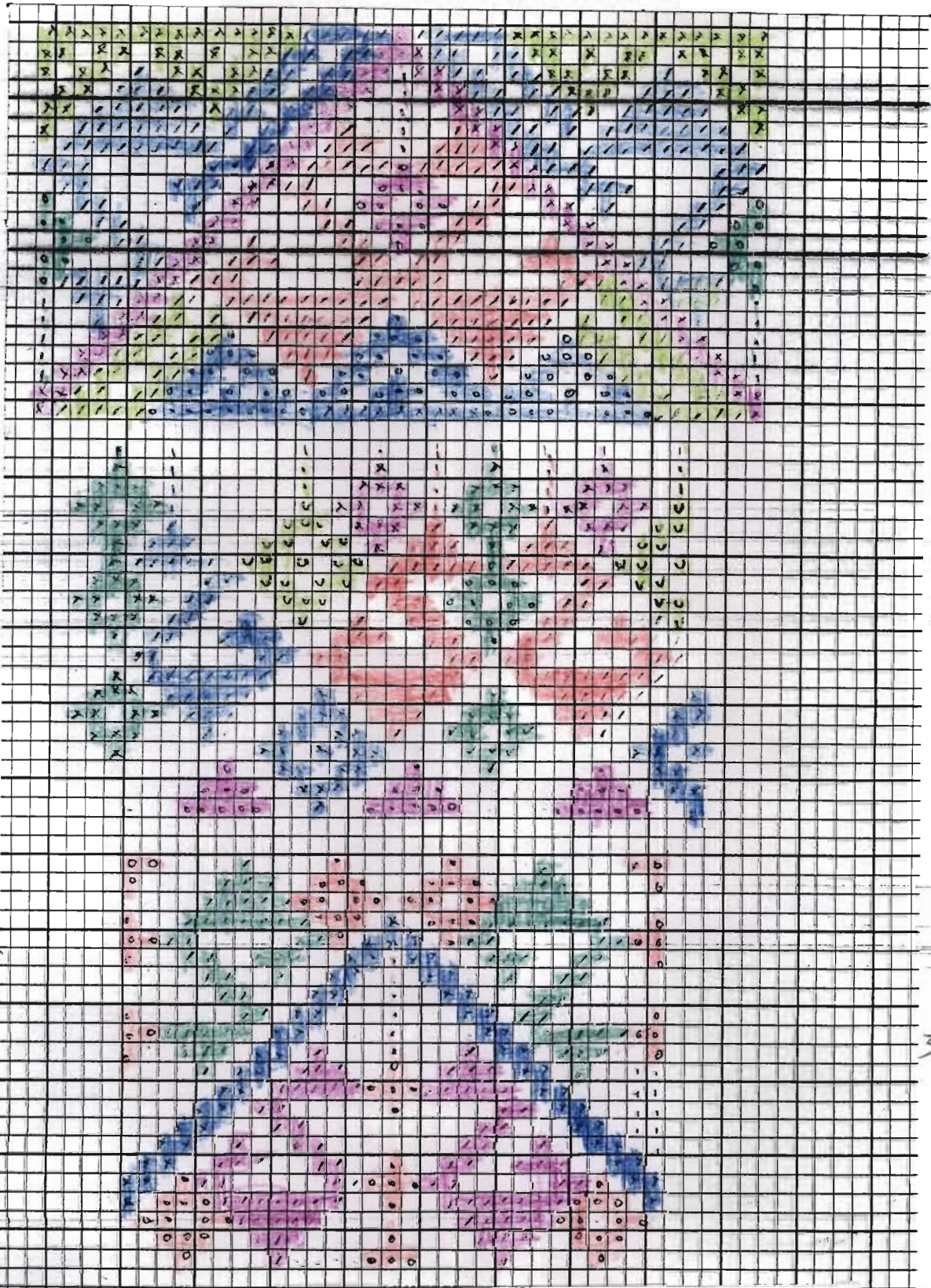
It's the design of Lao Kang. It is a Lozenge in form which alternates with triangular patterns. This design is woven between Lai matmi of the body part of phasin which is called mita or mikhan. Two of important colours that are used in this panel are black and gloomy. The weavers weave the black or blue threads to be paralleled by the bright threads such as the red wefts. So the seeds of melon shape in this pattern looks as if the seeds were split in two by men'teeth. Sometimes the weavers do not use the gloomy colour threads to weave in this pattern. But the result is still a masterpiece.

(The figure 1 of the page..16..)

Group 3 The designs which are named after animals.

The designs which are named after animals may be divided in two sub-groups, they are Lai Nok sub-group and the other animal sub-group.

Lai Nok sub-group (Birds designs) of Tai Yuan weavers have Lai Nokkuukinnamhuamton, Nokhoysawkinnamhuamton and

ภาพที่ 1 ลายนกคุ้มกินน้ำส่วนต้น

Lai Nokkuukinnamhuamton

ภาพที่ 2 ลายนกฮ้อยขาวกินน้ำส่วนต้น

Lai Nokhoysawkinnamhuamton

ภาพที่ 3 ลายนกเกาะเครือไม้

Lai Nokkokrieamai

ไทยวน : ต.ดอนแร่ ราชบุรี

Tai Yuan : Donrae, Rajchaburi.

1

ลายนกคู้

Lai Nokkorieamai

Tai Yuan : Donrae, Rajhaburi

2

ลายนกฮ้อยซวกกินน้ำช่วมตัน

ภาพที่ 3 ลายนกเกาะเดรีอไม้

ไทยน : ต.ดอนแร่ ราชบุรี

3

ลายเกาะเดรีอไม้

Lai Nokkuukinnambuanton

Lai Nokhoysawkinnambuantor.

ภาพที่ 1 ลายนกฮ้อยกินน้ำช่วมตัน

ภาพที่ 2 ลายนกฮ้อยซวกกินน้ำช่วมตัน

ช่างทอลาวดั้งเดิมเพียงลายเดียว คือลายนกสลับ
ดอกจันทร์ (ภาพของหน้า..20..)

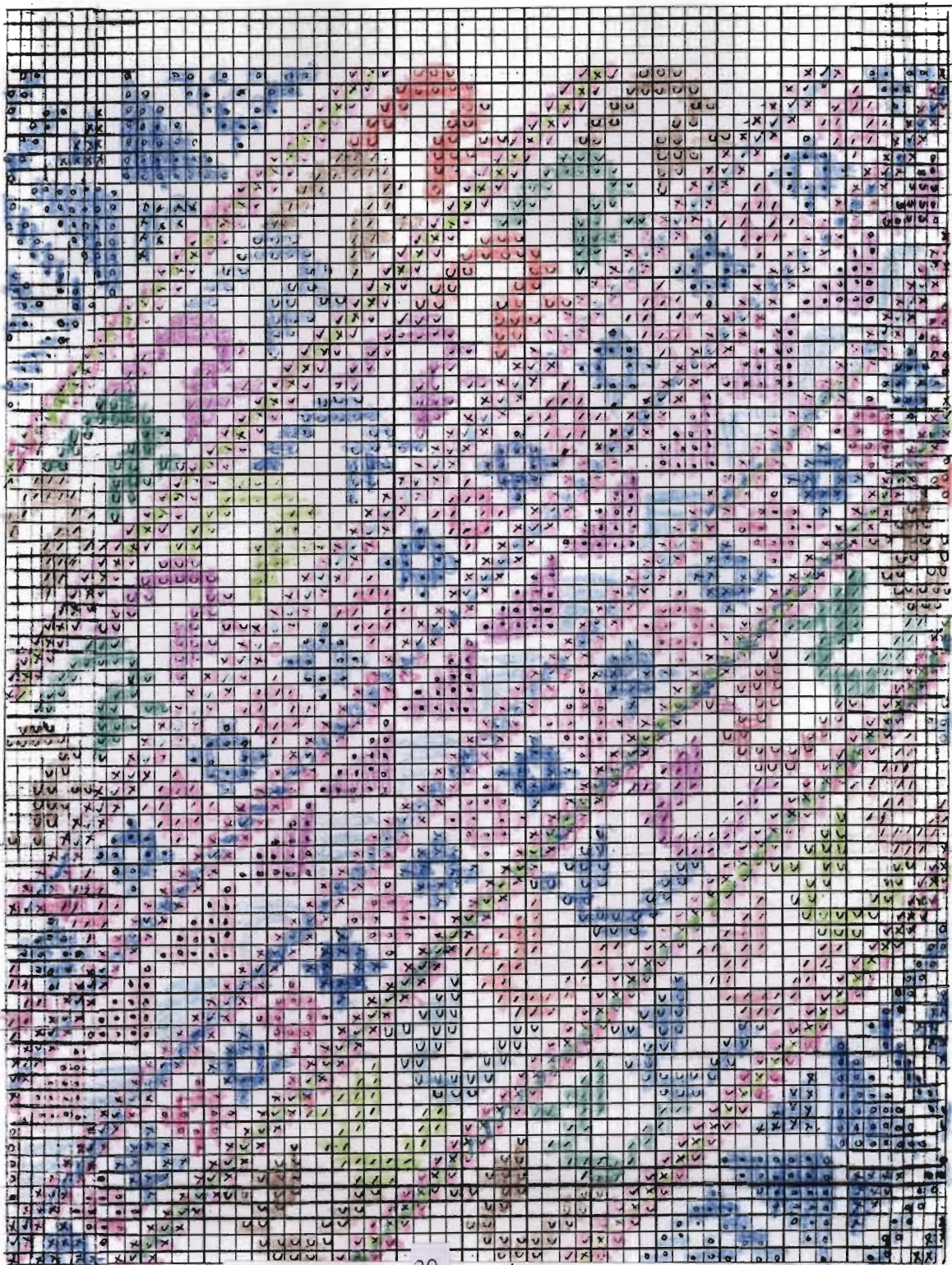
ในกลุ่มลายนกลายของไทยวน ลายที่เก่าแก่และเป็นลายที่รู้จักคือลายนกคู่กินน้ำส่วน
กลางของลายเป็นนกคู่ หรือหงส์คู่กำลังกินน้ำ มัน
ยืนหันหน้าเข้าหากัน เหยงหน้าในกิริยากำลังกินน้ำ
ลายนกลายของไทยวนลายอื่น ๆ ก็มี ลายนกฮ้อย
ขาวกินน้ำส่วนต้น และลายนกเกาะเครือไม้
ลักษณะของลายนกลายดังกล่าวนี้ก็มีลักษณะ
เหมือนลายนกคู่กินน้ำส่วนต้น ที่ผู้เขียนได้บรรยาย
ไว้แล้ว

ถ้าจะสังเกต ลายนกลายของกลุ่มลาวดั้งเดิมชื่อ
ว่า ลายนกลายดอกจันทร์ จะเห็นว่ามียานก
จำนวนมาก ดูราวกับเกาะกิ่งไม้ การใช้ด้ายจกลาย
นกลาย และลายประกอบสลัปสีทำให้ผู้ชมเพลิดเพลิน
เมื่อพิจารณาพิจารณา ผลงานของช่างทอนั้น

Lai Nokkorieamai (The figures 1,2,
3 of the page..18..) As for
Lao Kang weavers have only one pattern
that is Lai Noksalupdokejun (The figure
of the page..20..)

In Tai Yuan Lai Nok designs,
the oldest and well known pattern
is Lai Nokkuukinnamhuamton. The
motif of this pattern is a pair of
birds or swans are drinking water.
They stand face to face and look up
as the manner of drinking water. The
other designs of Lai Nok of
Tai Yuan are Lai Nokhoysawkinnamhuamton
and Lai Nokkorieamai are composed
of Lai Nok which the features of the
birds or Nok are as the writer
described them in Lai
Nokkuukinnamhuamton.

If we observe the Lai Nok of
Lao Kang weavers which is called
Lai Noksalupdokejun. We find a lot
of Lai Nok which were seemed to
perch at the branches. The
alternation of colour threads for
weaving Lai Nok designs and their
components to be entertaining the
viewers when they watch the
resulting cloth.

ลายนกลีบลูกจันทน์ 20 ลาวคั้ง : อุทัยธานี

lai Noksalupdokejun Lao Kang : Uthaitanee.

ส่วนกลุ่มที่ย่อยที่เป็นลายสัตว์ชนิดอื่น ๆ ได้แก่ ลายนาคนอน ลายมอม ลายช้าง ลายม้าวิ่ง ลายแมงกอด ลายตีนกา และลายผีเสื้อ สองลายแรกใช้ทอผ้าทำหมอนพื้นเมือง ผ้าห่มและผ้าคลุมศีรษะนาค ส่วนอีกสามลายหลังนอกจากจะใช้ทอผ้าที่จะทำเครื่องใช้ดังกล่าวแล้วยังใช้ทอผ้าขึ้นอีกด้วย ช่างทอไม่ใช้ลายนาคนอนและลายมอมทอผ้าขึ้น เพราะเชื่อว่า นาคตามตำนานเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ และมอมหรือสิงโตก็เป็นสัตว์ตามตำนานที่เป็นผู้สูงศักดิ์ด้วย (ภาพที่ 1-7 หน้า..21..)

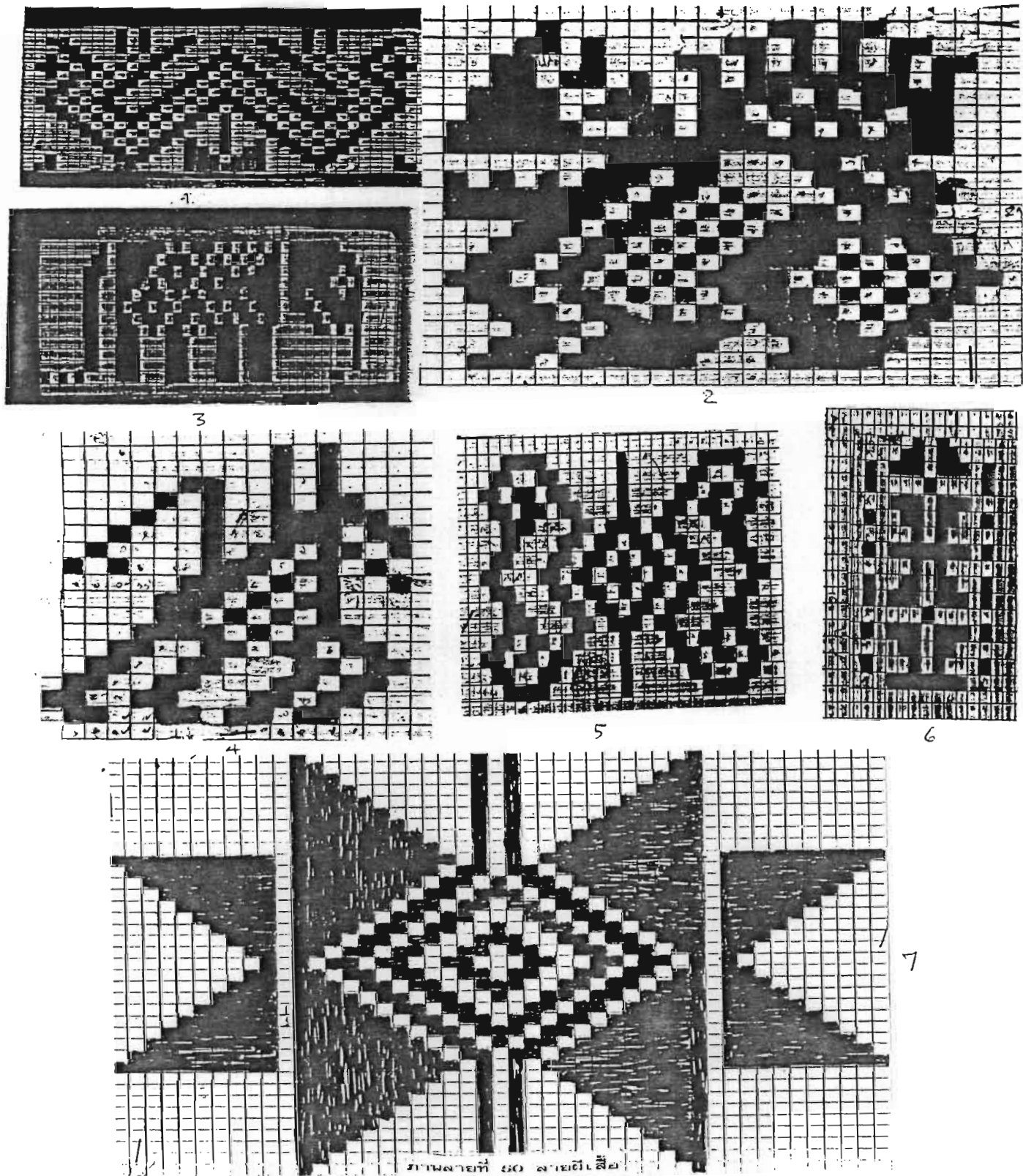
กลุ่มที่ 4 ลายที่มีชื่อตามลักษณะเฉพาะ
ลายในกลุ่มนี้อาจแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

- 4.1 ลายขอล
- 4.2 ลายถาย
- 4.3 ลายเท
- 4.4 ลายเขย
- 4.5 ลายตวย
- 4.6 ลายสับ

As for the other animal sub-group such as Lai Naganoan Lai Mom, Lai Chang, Lai Mawing, Lai Mangoad, Lai Teenkaa and Lai Phisia. The first and the second of them are used for weaving the cloth for making traditional pillows, a wrap cloth and covering the layman's head in the ordaining ceremony to be a monk. Besides to be used as the various cases that we have just described, the third to the last design of this set are still to weave phasin too. The weavers do not use Lai Naga and Lai Mom in weaving phasin because they believe that Naga is sacred mythical being and the Mom or the lion is a mythical animal of high dignity too. (The figures 1-7 of the page..21..)

Group 4 The designs which are named according to their characteristics. This pattern group may be classified into 6 sub-groups:

- 4.1 Lai Khoa
- 4.2 Lai Kap
- 4.3 Lai Hak
- 4.4 Lai Sia
- 4.5 Lai Tuay
- 4.6 Lai Sup

ภาพที่ 1.ลายนาคนอน   2.ลายมอม   3.ลายช้าง   4.ลายม้าวิ่ง
 Lai Naganoan,   Lai Mom,   Lai Chang,   Lai Mawing,
 5.ลายแมงกอด   6.ลายตีนกา   7.ลายผีเสื้อ
 Lai Mangoad   Lai Teenkaa,   Lai Phisia
 ลาวคั้ง, สุพรรณบุรี
 Lao Kang, Supanburi.

ลักษณะของลายแต่ละกลุ่มมีดังต่อไปนี้

4.1 ลายขอ

ลายขอของกลุ่มไทยวนได้แก่ลายเครือขอ ลายขอประแจ ลายขอ 3 ชั้น ลายขอ 9 ชั้น ลายขอตัวขึ้น และลายขอเหลี่ยม (ภาพที่ 1-6 ของหน้า..22.) ลายขออุ้มดอก, ลายขอหงอน (ภาพที่ 1,2 ของหน้า..24..) ลายขออีโง้ง (ภาพที่ 1 หน้า..26.) ลายขอระฆัง ลายขอสลักกาบ ลายกุดขอ และลายวงขอ (ภาพที่ 1-4 หน้า..28. ตามลำดับ)

ลักษณะที่สำคัญของลายขอ คือ ความโค้ง และความงอแงของลาย ส่วนประกอบอื่น ๆ ได้แก่ ลายเครือ ลายเสา ลายดอกแก้ว และลายดอก จันทน์ลายขอหงอนแปลกกว่าลายอื่น ๆ เพราะมี ลายขอที่เชื่อมด้วยลายที่คล้ายหงอนไก่

Each of them will be studied the detail in the following paragraphs.

4.1 Lai Khoa

Lai Khoa of Tai yuan weavers can be divided in Lai Krieakhoa Lai Khoapajae Lai Khoasarmchan Lai Khoakhawchan Lai Khoatuasin and Lai Khoaliaw (the figures 1-6 of the page..22.. in the sequence.) Lai Khoa of Lai Kang weavers are Lai Khoa Umdoke Lai Khoagoan. (The figures 1,2 of the page..24..), Lai Khoa Egong (The figure 1 of the page..26..), Lai Khoarakhang, Lai Khoasalupkap, Lai Kudkhoa and Lai Wongkhoa. (The figures 1-4 of the page..28.. in the sequence.)

The main feature of Lai Khoa (hook patterns) is a bend and hooked pattern. The other components of this pattern are Lai Kriea, Lai Saw, Lai Dokekaw and Lai Dokejun. Lai Khoagoan of Lao Kang is more different from the other pattern because each hook is joined with a design looking like a top-knot of a rooster.

ภาพที่ 1 ลายเครือจอก

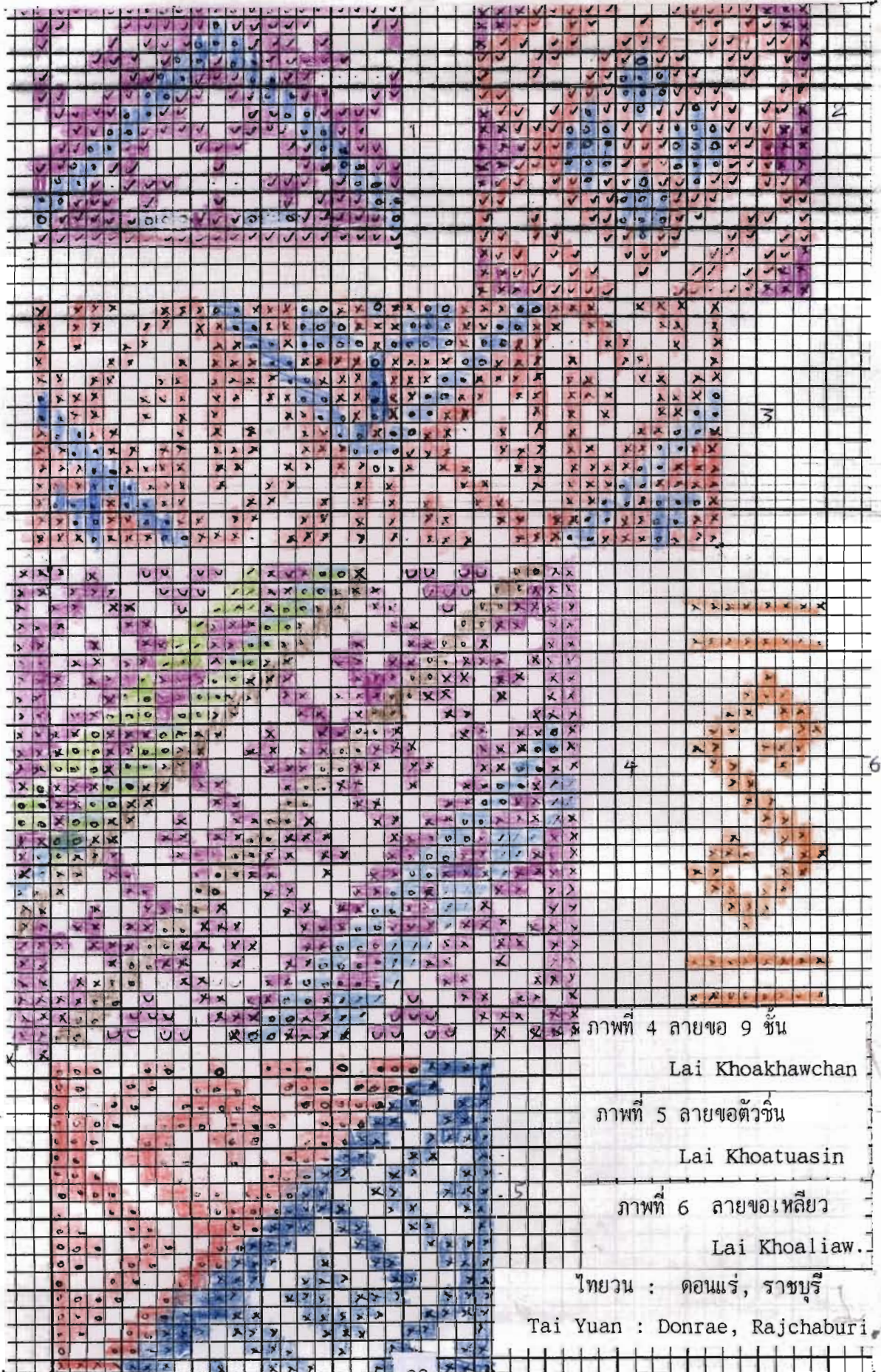
ภาพที่ 2 ลายขอบประแจ

ภาพที่ 3 ลายขอ 3 ชั้น

Lai Krieakhoa

lai Khoapajae

Lai Khoasarmchan

ภาพที่ 4 ลายขอ 9 ชั้น

Lai Khoakhawchan

ภาพที่ 5 ลายขอตัวขึ้น

Lai Khoatuasin

ภาพที่ 6 ลายขอเหลียว

Lai Khoaliaw.

ไทยวน : ดอนแร่, ราชบุรี

Tai Yuan : Donrae, Rajchaburi.

1

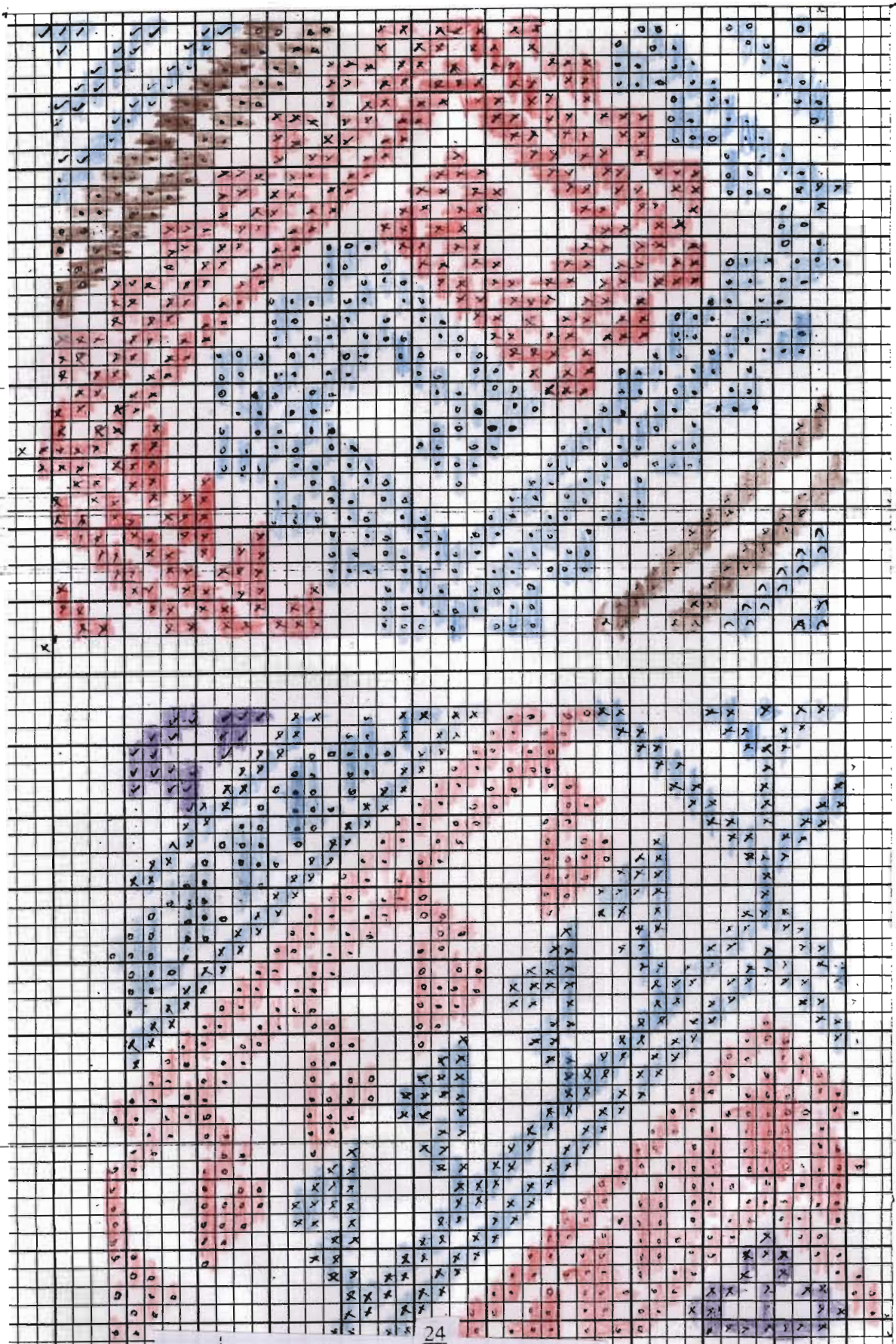
2

3

23

ภาพที่ 1 ลายขอ 3 ชั้น   ภาพที่ 2 ลายขอ 9 ชั้น   3 ลายขอตัวชั้น
 lai Khoasarmchan   Lai Knoakhawchan   Lai Khoatuasin
 ไทยวน : ต.ดอนแร่   ราชบุรี   Tai Yuan , Donrae, Rajchaburi.

1

2

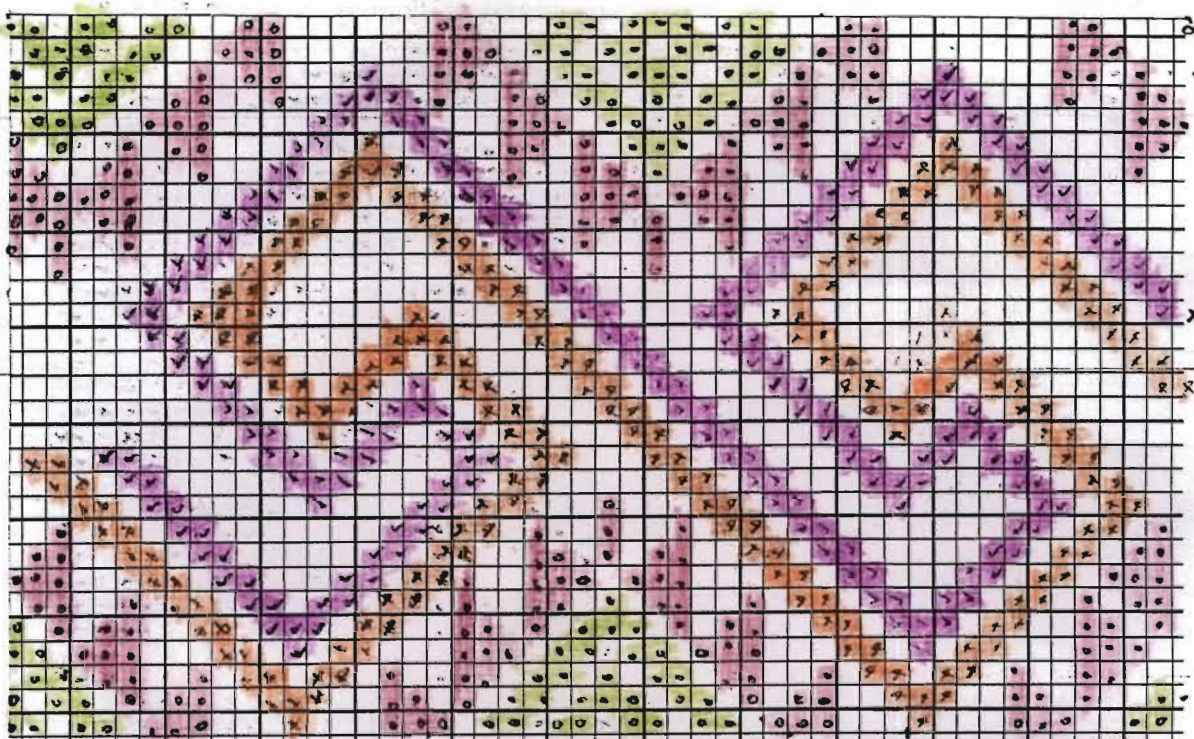
24
 ภาพที่ 1 ลายขออนุดอก --- Khoa Umdoke
 2 ลายขอพวง --- Lai Khoagoan.
 ลาวคั้ง ชัยนาท --- Lao Kang, Chainart.

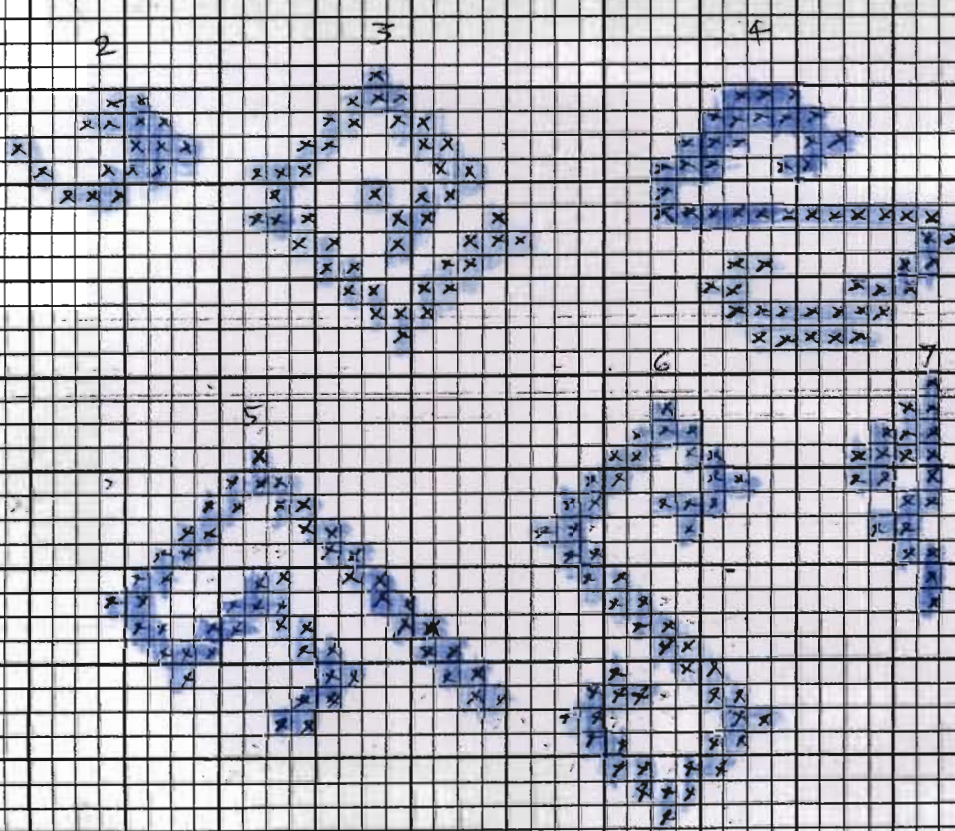
ภาพที่ 1	ลายขอมดอก	Lai Khoa Umdoke	ลาวคั้ง : ชัยนาท
2	ลายขอมหงอน	Lai Khoagoan.	Lao Kang : Chainart.

2

1

ภาพที่ 1 ลายขออีโง้ง

Lai Khoa Egong.

ภาพที่ 2-7 ลายขอแบบต่าง ๆ

Various styles of Lai Khoa.

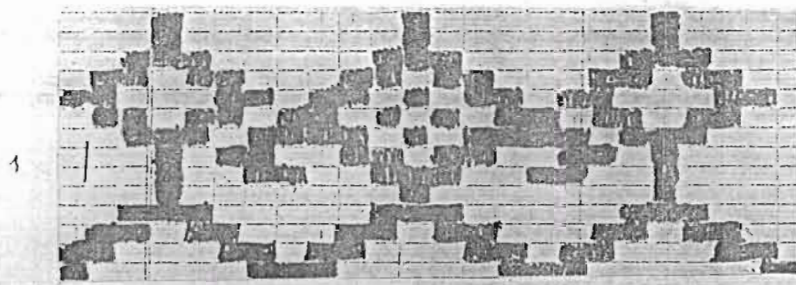
ลาวคั้ง , ชัยนาท

Lao Kang, Chainart.

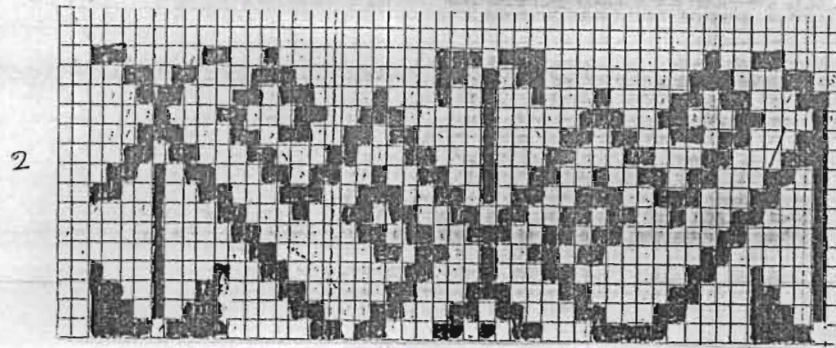

ลายขออีจั้ง
ลาวตั้ง ชัยนาท

Lai Khoa Egong.
Lao Kang, Chainart.

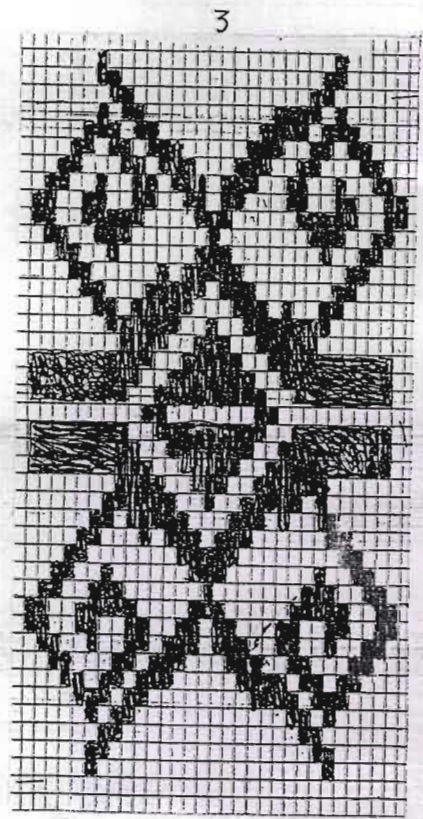

ภาพที่ 1 ลายขอรระฆัง
Lai Khoarakhang

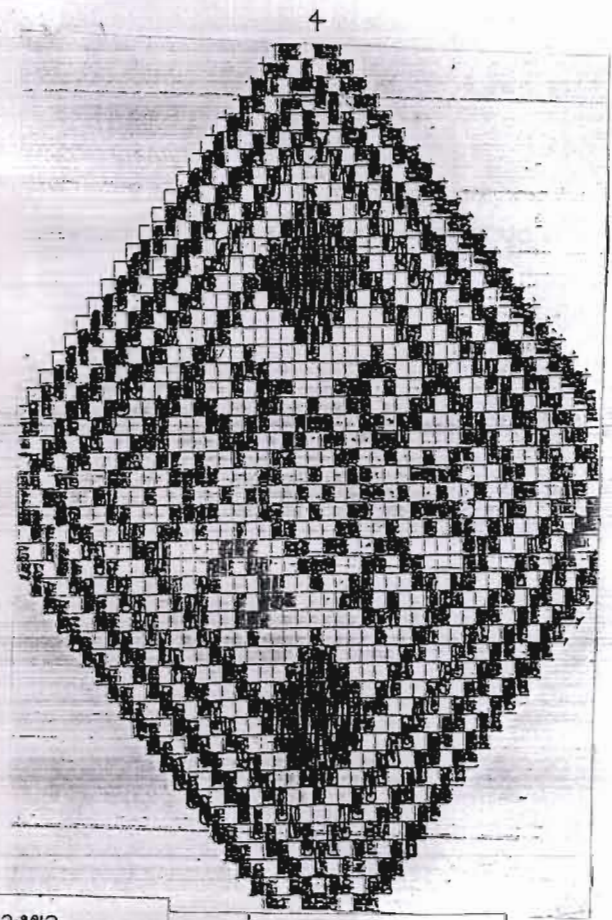

2. ลายขอสลับกาย
Lai Khoasalupkap

ลาวคั้ง : ชัยนาท
Lao Kang : Chainart.

ภาพที่ 3 ลายกุดขอ
Lai Kudkhoa

4. ลายวงขอ
Lai Wongkhoa

ลาวคั้ง สุพรรณบุรี
Lao Kang : Supanburi.

4.2 ลายกาบ

ลายกาบของช่างทอไทยวนมีลายกาบเครือ
ลายกาบซ้อนหัก ลายกาบขอเล็ก และลายกาบ
ซ้อนกาบ ทางกลุ่มลาวคั้ง กลุ่มลายกาบ ได้แก่
ลายกาบมีเส้าระดับ ลายกาบ ลายกาบกุฏิ
และลายสี่กาบสี่ขอ (ภาพที่ 1,2 หน้า..29.,
ภาพที่1-3 ของหน้า..30..และ ภาพที่
1-3 ของหน้า..32.. ตามลำดับ)

ลักษณะของลายประกอบของลายนี้เป็นลาย
กาบเป็นรูปสามเหลี่ยมมุมฉาก และสามเหลี่ยม
หน้าจั่ว ทางกลุ่มลาวคั้งมีลายกาบเป็นรูปสี่เหลี่ยม
จัตุรัส ส่วนประกอบอื่น ๆ ก็มีลายเส้า ลายดอกจันทร์
ลายกาบบาทหรือขีดไขว้ซึ่งเป็นส่วนประกอบ
ของลายกาบมีเส้าระดับ

4.3 ลายหัก

ลายหักในงานวิจัยนี้เป็นของกลุ่มช่างทอไทยวน
ทั้งสิ้นคือลายหักนกคู่ และลายดอกหัก (ภาพ
ของหน้า..34..และภาพที่ 1 ของหน้า..36..)

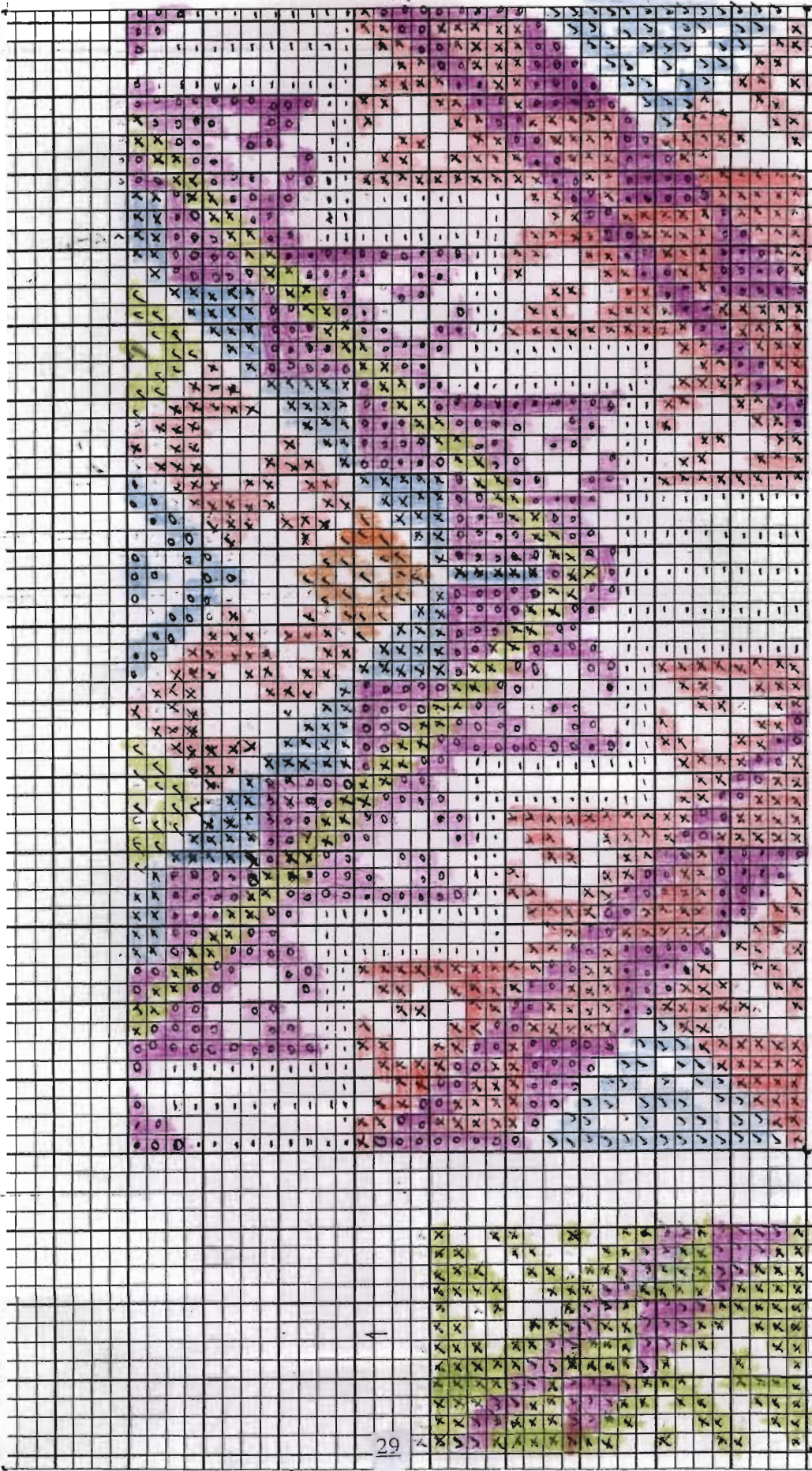
4.2 Lai Kap.

Lai Kap of Tai Yuan weavers are
Lai Kapkriea Lai Kapsornkhak Lai
Kapkhoalek and Lai Kapsornkap. For
Lao Kang ethnic group, there are
Lai Kapmisawpradup, Lai Kap, Lai
Kapkuli and Lai Sikapsikhoa (The
figures 1,2 of the page..29., the
figures 1-3 of the page..30., and
the figures 1-3 of the page..32..
in the sequence.)

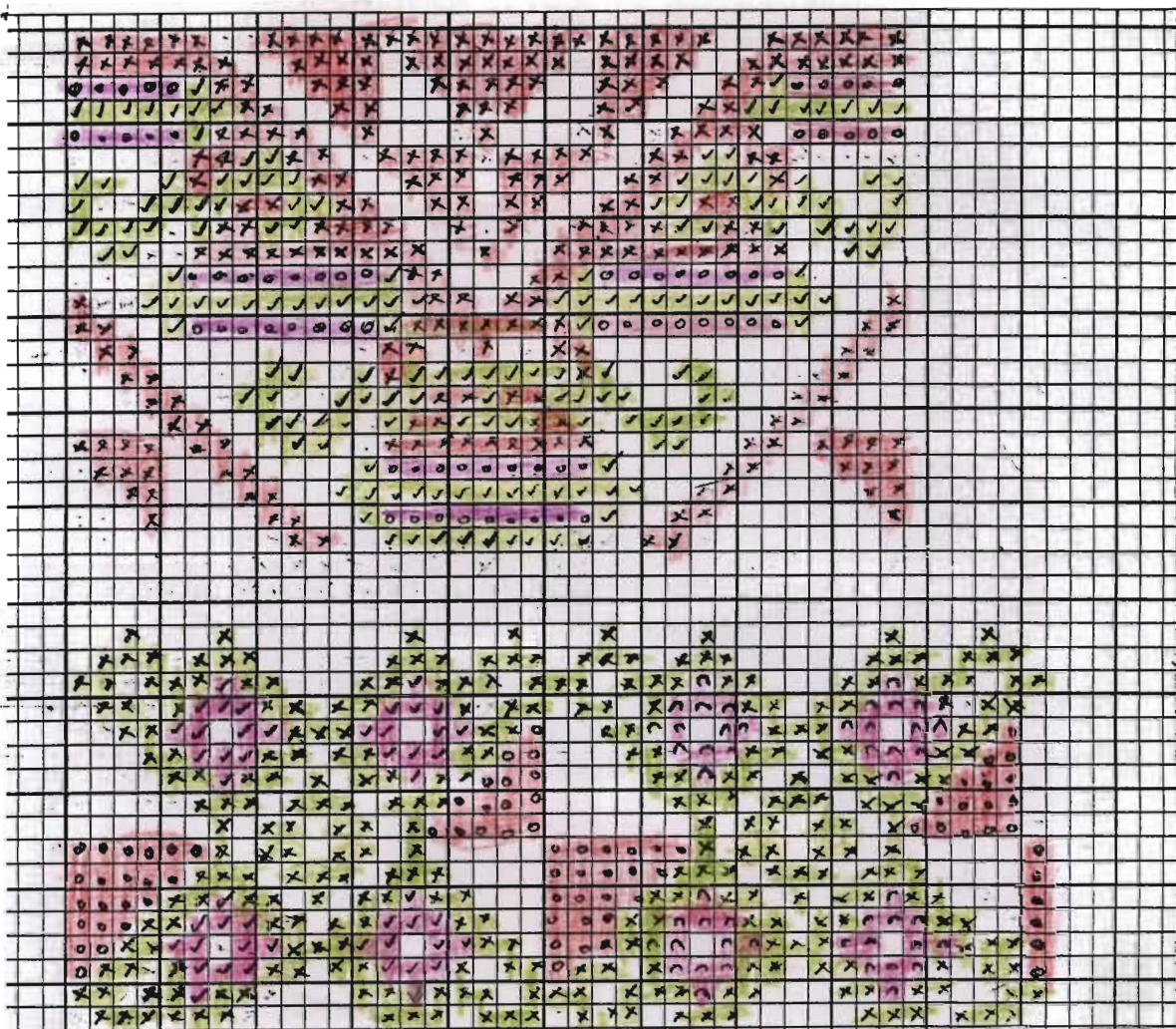
The features of the component
of this pattern are Lai Kap in a
right angular form and a gable
shape. As for the Lai Kap is a
square to be the Lao Kang weavers.
The other components are Lai Saw,
Lai Dukejun and Lai Kakabart or
crossbars which are composed of
Lai Kapmisawpradup.

4.3 Lai Hak

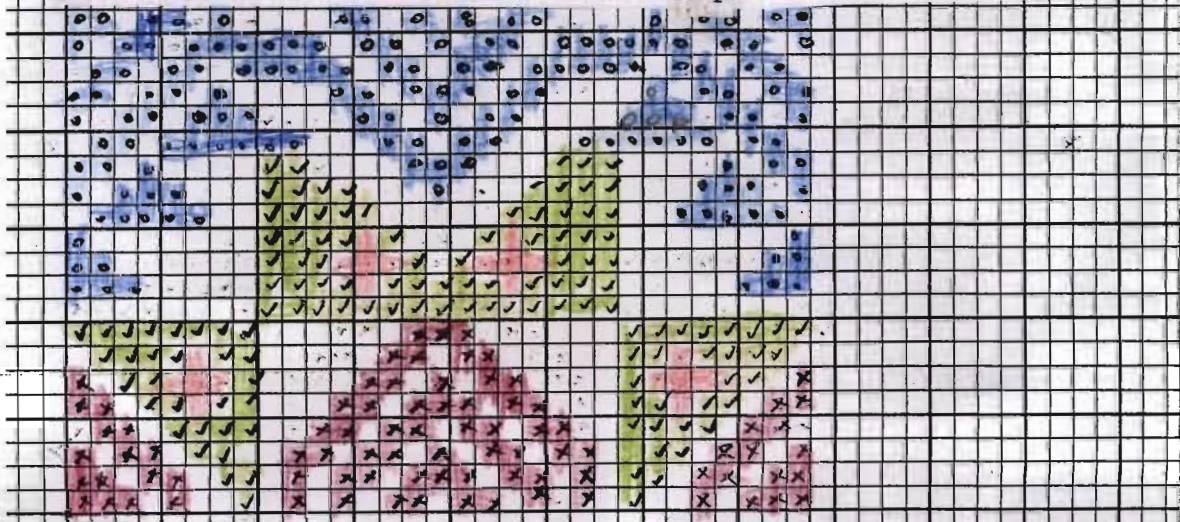
Lai Hak in this research are
all of Tai Yuan weavers such as
Lai Haknokkuu and Lai Dokehak. (The
figure of the page..34.. and ....)
the figure 1 of the page..36..)

ภาพที่ 1 ลายกาบเครือ 2. ลายกาบซ้อนทับ ไทยวน : ต.ดอนแร่, ราชบุรี
 Lai Kapkriea Lai Kapsornhak Tai Yuan : Donrae , Rajchaburi.

ภาพที่ 1 ลายกาบขอเล็ก   ภาพที่ 2 ลายกาบซ้อนกาบ   ไทยวน : ต.ดอนแร่, ราชบุรี
 Lai Kapkhoalek   Lai Kapsornkap   Tai Yuan : Donrae, Rajchaburi.

ภาพที่ 3 ลายกาบมีเส้าประดับ   ลาวคัง สุพรรณบุรี
 Lai Kapmisawpradup   Lao Kang : Supanburi.

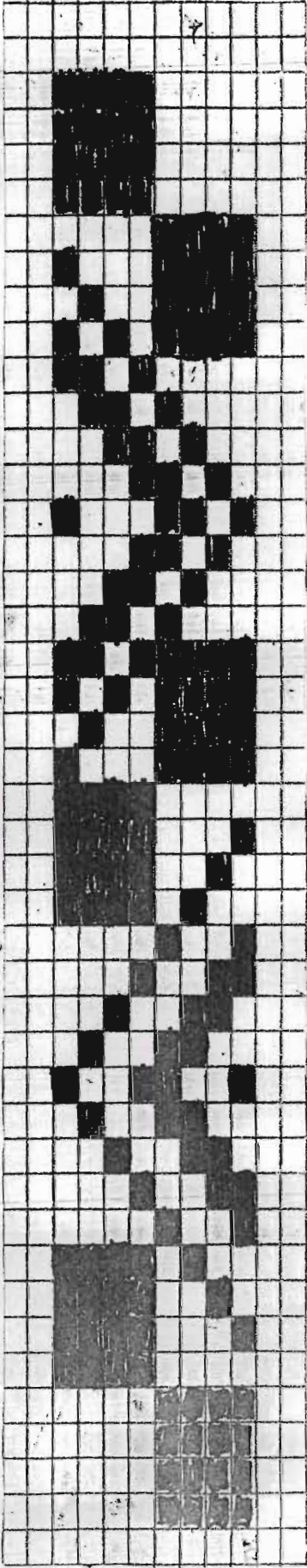
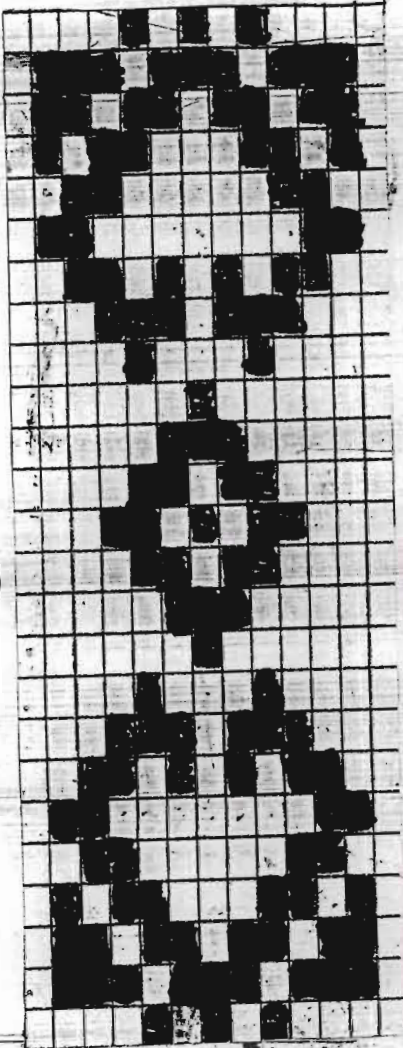
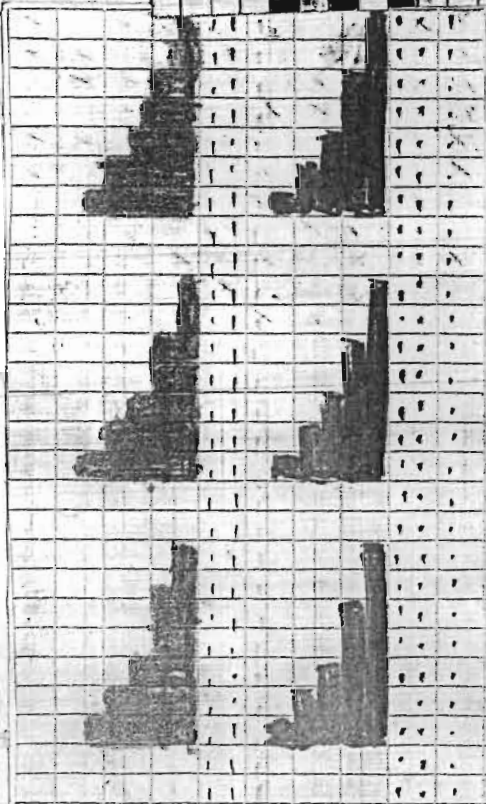
ภาพที่ 1 ลายกาบเครือ Lai Kapkriea

ภาพที่ 2 ลายกาบขอเล็ก Lai Kapkhoalek

ไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี

Tai Yuan : Donrae, Rajchaburi.

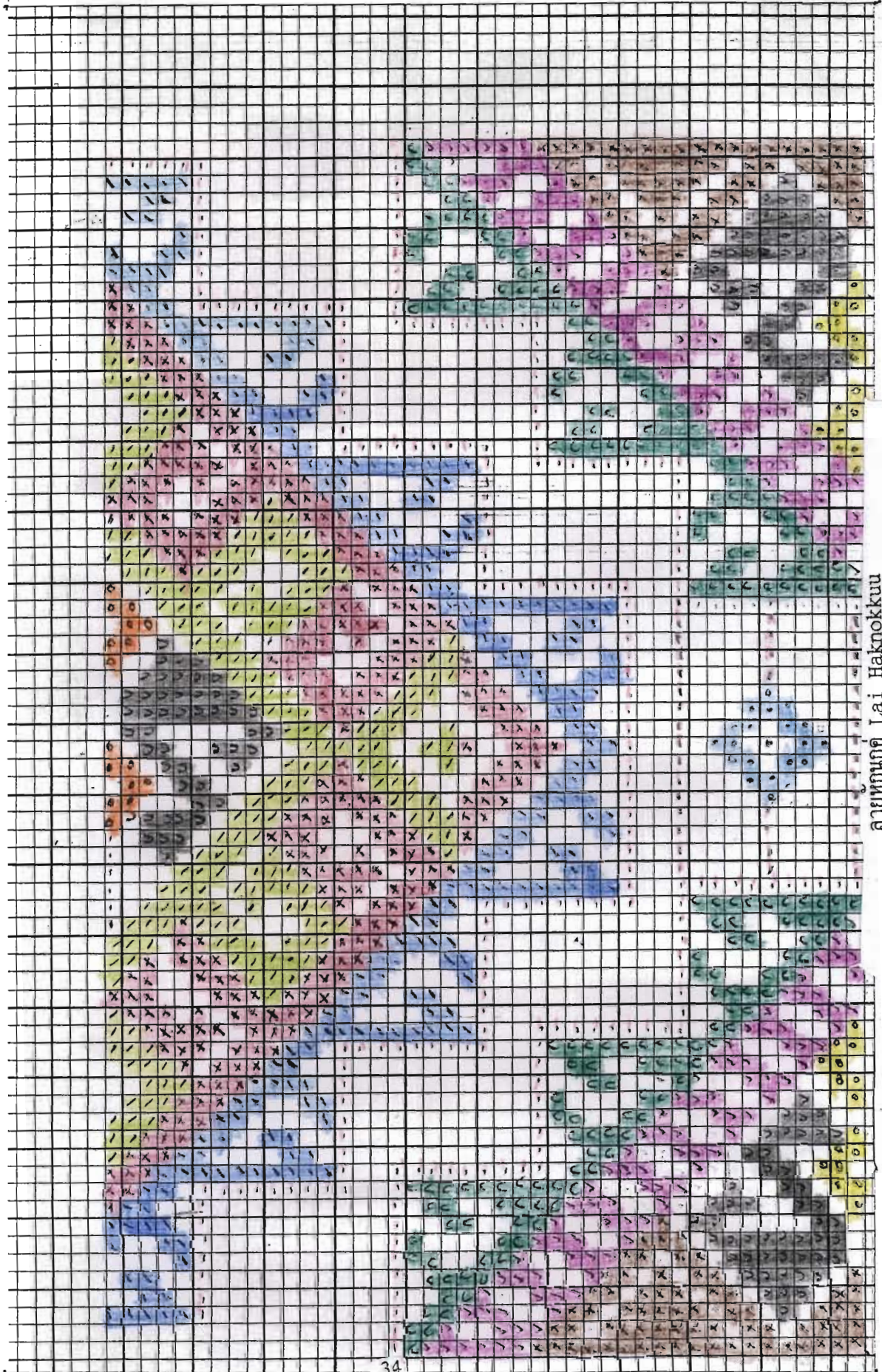

ภาพที่ 1-3 ลายภาพ ลายภาพกุดี และลาย สี่กมุขสีจ้อ
 Lai Kap Lai Kapkuli Lai Sikapsikhoa
 ลาวคั้ง : ชัยนาท
 Lao Kang : Chainart.

ผ้าทำหมอนพื้นเมืองของลาวที่ตั้งชยนาท

The cloth for making traditional pillows of Lao Kang at Chainart province.

ลายทนต์ Lai Haknokuu

ไทวน : ต.ตู่ ราชบุรี Tai Yuan : Khubue, Rajchaburi.

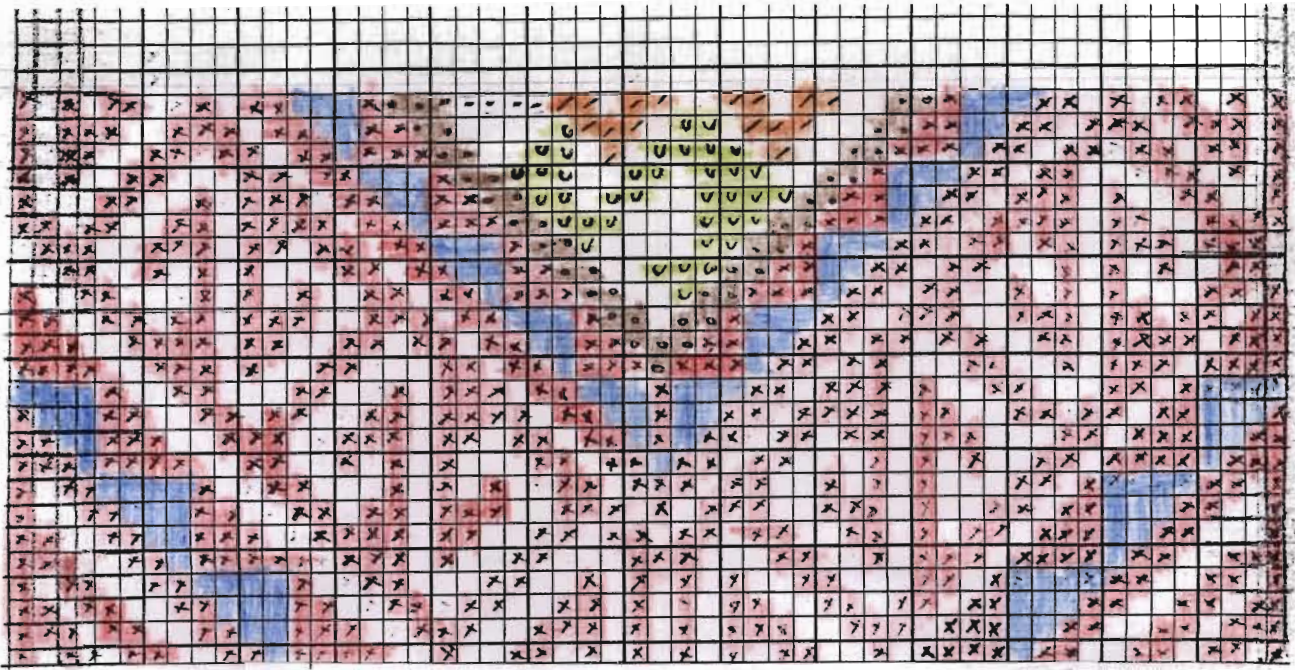

ลายหั่นกู่ : ไทยวน ต.คูบัว ราชบุรี
Lai Haknokkuu : Tai Yuan : Khubua , Rajchaburi.

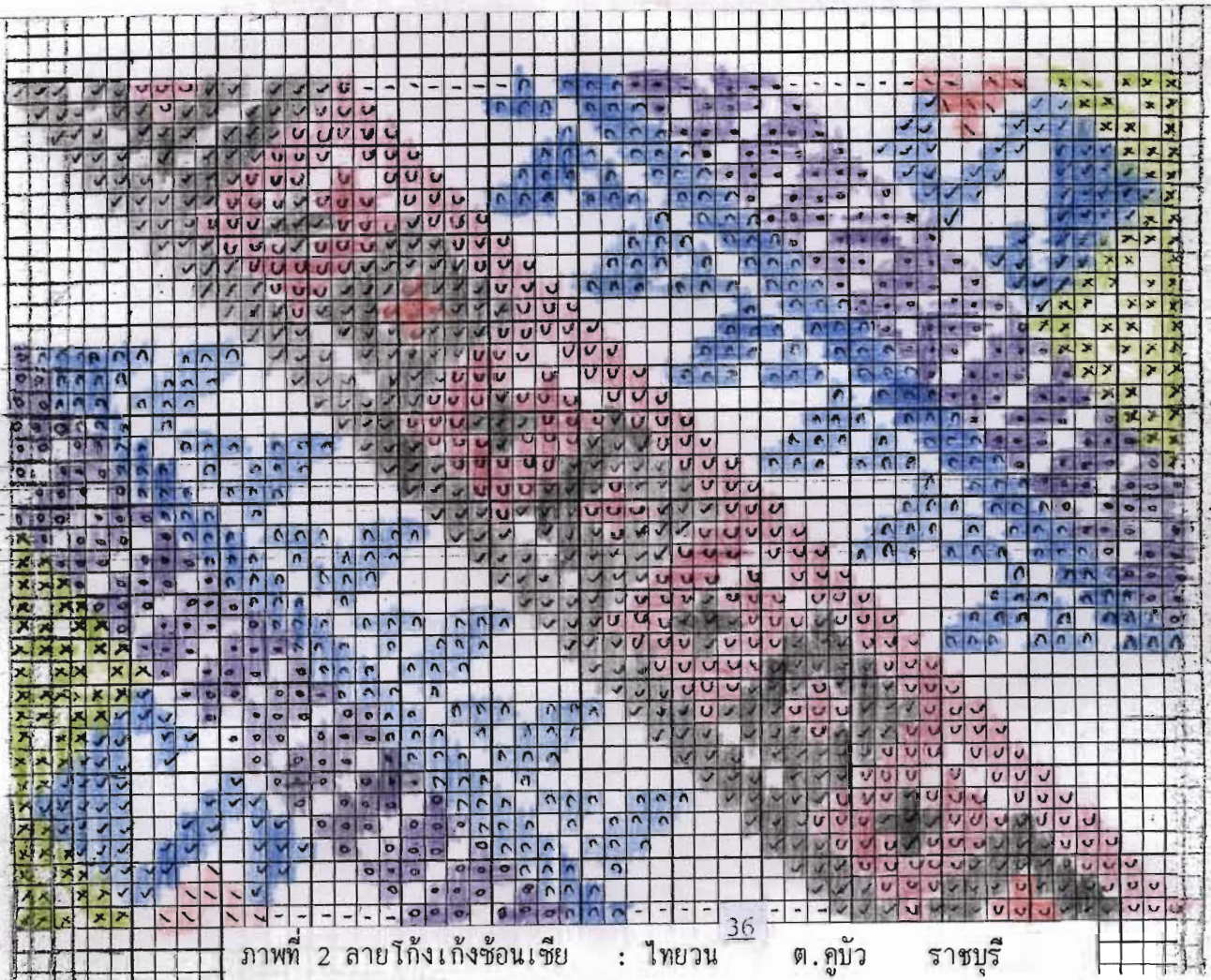
ลายหักแดงดำ

ลายดอกหัก : ไทยวน ต.ดอนแร่ , ราชบุรี
Lai Dokehak : Tai Yuan , Donrae , Rajchaburi.

ภาพที่ 1 ลายดอกหัก : ไทยวน ต.ดอนแร่ , ราชบุรี

Lai Dokehak : Tai Yuan , Donrae , Rajchaburi.

ภาพที่ 2 ลายโค้งแก่งซ่อนเขย : ไทยวน 36 ต.คูบัว ราชบุรี

Lai Khongkengsornsia Tai Yuan Khubua , Rajchaburi.

4.4 ลายเซี่ย

ในกลุ่มนี้มีลายไม่มากนักเป็นต้นว่าลายกุดพันปลา ที่เพิ่งอธิบายจบไปและลายอื่นก็มีลายโค้งแก่ง ซ้อนเซี่ย ลายที่สำคัญของลายเซี่ย ก็คือลายเล็ก ๆ ซึ่งอาจวางอยู่ใกล้ ๆ ลายเครือ หรือลายประกอบ ลายอื่น มีลักษณะคล้ายหนามหรือพันปลา ใช้ประดับลายบางลายเพื่อความสวยงาม (ภาพที่ 6 ของหน้าที่ .14..คือลายเซี่ย และภาพที่ 2 ของหน้า .36..คือลายโค้งแก่งซ้อนเซี่ย)

4.5 ลายตวย

ลายตวยเป็นลายเล็ก ๆ ของกลุ่มลาวคั้ง ใช้ปักเชิงผ้าชิ้นขนานกับลายประธานและจะจกด้วย ด้ายสีขาว (ภาพที่ 1 ของหน้า .37..)

4.6 ลายสับ

ลายสับเป็นลายของกลุ่มไทวนลายจะวาง สลับซ้ายขวากันไปตลอดเป็นลายประกอบใช้ปัก เชิงผ้าชิ้น (ภาพที่ 2 ของหน้า .37..)

4.4 Lai Sia

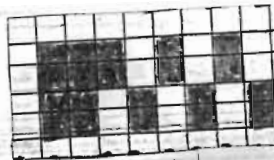
We have a few of patterns in this group such as Lai Guudfunpla which has just described. And the other is Lai Kongkengsornsia the main design of Lai Sia is a little pattern which may be placed near Lai Kria or the other component. It is like a horn or fish's teeth (or Funpla in Thai), used to decorate some design pattern for the finess. (The figure 6 of the page..14., is Lai Sia. And the figure 2 of the page..36.. is Lai Kongkengsornsia.)

4.5 Lai Tuay

Lai Tuay is a small design of Lao Kang weavers. It is woven at the hem of phasin. And it is parallel with the main design. Weavers use white threads in weaving Lai Tuay (The figure 1 of the page..37..)

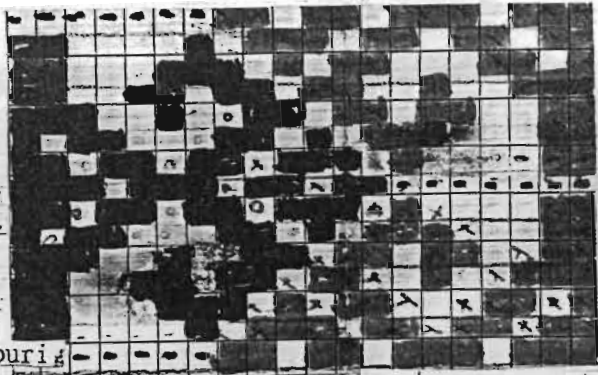
4.6 Lai Sap

Lai Sap is the design of Tai Yuan ethnic group. It is placed alterately left hand side and right hand side. Lai Sap is a

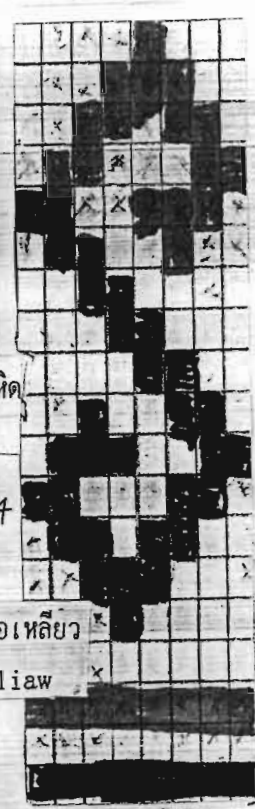

1 2

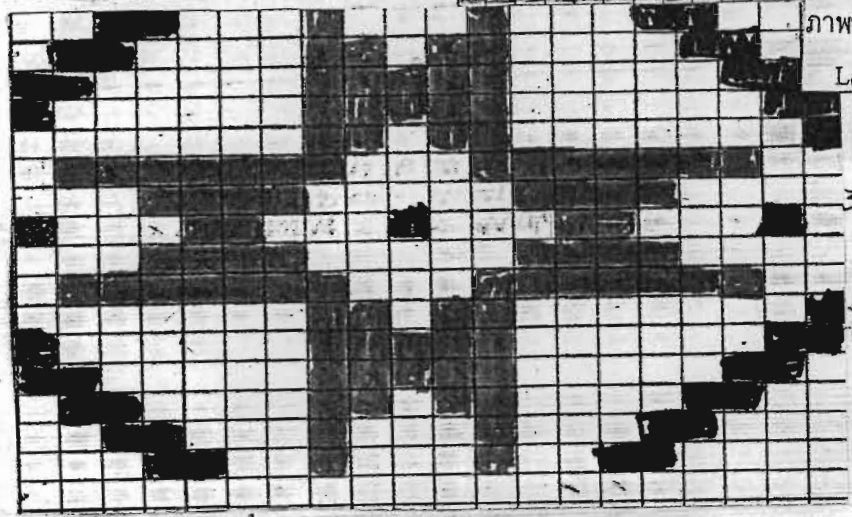
ภาพที่ 1 ลายตวยLai Tuay
ลาวคั้งชัยนาท Lao Kang Chainart.

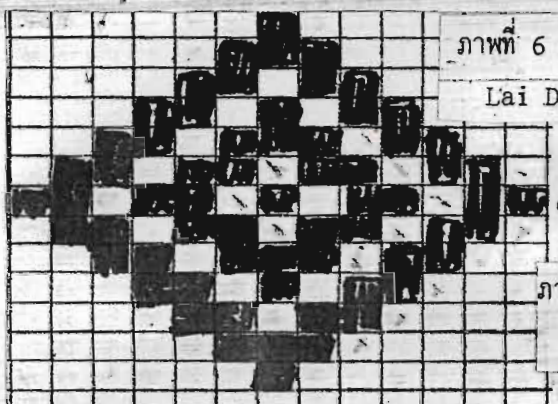
ภาพที่ 2 ลายสับ ไทยวน ต.คูบัวราชบุรี
Lai Sup Tai Yuan Khubua Rajchaburi

ภาพที่ 3 ลายดอกมะเห็ด
Lai Dokemahert

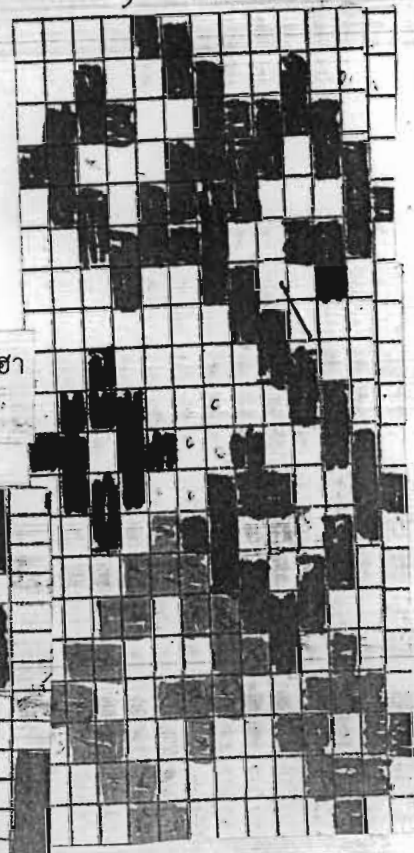

ภาพที่ 4 ลายขอเหลียว
Lai Khoaliaw

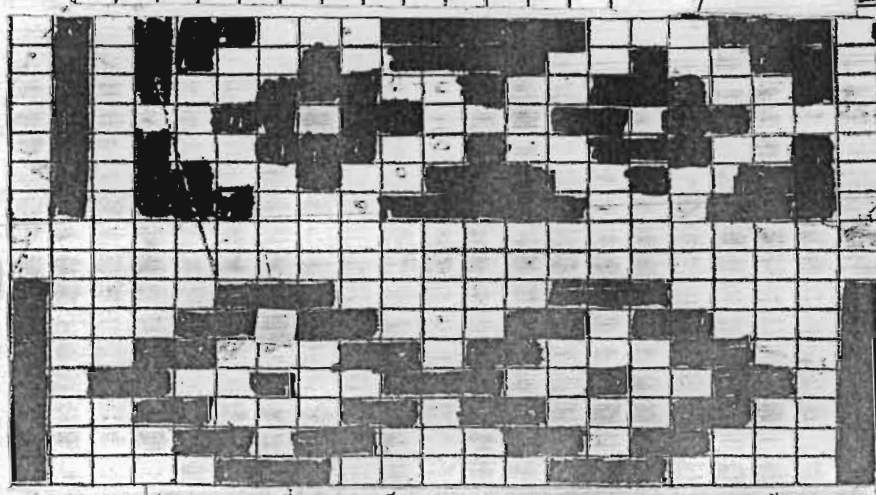

ภาพที่ 6 ลายดอกข้าวตอก
Lai Dokehawtork

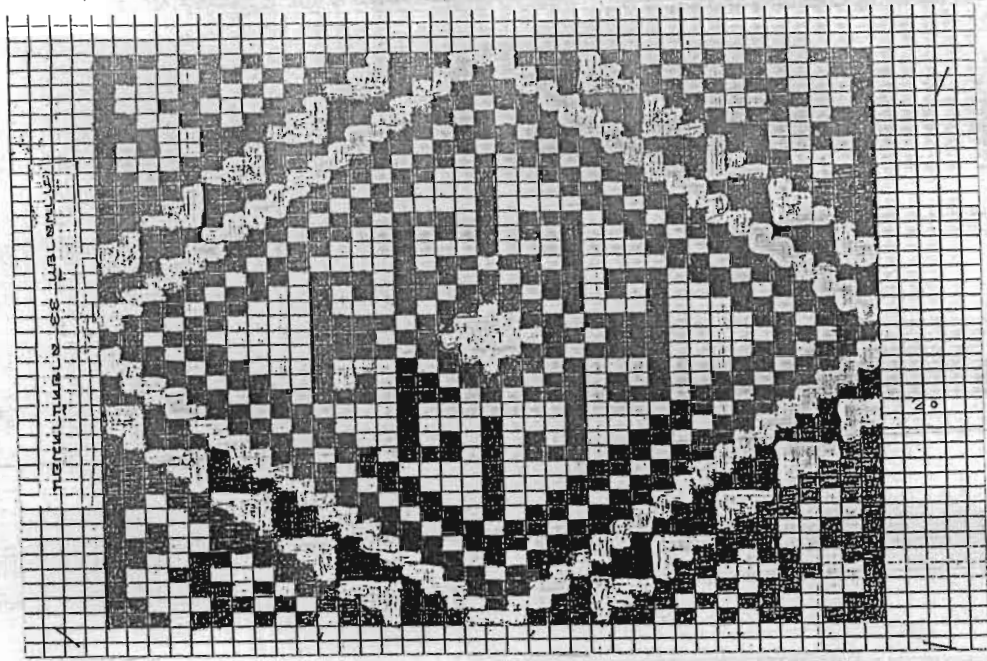
ภาพที่ 7 ลายสะแ่เฮา
Lai Sahaesaw.

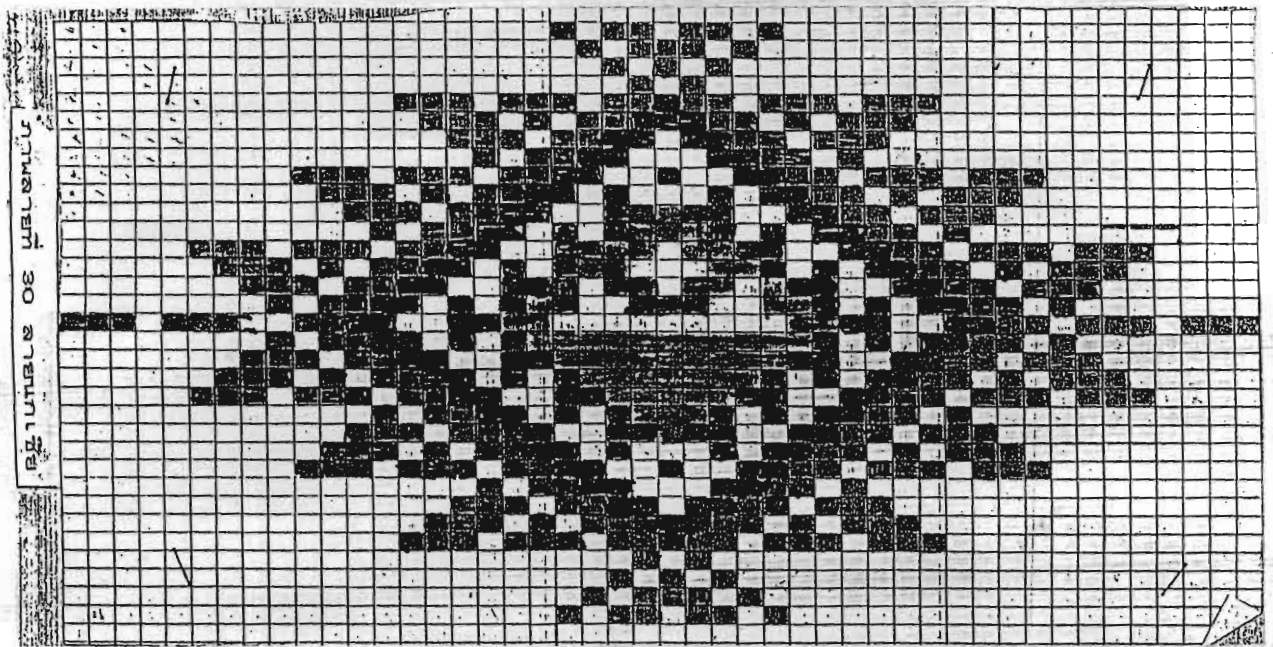
ภาพที่ 5 ลายขอเหลียวสลับดอกจันทน์
Lai Khoaliawsalupdokejun

ลายที่ 3-7 เป็นของกลุ่มไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
The patterns 3-7 are Tai Yuan, Donrae, Rajchaburi.

1

2

ภาพที่ 1 ลายหน้าหมอน : ไทยวน ต.ดอนแร่ , ราชบุรี
 Lai Namuan : Tai Yuan, Donrae , Rajchaburi.
 ภาพที่ 2 ลายนกเขี้ยว : ไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
 Lai Noksia : Tai Yuan , Donrae Rajchaburi.

subordinate design to weave the phasin hem. (The figure 2 of the page..37..)

กลุ่มที่ 5 ลายที่ใช้งานเฉพาะ

ลายของกลุ่มไทยวนใช้ทอผ้าที่ใช้งานเฉพาะ ได้แก่ ลายหน้าหมอน ใช้จกทอผ้าที่ทำหมอนพื้นเมือง ลายนกเขีย ลายดอกมะเหิด ลายขอเหลี่ยม ลายขอเหลี่ยมสลักดอกจันทน์ และลายดอกข้าวตอก ใช้จกทอผ้าชั้นพื้นเมืองชนิดหนึ่งเรียกว่า ผ้าชั้นตา ส่วนลายสะแฮเสาลายนี้ช่างทอใช้ทอตัวผ้าชั้น ซึ่งมี ลายจกที่เรียงผ้าชั้น (ภาพ 1,2 หน้า..38.. ภาพที่ 3-7 ของหน้า..37.. ตามลำดับ

Group 5 The designs which particular use.

Tai Yuan design patterns which are woven is specific utility of cloth such as Lai Namooan is woven in cloth to make a traditional pillow. Lai Noksia, Lai Dekemahert, Lai Khoaliaw Lai Khoaliawsalupdokejun and Lai Dokekhwatork are used to weave a traditional kind of phasin named Phasin Taa. As for Lai Sahaesaw that weavers use to weave cloth to make a main body of phasin which has Chok patterns at its hem. (The figures 1,2 of the page..38.. and the firures 3-7 of the page..37.. in the sequence.)

1

ภาพที่ 1 ลายหน้าหมอน : ไทยวน ต.ดอนแร่ , ราชบุรี
 Lai Namoon : Tai Yuan, Donrae , Rajchaburi.

2

ภาพที่ 2 ลายนกเขี้ยว : ไทยวน ต.ดอนแร่ ราชบุรี
 Lai Noksia : Tai Yuan , Donrae Rajchaburi.

บทที่ 4 การจัดลวดลาย และวิธีจกมะขิด

1. ลวดลายที่ใช้เทคนิคการจก

วิธีการจกผ้าตามลวดลายดั้งเดิมของกลุ่ม
เชื้อสายไทยวนและกลุ่มเชื้อสายลาวกึ่งนั้นแตกต่างกัน

1.1 กลุ่มเชื้อสายลาวกึ่ง

ช่างทอจะจกผ้าโดยดูตัวอย่างจากผ้าของ
เก่า ถ้าเป็นลวดลายที่ช่างทอจำได้หรือมีความ
ชำนาญก็ไม่ต้องดูตัวอย่างลายเพราะช่างทอจำ
ลายได้

ช่างทอกลุ่มลาวกึ่งใช้วิธีการจกแบบใช้ไม้
คานหรือไม้หลามเรียกแบบภาษาถิ่น ไม้คานอัน
หนึ่งจะแบนและใหญ่กว่าอีกอันหนึ่ง หลังจากเดิน
ด้ายเส้นยืน จัดด้ายเส้นพุ่งแล้วจะเตรียมด้ายสี
ต่าง ๆ ในการจก ด้ายที่ใช้จกจะใช้ด้ายสีละ
4 เส้นทวน ช่างทอจะใช้ไม้คานอันเล็กสอดตาม
ลวดลาย ใช้ไม้คานอันใหญ่ก้ำยันโดยตั้งสันไม้คาน
นี้ขึ้นเอาไม้สอดสอดตามไม้คานอันใหญ่ ก็
ลวดลายไว้ที่ด้านตรงกันข้ามของผู้ทอในที่ เหนือ
จกด้ายเพิ่มพิเศษ สอดสานตามลายที่ไม้คาน
ใหญ่ก้ำไว้กระทบด้วยฟัน พุ่งกระสวยกัน 1 ครั้ง

Chapter 4 The way of setting patterns and the means of Chok and Khit weaving.

1. Chok Technique patterns.

The method of Chok Traditional
patterns of Tai Yuan and Lao Kang in
central Thailand is different from
each other.

1.1 Lao Kang ethnic group.

Lao Kang weavers in Chainart,
Uthaitanee and Supanburi provinces
have to study the old pattern cloth
and use them as the design patterns
in their weaving. But in the
case of experts there is no need
for them to study the old
patterns.

Lao Kang weavers use two
wooden blades or known in the
dialect as mai-laap. One is
falter and bigger than the other.
After weavers arrange the warp
and weft yarns. They will set
multicolours of various threads
that have four threads in a set
of a colour. The weavers use
the small wooden blade to interlace
the warps according the selected

ชั้นหนึ่งของลายสอดสานได้ 2 ครั้ง เมื่อสอด
สานได้ครึ่งหนึ่งของลาย ก็จะใช้ไม้หลาบอันใหญ่
กับไม้สอดแต่ละแถวทำช่องว่างและจกตามลาย
จนจบ

patterns; they use the big blade to hold up the warps by to set vertically the ridge of the big blade. Insert mai-soat or shed-sticks along the spaces which are created by the big wooden blade, and set the patterns by these shed-sticks at the opposite of the weaver in the loom. To pick up supplementary weft threads and insert them according the patterns and using various colour threads as they like. Then they beat the weft threads by Feum or the beater and the shuttle is thrown a time. A level of a pattern are woven two times. The weavers weave by this means until they have woven a half of a pattern. Then they use the big wooden blade to creat the spaces and insert shed-sticks along the width of the warps level by level until to the end of the pattern.

การจกแบบเก่าแก่ที่สุดโดยวิธีนี้ในปัจจุบัน
ช่างทอบางคนก็ใช้วิธีนี้อยู่ ดังเช่นผู้เขียนได้หัด
จกเชิงผ้าชั้นกับคุณช้อง จบศรี อายุ 65 ปี
ช่างทอผ้าพื้นเมืองที่บ้านกุดจอก อำเภอวัดสิงห์
จังหวัดชัยนาท

This old Chok method is still used by some weaver of Lao Kang such as the means of weaving that the writer was practised Chok the pasin hem with Mrs.Song Chubsri who is 65 years old, one

ลวดลายผ้าของกลุ่มลาวคั้ง
ลวดลายผ้าของกลุ่มลาวคั้งอาจแบ่งออก
ได้เป็น 2 ประเภท คือ

ลายที่ใช้จกเชิงผ้าชั้น

ลายที่ใช้จกผ้าทำหมอนแบบดั้งเดิม

ลายที่ใช้จกเชิงผ้าชั้นของลาวคั้ง

ช่างทอลาวคั้งจะจกเชิงผ้าชั้นตามแนวตาม
ความกว้างของผ้าชั้น คือเชิงจกของผ้าชั้น 1
ชั้นจะมี 2 ชั้น แต่ละชั้นจะยาวครึ่งหนึ่งของ
ความกว้างของผ้าชั้นและจะกว้างราว 8-10 นิ้ว

การวางลวดลายในการจก ช่างทอต้อง
พิจารณาถึงขนาดของลายว่าเป็นลายประธาน
หรือลายประกอบ ลายประธานจะวางอยู่ตรง
กลาง ลายขนาดใหญ่หรือลายประธานจะจกไว้
ตรงกลาง ส่วนลายประกอบจะจกคั่นขนาบลาย
ประธานทั้งตอนบนและตอนล่าง

of the famous weaver at Ban
Kudjok Ampoe Watsingh. Chainart
province.

Lao Kang design patterns
The patterns of Lao Kang weavers
may be divided into two kinds,
they are:

Chok patterns for the cloth
to be used as phasin hem.

Chok patterns for the cloth
to be used as traditional pillows.

Chok patterns of Lao Kang
phasin hem.

Lao Kang weavers weave
phasin hems horizontally along the
width of phasin which there are
two pieces in a phasin. Each of
them is a half of phasin width
in its length that is about 8-10
inches in its width.

In order to set the patterns
in Chok technique, one must
consider whether the patterns are
the principal or the subordinate
ones. The big pattern is
supposed as the subject or the
principal ones which is woven at the
middle of the textile. The

การจัดลายเป็นชุดของกลุ่มลาวกั้งทำกัน
อย่างไร ?

การจัดลายเพื่อจกเชิงผ้าซิ่น

ช่างทอกลุ่มเชื้อสายลาวกั้งทอผ้าตีนจกเพื่อ
ใช้เย็บต่อส่วนตัวของผ้าซิ่น การจกตีนจกชิ้นหนึ่ง
จะประกอบด้วยลายประธานและขนาบด้วยลาย
ย่อยตามตัวอย่างผ้าซิ่นเก่าที่รวบรวมได้ก็จะจัด
ลายดังแผนภูมิต่อไปนี้

subordinate patterns must be set
along side above and below the
principal ones.

How to arrange the patterns in a
set of Chok pieces of Lao Kang?

Chok patterns for a phasin hem.
Lao Kang weavers weave a piece
of Teen Chok to be used to join
the body of phasin. The set of
patterns in a piece of Teen
Chok are composed of major
patterns and minor ones, for
example the traditional phasins
which are collected by the writer.
Their patterns are set in the
following chart:-

ตัวผ้าชั้น

ลายประกอบ: (3 ลาย)	ลายตวย ลายขอระฆัง ลายตวย
ลายประธาน: (1 ลาย)	ลายดอกแก้วหน่วย ลายต้นสน ลายกูดสลักกาย ลายขออีโง้ง
ลายประกอบ: (3 ลาย)	ลายตวย ลายขอระฆัง ลายตวย

The body of phasin.

Minor patterns: (3 patterns)	Lai Tuay Lai Khoarakhang Lai Tuay
Major patterns: (1 pattern)	Lai Dokekawnuay Lai Tonson Lai Guudsa lupkap Lai Khae Egong
Minor patterns: (3 patterns)	Lai Tuay Lai Khoarakhang Lai Tuay

ระหว่างลายที่จัดเป็นกลุ่มในการจกเชิงผ้าชั้น จะพุ่งด้ายสีต่าง ๆ สลับให้สีตัดกันกับด้ายเส้นยืน เป็นต้นว่า ด้ายสีเหลือง เขียว และดำ ถ้าด้ายเส้นยืนเป็นสีแดง

Between the patterns which are set in a piece of Teen Chok, the weavers weave by using various colour threads such as yellow, green and black if the warp yarns are red.

ลายที่ใช้จกเพื่อทำผ้าทำหมอนแบบดั้งเดิม

Chok patterns for traditional pillows.

หมอนพื้นเมืองเหล่านี้มีรูปเป็นสามเหลี่ยม ส่วนที่ทอเป็นพื้นของหมอนจะมีสีเหลืองหรือขาว ส่วนที่ทอจกจะทอด้วยด้ายหลายสี ส่วนที่ไม่ได้จกก็จะทอเป็นผ้าพื้นธรรมดา

These traditional pillows are three cornered shape. They are yellow or white in the part of plain weaving. The Chok pattern part consists of multiple colours of threads, therefore the parts

หมอนเก่าแก่เหล่านี้ชาวบ้านในชนบททอถวายพระภิกษุสงฆ์ในฤดูเข้าพรรษาเป็นหมอนสีเหลืองซึ่งเป็นปกติตามวินัยของสงฆ์ ในการแต่งงานเจ้าสาวจะมอบหมอนนี้แก่บิดามารดาของเจ้าบ่าวเป็นหมอนสีขาว เรียกว่า หมอนไหว้

จะจัดลายจกเพื่อทอผ้าทำหมอนดังกล่าวนี้ได้อย่างไร จากตัวอย่างที่รวบรวมได้จากจังหวัดชัยนาท อุทัยธานี สุพรรณบุรี ก็จัดลายประกอบด้วยลายประธานดังแผนภูมิต่อไปนี้

of a pillow which is not Chok weaving is plain weaving.

These traditional pillows are woven by village weavers for the monk in Lenten season. They are yellow brown which are described as the regulation from the monk's disciplinary code book. In wedding, the bride gives this kind of pillow to parents' bridegroom and they should be white, called moanwai.

How to arrange the Chok patterns to weave cloth for traditional pillows?. From example the traditional pillows which are collected at Chainart, Uthaitanee and Supanburi provinces, the weavers set the minor patterns and major ones according to the following chart:-

ลายประกอบ:	ลายกาบ ลายกาบ ลายขอสลักราบ ลายสี่กาบสี่ขอ ลายแมงงอด ลายดอกพุด
ลายประธาน:	ลายขออุ้มดอก
ลายประกอบ:	ลายดอกพุด ลายแมงงอด ลายสี่กาบสี่ขอ ลายขอสลักราบ ลายกาบ ลายกาบ

Minor patterns:	Lai Kap Lai Kap Lai Khoasalupkap Lai Sikapsikhoa Lai Mangoad Lai Dokepud
Major pattern:	Lai Khoa Umduke
Minor pattern:	Lai Dokepud Lai Mangoad Lai Sikapsikhoa Lai Khoasalupkap Lai Kap Lai Kap

ลายประกอบและลายประธานอาจเปลี่ยน
เป็นลายอื่นก็ได้ แต่จะคงไว้ซึ่งลายกาบ
ลายที่นำมาจากผ้าทำหมอนเหล่านี้บางลายก็ใช้จก
ผ้าทำเชิงผ้าชั้น

ลวดลายที่ใช้จกผ้าทำหมอนเหล่านี้คล้ายกับ
ลวดลายที่จกทำผ้าเช็ดของไทลื้อในลานนา อาจ
เนื่องมาจากการถ่ายโอนวัฒนธรรมของชนเผ่า
ไทในดินแดนล้านช้างในอดีตก็ได้

Minor and major patterns may be
in the other style. But Lai Kap,
the smallest patterns are always
woven. And some patterns of them
are woven to make the hem of
phasin too.

These pillow patterns are similar
to phachet patterns of Tai Lue at
Lanna. They may be the evidence of
cultural transference among Tai

1.2 กลุ่มเชื้อสายไทยวน

กลุ่มเชื้อสายไทยวนเป็นกลุ่มที่รักษาวัฒนธรรมของกลุ่มของตนไว้อย่างน่าสรรเสริญช่างทอกลุ่มเชื้อสายไทยวนใช้ขนเม่นตัดมัดจกเส้นด้ายตามลวดลายที่ตัดไว้เหนือที่ทอผ้าแบบที่บรรพบุรุษของเขาคิดทำเมื่อร้อยปีมาแล้ว

กลุ่มไทยวนทางภาคกลางของประเทศไทย อยู่ในตำบลกุกบัว และ ดอนแร่ จังหวัดราชบุรี ลวดลายผ้าจกของกลุ่มไทยวนอาจนำไปใช้ทอผ้าได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- ลายจกใช้ทำเชิงผ้าจีน
- ลายจกที่ใช้ประดับหน้าหมอนพื้นเมือง
- และลายจกที่ใช้ทอตัวผ้าจีน

ethnic groups at Lanchang in the olden days.

1.2 Tai Yuan ethnic group.

Tai Yuan weavers weave their traditional cloth to conserve the culture of their own ethnic group admirably. They use porcupine quills to make spaces along the warps and interlace various colours discontinuous supplementary threads through these and they weave Chok patterns as their ancestors did in the olden days about hundred of years ago.

Tai Yuan ethnic group in central Thailand are in Kubua and Donrae district, Rajchaburi province. Tai Yuan patterns may be used to weave various kinds of cloths such as:

- Chok patterns to use as a hem of phasin.
- Chok patterns to decorate at the surface of four-corner-pillows.
- And Chok patterns to use a body of phasin.

การจัดลายในการจกเชิงผ้าชั้นของ
ไทยวน

ลายจกที่จกเพื่อใช้ทำเชิงผ้าชั้น การจกข้าง
ทอจะจกตามขวางของความกว้างของผ้าชั้น เชิง
จกจะกว้างราว 10-14 นิ้ว และจะยาวราว
1.75 เมตร ข้างทอจะจกลายประธานไว้ตรง
กลางชั้นผ้าจก และแวดล้อมไปด้วยลายประกอบ

ตัวอย่างการจัดลายเพื่อจกเชิงผ้าชั้น

ลายประกอบ: ลายนกฮ้อยขาวกินน้ำช่วมต้น ลายนกเกาะเครือไม้ ลายกูดใหญ่ ลายมะลิเลื้อยใส่กาบ
ลายประธาน: ลายดอกหัก ลายดอกหัก
ลายประกอบ: มะลิเลื้อยใส่กาบ ลายกูดใหญ่ ลายนกเกาะเครือไม้ ลายนกฮ้อยขาวกินน้ำช่วมต้น

How to provide the patterns in
Chok patterns of phasin hem of
Tai Yuan?.

Chok patterns to be used as the
hem of phasin. Tai Yuan weavers
weave Chok patterns across the
width of phasin. The hem is about
10-14 inches in width and it is
about 1.75 metres in its length.
The weavers weave a major pattern
or more ones at the centre which
is surrounded by the minor
patterns.

The example to arrange
Chok patterns of a phasin hem.

Minor patterns: Lai Nokhoysawkinnamhuan-ton Lai Nokkokrieamai Lai Guudyai Lai Maliliaysaikap
Major patterns: Lai Dokehak Lai Dokehak
Minor patterns: Maliliaysaikap Lai Guudyai Lai Nokkokrieamai Lai Nokhoysawkinnamhuan-ton

ลายประกอบด้านล่างสุดของเชิงผ้าชั้นปกติ จะจกลายสะเปา แต่ผ้าจากผืนนี้ใช้ลายนกอ้อย ชาวกินน้ำส้มตัน แทนลายสะเปา และต่อหาง ลายดอกแก้วให้ยาวลงมาถึงเชิงล่างสุดที่ทอด้วย ค่ายสลับสีแดงเหลือง ผืนจากผืนนี้มีลายประธาน 2 แถบเป็นลายเดียวกันคือลายดอกหัก

ตัวอย่างเชิงผ้าชั้นที่มีการจัดวางลายประกอบ สลับและคั่นลายประธานก็ยังมี ซึ่งจะแสดงเป็น แผนภูมิได้ดังนี้

The minor patterns at the lowest part of the hem of phasin is usually Lai Sapaw. But this phasin the weaver weaves Lai Nokhoysawkinnamhuamton instead of Lai Sapaw and weave the tail of Dokekaw extending to the lowest of the hem then weaves with red and yellow threads last. This piece has two major pattern stripes but they are the same patterns. That is Lai Dokehak.

The other example to arrange the design patterns in a Chok phasin hem. Weavers weave minor patterns alternately the major patterns which is presented as the following chart:

ลายประกอบ: ลายกูด ลายมะลิ เลื้อยใส่กาบ ลายกูด
ลายประธาน: ลายกูดพันปลา
ลายประกอบ: ลายกูด ลายมะลิ เลื้อยใส่กาบ ลายสะเปา

Minor patterns: Lai Guud Lai Maliliaysaikap Lai Guud
Major patterns: Lai Guudfunpta
Minor patterns: Lai Guud Lai Maliliaysaikap Lai Sapaw

วิธีจักของไทยยวน

ช่างทอกลุ่มไทยยวนหลังจากที่จัดด้ายเส้นพุ่งและด้ายเส้นยืนที่ทอผ้า เลือกและจัดลายเป็นกลุ่ม แล้วจะเลือกสีด้ายที่จะผูกและจกตามลายต่าง ๆ นั้น การเลือกสีสรรค์จะใช้ตามความต้องการของผู้ทอ แต่ส่วนมากจะคงไว้ซึ่งสีเดิมของผ้าเก่าที่นำมาเป็นแบบอย่าง การทอลวดลายจะใช้ด้ายหรือไหมหลากสี แต่ไทยยวนในภาคกลางไม่ปรากฏว่าใช้ด้ายเงินหรือด้ายทองในการจก แต่การทอจกเป็นเทคนิค การเพิ่มเส้นด้ายที่ทำได้สวยที่สุดใญ่ภูมิภาคนี้ ช่างทอจะจกด้านผิวดของผ้าใช้ไหมหลายหรือขนเเมนจกลวดลาย มีไม้ธนูช่วยรักษาระดับของด้ายเส้นยืนและช่องว่างของด้ายเส้นยืน

Tai Yuan Chok weaving.

After Tai Yuan weavers arrange the warp and the weft yarns at their looms, and then select and set design patterns for their Chok weaving. They must select multicolour threads for hook and tie them with the warp yarns, then they weave according to their selected design patterns. As for to select the colour threads, the weavers can use colour threads as they like. But mostly they use the colour of the thread as the old traditional phasin which is presented as their specimen. Various patterns are formed by

ช่างทอทอจบชั้นหนึ่งของลายก็จะพุ่งกระสวย
หนึ่งครั้ง ด้ายจกสีหนึ่งอาจใช้ 2 หรือ 4 เส้น
ควมผูกและจกผ่านไปตามแนวด้ายเส้นยืน เมื่อจก
ถึงชั้นกึ่งกลางของลายก็จะจกชั้นต่อไปโดยไม่ต้อง
จกซ้ำชั้นกึ่งกลางของลายเพราะลายส่วนมากจะ
ลอกลงในกระดาษกราฟเพียงครั้งเดียว

ผลที่ได้ก็คือ ชั้นผ้าจกกว้างราว ๆ 7-12
นิ้ว ใช้ระดับเชิงผ้าชั้นสตรีที่เรียกว่าตีนจก

the use of fine multicolour
cotton and silk. Though in central
Thailand weavers do not use silver
and gold threads in Chok weaving.
But Chok weaving is the most refine
supplementary threads technique
in this region. The weavers weave
Chok with the reverse side of the
fabric facing. They use the blade
or porcupine quills in picking the
patterns, having a bow shape
wood to keep the warp thread
level and evenly spaces.

The weavers throw a shuttle one
time when they weave Chok pattern
at one level. Chok threads may be
2 or 4 threads in a pararelled set
of one colour which to be tied,
picked up and passed along the warp
yarn line. When the weavers weave
at the half level of a pattern.
They continually weave without
repeating at the half level of
that pattern. Because most of the
design patterns are only coppied
on the graph sheets a half of the
pattern.

The resulting cloth of Chok
technique is the narrow Chok cloth

ตีนจกที่มีลวดลายงดงามประณีตซึ่งช่างทอที่
ชำนาญอาจทอเสร็จชิ้นหนึ่งในเวลา 1 เดือน

การจัดลายจกที่ใช้ประดับหน้าหมอนของกลุ่ม
ไทยวน

ช่างทอเชื้อสายไทยวนจกลายประดับหมอน
สี่เหลี่ยมแบบดั้งเดิมด้านสั้นหมอน 2 ด้านประดับ
ด้วยชั้นจกทั้งงดงาม ลวดลายจกที่หน้าหมอนรูป
สี่เหลี่ยมของกลุ่มไทยวน ที่ตำบลคอนแร่ อำเภอ
เมือง จังหวัดราชบุรี มีการจัดลายดังแผนภูมิ
ข้างล่างนี้

width of approximately 7-12 inches
to decorate the hem of women
phasin. The distinctive hem
called Teen Chok.

The patterns of Teen Chok are so
fine and intricate that a skill
weaver will take a month to
complete one piece.

To set Choke patterns to decorate
Tai Yuan traditional pillows.

Tai Yuan weavers weave Chok
patterns to decorate their
traditional four-corner-pillows.
Two ridges of these pillows to be
decorated by fine pieces of Chok
patterns. The desing patterns of
Tambol Donrae, Amphoe Muang,
Rajchaburi province are arranged
as the below chart:

ลาย มะ ลิ เลื้อย ไต้ กาบ	ลายนกฮ้อยขาวกินน้ำส้มตัน ลายหน้าหมอน (จกด้วยสีสด เช่น สีเหลือง กัน)	ลาย มะ ลิ เลื้อย ไต้ กาบ
	ลายหน้าหมอน ลายนกฮ้อยขาวกินน้ำส้มตัน	

Lai Mati liay	Lai Nokhoysawkinnamhuamton Lai Namoan (To weave bright threads as a line.)	Lai Mali liay
sai kap	Lai Namoan Lai Nokhoysawhinnamhuamton	sai kap

การจัดลายจกผ้าทำตัวผ้าชั้น
การทอผ้าชั้นที่มีลายจกที่ตัวผ้าชั้นของกลุ่ม
เชื้อสายไทยวนเท่าที่พบอาจแบ่งออกเป็น 3
ประเภท คือ

- ผ้าชั้นตา
- ผ้าชั้นที่มีลวดลายจกทั้งผืน

- ผ้าชั้นสี่

ผ้าชั้นตา

ผ้าชั้นตาเป็นผ้าชั้นแบบหนึ่งของกลุ่มเชื้อสาย
ไทยวน จะกล่าวถึงตั้งแต่ส่วนบนสุดคือ ส่วนเอว
ของผ้าชั้นจนถึงที่ต่ำสุด คือ ส่วนชายของผ้าชั้น
ส่วนเอวของผ้าชั้นช่างทอทอแบบผ้าพื้นมีสีเทา
แดง เหลือง เขียว และดำ

ส่วนตัวผ้าชั้นทอด้วยด้ายเส้นยืน สีแดง
สลับเขียว ด้ายเส้นพุ่งเป็นสีแดง ส่วนลายจก
จะใช้ด้ายสีเหลือง ขาวและเขียว ลวดลายจก
ตามตัวผ้าชั้นมีลายโค้งแก้งระดับเขี้ยว ลายดอก
มะเห็ดสลับลายดอกมะลิ ลายขอเหลี่ยมสลับลาย
กากบาท และลายนกเขี้ยวสลับลายดอกมะลิ แล้วก็
มาถึงแถบสีที่ทอด้วยเทคนิคทอผ้าพื้นที่เป็นสีดำ

To set Chok patterns for weaving
the body of phasin.

Chok patterns along the whole of
Tai Yuan phasin that the writer
found them may be divided in to
3 kinds they are:

-Phasin Taa

-Phasin which has Chok patterns
along the whole piece of phasin.

- Phasin Siew

Phasin Taa.

The Phasin Taa is a kind of Tai
Yuan phasin. We would describe its
components from the upperst or
the waist of phasin to the lowest
of it or the phasin hem. About the
waist part of this kind of phasin,
the weaver weave by means of plain
weaving in the colours such as
grey, red, yellow, green and
black ones.

As for the body of Phasin Taa
The weavers use red warp yarns
alternate green and the weft
threads are red. The supplementary
wefts are yellow, white and green.
Chok patterns along the body part
of phasin are Lai Kongkengpradupsia
Lai Dokemahert alternates

ส่วนชายล่างสุดของผ้าชิ้น ทอเป็นผ้าพื้นสี
แดง ขาว เขียวและดำ ส่วนปลายก็มีลายดอก
มะลิเกิดสลับกับลายดอกมะลิ

ผู้เขียนรายงานพบผ้าชิ้นตาลักษณะนี้ที่ตำบล
ดอนแร่ อ.เมือง จังหวัดราชบุรี

ลวดลายของผ้าชิ้นที่มีลายจกตลอดผืน

ผ้าชิ้นชนิดนี้เป็นของช่างทอเชื้อสายไทยวน
ที่ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ลาย
ที่สำคัญของผ้าชิ้นชนิดนี้ ได้แก่ ลายขอตัวจีน ลาย
กูดใหญ่ ลายนกฮ้อยขาวกินน้ำฮ่อมต้น และลาย
มะลิ ลี้อยไม้ไผ่กาบ ฯลฯ ลายจกเหล่านี้จะทอ
สลับกับริ้วที่ทอแบบผ้าพื้นหลายหลากสี ส่วนชาย
ของผ้าชิ้นจะเป็นตีนจกที่นำมาเย็บติดไว้

with Lai Dokemali, Lai Khoaliaw
with Lai Kakabart and Lai Noksia
with Lai Dokemali. Then the weaver
weave colour stripes of plain
weaving are black.

The lowest hem band, the weavers
use red, white green and black threads
in plain weaving. And the design
patterns are Lai Dokemahert
alternates with Lai Dokemali.

The writer found this Phasin Taa
at Tambol Donrae, Amphoe Muang,
Rachaburi province.

Design patterns of the phasin
which has Chok patterns along the
whole of it.

This kind of phasin is Tai Yuan
weavers at Tambol Donrae, Ampoe Muang,
Rajchaburi province. The important
patterns which are woven of this
phasin are Lai Khoatuasin, Lai Guudyai,
Lai Nokhoysawkinnamhuam and Lai
Maliliaymaisaiikap. These Chok patterns
are alternately woven with plain
weaving stripes in various colours.
And the hem part of this phasin to
be sewn with a Chok pattern piece.

1

ภาพที่ 1 ผ้าซิ่นตา
Phasin Taa

ผู้เขียน ด.ดอนแร่ ราชบุรี
Tai Yuan, Donrae, Rajchaburi.

2

ภาพที่ 2 ผ้าซิ่นสัว
Phasin Siew

ผ้าซิ่นสัว

ส่วนผ้าซิ่นสัว "สัว" หมายความว่าเขียว เป็นคำภาษาถิ่นกลุ่มไทยวน ส่วนเอวของผ้าซิ่นสัวประกอบด้วยผ้าพื้นสีแดงกับลายจกเล็ก ๆ สีขาว มีริ้วสีเหลือง แดงและดำ กับลวดลายจกหลายสี ลายจกมีลายดอกมะเข็ด และลายดอกข้าวตอกใบหั่ว มาถึงส่วนตัวของผ้าซิ่นสัว ซึ่งทอด้วยด้ายสี เขียวสกดกันด้วยทางสีดำเล็ก ๆ เข็มผ้าซิ่นสัวลวดลายจกสีหลากหลาย ส่วนกว้างที่สุดทอเป็นผ้าพื้นสีดำ มาถึงส่วนที่เป็นสีแดง และลวดลายจกเป็นแนว ส่วนสุดท้ายของเข็มผ้าซิ่นเป็นแถบแถบ ๆ

2. ลวดลายที่ใช้เทคนิคการจัด

เทคนิคการทำลวดลายโดยวิธีจัดนั้นใช้ทั้งกลุ่มเชื้อสายลาวทั้งและกลุ่มเชื้อสายไทยวน ช่วงทอกลุ่มเชื้อสายลาวทั้งใช้วิธียกเขาเรื่อตะกรอในแนวตั้งเพื่อทอผ้าไหม ที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ลายที่ใช้ทอได้แก่ ลายมอมและลายนากลายแมงงอด ลายดอกพิกุล การวางลายจะวางเป็นระยะ กระจายอยู่ทั่วผืนผ้า

Phasin Siew.

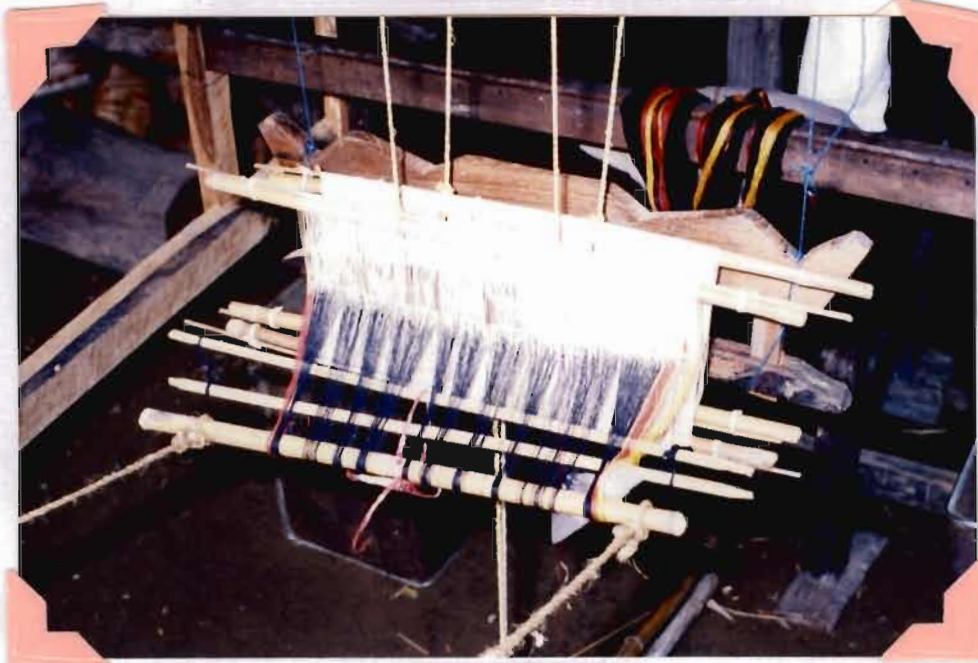
As for Phasin Siew, "Siew" means "green" in Tai Yuan dialect word. The waist part of Phasin Siew is composed of the red plain weave with little white Chok pattern weaving. There are yellow, red and black stripes and various colours of Chok patterns such as Lai Dokemahert and Lai Dokekhwatork along this whole part. About the main body part of Phasin Siew, woven with bright green part between the little black line. The hem of the Phasin is composed of various colours of Chok patterns, the widest part is black, red plain weave and the last is the narrow plain weaving.

2. Khit technique patterns.

Khit technique is used by both of Lao Kang and Tai Yuan weavers. They weave Khit patterns by hanging vertically heddle-shfts. The Lao Kang weavers in Ampoe Banrai, Uthaitanee province weave blankets by this means. The design patterns are Lai Naga, Lai Mangoad, Lai Mom and Lai

การพันด้ายลงแกนหลอด
To transfer the threads to bobbins.

การจัดเตรียมกี่ทอผ้า
To set the loom for weaving.

การทอโดยวิธีเพิ่มเส้นพุ่งตลอดหน้าผ้านี้
ช่างทอลาวกึ่งที่ตำบลกุดจอก อำเภอวัดสิงห์
จังหวัดชัยนาท ไม่ใช้การจัดแบบยกเขาหรือ
ตะกรอก แต่ใช้ไม้ดาบทำให้เกิดช่องว่างแล้วเพิ่ม
เส้นพุ่งตลอดหน้าผ้าเข้าไปตามช่องว่างนั้น สิ่งทอ
เหล่านี้ใช้ทำหมอนอิงหรือผ้าคลุมศีรษะขนาด

ส่วนช่างทอกลุ่มไทยวนที่จังหวัดราชบุรีทอ
ลวดลายโดยใช้เทคนิคการจัดเพื่อทอตัวผ้าขึ้นโดย
วิธียกเขาหรือตะกรอกในแนวตั้ง ลายที่ทอคือลาย
สะแหย่สา ทั้งด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งเป็นสีดำ
หรือถ้าใช้ด้ายเส้นยืนสีดำด้ายเส้นพุ่งจะเป็นสีเขียว
แสด หรือเหลือง ลายสะแหย่สาจะจกตาม
ความกว้างของผ้าขึ้น

Dokepikul. The way of setting the
patterns is to place them in the suit
distance along the whole of a piece
of the textile.

This supplementary weft
technique, by using the vertical
heddle-shafts is not used by
Lao Kang weavers at Tombol Gudjok
Amphoe Watsingh, Chainart province.
But they use the wooden blade
to creat the spaces for inserting
the continuous supplementary
weft through these spaces.
They weave cloth by this means
to make the traditional pillow
or novices' cover head cloth in
the ordain of monastry.

As for Tai Yuan weavers at
Rajchaburi province, use Khit
technique by using the vertical
heddle-shafts to weave the body
of phasin by this means. They
weave Lai Sahaesaw by using the
warp and the weft threads are
black or the former are black
and the later are green, orange
or yellow. Lai Sahaesaw is set
along the width of a phasin.

ช่างทอ ทอผ้า

The weaver weaves cloth.

การทอโดยเทคนิคการจิดโดยใช้เขา
หรือตะกรอในแนวตั้ง

ช่างทอจะจกด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่ง
เหมือนกับเทคนิคการทอผ้าพื้น เขาหรือตะกรอ
ทั้งสองจะผูกโยงไว้เหนือก็ และต่อเส้นเชือกไป
ที่ไม้เหยียบ 2 ท่อนข้างล่าง เครื่องมือการทอ
มีดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 2

แต่ถ้าจะทอโดยเทคนิคการจิดหรือการยก
ลำเขาหรือตะกรอในแนวตั้งจะต้องมีลำเขาหรือ
ตะกรออีก 2 ลำ ระหว่างเขาหรือตะกรอคู่นี้
จะมีแผงเชือกโยงอยู่ในแนวตั้ง ลำเขาจะอยู่
เหนือด้ายเส้นยืนอันหนึ่ง อีกอันหนึ่งจะอยู่ใต้ด้าย
เส้นยืนถัดจากไม้เหยียบ และห่างจากผู้นั่งทอมา
ทางด้านหน้า

ด้ายแต่ละคู่ในเขาตั้ง จะเชื่อมและร้อย
สลับขึ้นลงกับด้ายแต่ละคู่ของด้ายเส้นยืนในก็
ถ้าช่างทอยกด้ายคู่ใดคู่หนึ่งในชุดขึ้น ด้ายคู่ที่ร้อย
อยู่ก็จะถูกยกขึ้นด้วย ช่างทอใช้ไม้สอดสอดसान
ด้ายในเขาตั้งตามลายที่ได้เลือกไว้และไม้สอด
เหล่านี้จะสอดसानในเขาตั้งส่วนที่อยู่เหนือด้าย
เส้นยืน

Khit technique patterns by
using vertical heddle-shafts.

The weavers arrange the warp and
weft yarns as the technique of
plain weaving. Two heddle-shafts
are hung above the loom and joined
to two bamboo treadles below the
warp yarns. The device of weaving
is the same as we have described
in Chapter 2

But in Khit technique by using
the vertical heddle-shafts, the
weavers must use 2 pairs of
heddle-shafts. Between the last
pair, there is a set of threads,
joined and to be between them, one
of the last pair of heddle-shafts
is hung above the warp yarns and
another is below the warp yarn.
It is the next from the bamboo
treadles and the weavers at the
front of the loom.

Each pair of threads, vertical
heddle-shafts or Khaw Tang called
in dialect word must thread
alternately up and down with each
pair of the warp yarns in the
loom. If the weavers pick up
a pair of threads in the vertical
heddle-shafts, the pair which

แล้วช่างทอก็เริ่มทอ เขาดึงไม้สอดแต่ละอันตามลำดับที่สอดสานในกลุ่มด้ายหรือเขาตั้งดั่งที่เรียกกันในภาษาล้าน และใช้ไม้สอดอันนั้นแหวกด้ายในเขาตั้งและเลื่อนลงมาแหวกด้ายเส้นยืนขึ้นลงตามลายที่ได้สอดสานไว้ที่เขาตั้งสอดใส่ไม้ดามอันใหญ่ไปตามช่องว่างของด้ายยืนซึ่งเกิดขึ้น เมื่อช่างทอหยิบไม้สอดทีละอันของเขาตั้งไปตามลำดับ (ไม้สอดเหล่านี้จะถูกเลื่อนลงไปเก็บไว้ใต้ด้ายเส้นยืนทีละอัน)ช่างทอจะยกสันไม้ดามขึ้นทำให้เกิดช่องว่างในด้ายเส้นยืน ฟุ้งกระสวยที่ใช้ทอลายจิด ใช้ฝีมกระสวยด้ายเส้นฟุ้ง และฟุ้งกระสวยทอผ้าพื้นสลับไปทุกครั้งที่ช่างทอทอลวดลายจิด แต่ละชั้นของลวดลายจิดที่ลอกลงบนกระดาษกราฟ ช่างทอ จะฟุ้งกระสวยทอลวดลายจิด สองครั้ง ช่างทอจะทอลวดลายจิดต่อไปจนทอได้ครึ่งหนึ่งของลายแล้วไม้สอดจะถูกจัดกลับกันกับที่เดิมอีกครั้งหนึ่งช่างทอจะทอลายจิดจนได้ผ้าตามต้องการ

threads it will be also raised up too. The weavers use shed-sticks or mai-soat interleave the threads in the vertical heddle-shafts according to the selected design patterns. And these shed-sticks are interlaced along the vertical heddle-shaft part which to be above the warps.

Then the weavers begin their weaving, they pull sequently each shed-stick in the set of the the threads or in the Khaw Tang, called in dialect word. Then they use that shed-stick to dissect the threads of Khaw Tang and remove it to dissect warp yarns up and down according to the design which the weavers interlaced it in the Khaw Tang. To insert the big blade along the spaces of the warp yarns which are created by the weavers pick up sequently each shed stick of the Khaw Tang. (And these shed-sticks are removed to be stored at the below of the warp yarns one by one.) Then the weavers raise up the ridge of the wooden blade to create the spaces along the warps, throw the shuttle that is

ผู้เขียนได้ฝึกหัดทอเทคนิคการจัดแบบนี้หรือ
การยกมุกของกลุ่มไทวนกับคุณอำพร คำยอด
ช่างทอตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัด
ราชบุรี ประเทศไทย

used to weave Khit patterns and to beat the wefts with Feum or the beater. The weavers throw alternately the shuttle for plain weave one time per each time of Khit pattern weaving. Each design pattern line which is copied in a graph paper, the weavers throw the shuttle for Khit weaving two times. They weave continually the Khit pattern until they weave to the middle of the design pattern, and then the shed-sticks are reversed the order ranks again. The weavers weave the Khit patterns until the requirement of textile is finished.

The writer practises this Khit technique or Yok Muk of Tai Yuan weavers with Mrs. Amporn Kumyord, the weaver of Tambol Donrae, Amphoe Muang, Rajchaburi province, Thailand.

บทที่ 5 สีเส้นหลากหลายบนผืนผ้าไทพื้นเมือง
ในภาคกลาง

Chapter 5 Multitudinous colours
of Tai traditional
cloth in central
Thailand.

1. การย้อมสีธรรมชาติของผ้าไทพื้นเมืองในภาค
กลาง

ผู้เขียนได้เห็นผ้าเก่าแก่ของชนกลุ่มน้อยใน
ภาคกลาง มีความพึงพอใจ และติดใจในเสน่ห์
ความงามยิ่งนัก แม้ว่าผ้าไทในปัจจุบันรุ่นต่อมาจะ
ทอเลียนแบบลวดลายและสีเส้นแบบเดิม จะเป็น
เพราะวัสดุเส้นใยที่ใช้ทอ สีเคมี หรือฝีมือผู้ทอก็
อาจเป็นไปได้ว่าทำให้ผ้าทอมือรุ่นใหม่สวยงามน้อย
กว่าของเก่าดั้งเดิม เพราะความงามประณีต
วิจิตรและคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของผ้าเก่าแก่
เหล่านี้ทำทนายให้หน้าศึกษาค้นคว้า

สีเส้นของผ้าไทโบราณราว 70-80 ปีล่วง
มาแล้วเกิดจากการย้อมสีธรรมชาติแทบทั้งสิ้น
การย้อมสีธรรมชาติเป็นที่รู้จักในหมู่ชนเผ่าไทและ
แตกต่างกันไปแต่ละแห่ง เทคนิคการย้อมก็
ต่างกันเห็นได้ชัด ในสมัยโบราณช่างทอจะมี
เคล็ดลับการย้อมสีของตนเอง และถ่ายทอด

1. Natural dyes of Tai traditional
cloth in central Thailand.

The writer found old Tai
cloth of minority ethnic group in
central Thailand. The writer is
fond of them and satisfied in
their finess and attractiveness
very much. The cloth of later
generation is less attractive in
spite of its being woven
imitating the patterns and the
colours of the one belonging the
older generations and using
synthesized threads, chemical
colours and modern craftsmen.
Because of its beauty, delicacy
and cultural values, the old cloth
deseves our serious attention.

The natural dyes known to the
Tai varied from place to place and
the technique varied quite
considerably. In olden days, each
weaver had her secret about her
own dye. She might pass it on

ไว้ให้ลูกสาว วิธีการดังกล่าวก็แทบจะไม่มีเหลือ
อยู่แล้วในปัจจุบัน ความรู้ด้านนี้เป็นส่วน สำคัญ
ส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมสมควร
อนุรักษ์และบันทึกไว้ให้ลูกหลานในอนาคต

ความรู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติในภาค
กลางได้มาจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นช่างอาวโสกกลุ่ม
ลาวคั้ง ลาวพวน ฯลฯ ท่านแรก คือ คุณชอง
จบศรี วัย 65 ปี ช่างทอเชื้อสายลาวคั้ง อยู่
บ้านเลขที่ 7 หมู่ 1 ตำบลกุดจอก อำเภอวัด
สิงห์ จังหวัดชัยนาท เล่าให้ผู้เขียนฟังว่ามารดา
ของท่านเป็นครูสอนทอจกในหมู่บ้าน เล่าถึงการ
ย้อมสีธรรมชาติ พร้อมกับให้ดูผ้าชิ้นมัดหมี่ต่อด้วย
เชิงจกซึ่งมารดาของท่านเป็นผู้ทำและถึงแก่กรรม
เมื่อ 10 ปีมาแล้ว ผ้าชิ้นดังกล่าวทอด้วย
ไหมผสมฝ้าย เส้นใยที่ทอย้อมด้วยสีธรรมชาติ

คุณชอง จบศรี เล่าถึงการย้อมสี
ธรรมชาติ สีแดง สีแดงดำ สีเหลือง สีเขียว
และสีแสดดังต่อไปนี้

her daughters. But today this
knowledge is nearly lost. It is a
crucial of the cultural heritage
which should be preserved and
documented for the future generation.

The information about the
natural dyes in central Thailand
are told by some weaver of Lao Kang
Lao Puan etc. such as the first is
Mrs. Song Chubsri 65 years old,
Lao Kang weavers at No 7 Group 1,
Tambol Gudjoke Amphoe Watsingh,
Chainart province. She talked to
the writer about her mother who was
a teacher of Chok weaving in the
village. She told the writer about
the natural dyes and presented
matmi phasins which have Chok hems as
the evidences. These phasins are
woven by her mother who died about
10 years ago. They are made of silk
and cotton . Their textiles which
are woven, dyed with natural dyes.
Mrs. Song Chubsri told the writer
about the natural dyes of red,
red-black, yellow, green and
redish-yellow colours as the
following crucial contents:

การย้อมสีแดง

สีแดงแต่เดิมเป็นสีแดงทำซึ่งย้อมจากขี้
ครั้งที่ได้มาจากตัวครั่ง เอาขี้ครั่งบดแช่ลงในน้ำ
เย็น ต้มกับใบเมี่ยงแอ ใบส้มป่อย และน้ำส้ม
มะขาม สีแดงธรรมชาติจะแยกออกมาจากขี้ครั่ง
โดยความร้อนและน้ำที่เป็นกรด เอากลุ่มด้ายลง
ต้มในน้ำย้อมราว 1 ชั่วโมง จึงเอาขึ้นและตาก
ให้แห้ง

การย้อมสีดำแดง

ช่างทอจะตากเปลือกของต้นคาง เอามา
ล้างแล้วสับให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ต้มจนยางออก
เอากลุ่มด้ายลงย้อมเห็นว่าดูดกลืนสีดีแล้วจึงเอาขึ้น
เอากลุ่มด้ายไปย้อมในโคลนตากแดดให้แห้ง
แกะเอาชิ้นโคลนออก ซักให้สะอาด
ตากแดดให้แห้งอีกครั้งหนึ่ง

การย้อมสีเหลือง

ช่างทอต้องเตรียมสีย้อมจากขมิ้น เอาหัว

How to dye the red yarns ?.

It was actually dark red in the past which was made of red lacquer produced by the Coccus lacca insects. The lacquer was crushed, soaked in cold water, boiled with Miat-Aae leaves, Sompoi leaves and tamarind juice. The red dye is extracted from the lacquer by heat and acidic water. The wet yarns are then boiled with the red dye about an hour, then dried in the sun.

How to dye the red-black ?.

The weavers carved out some bark of Ton Khang, to be washed bark is then chopped in to smallest pieces, boil them until the sap is extracted from the small pieces of bark. And the yarns are soaked in the sap until good absorption is assured and then they dyed in mud, dried in the sun. After the mud stains are removed from them, they should be washed and dried in the sun again.

How to dye the yellow yarns ?.

The weavers have to prepare

ขมิ้นมาบด ผสมน้ำมะขามและน้ำเย็น กรองน้ำ
ย้อมและแช่กลุ่มด้ายลงไประาว 6 ชั่วโมง นำ
เอาด้ายมาตากให้แห้งจะต้องย้อมติดต่อกัน 3
วัน

การย้อมสีเขียว

ช่างทอจะย้อมด้ายให้เป็นสีเหลืองก่อนแล้ว
จึงนำใบหญ้าเผ่ามาบด ผสมเกลือและน้ำเย็น
ย้อมด้ายสีเหลืองที่ย้อมไว้แล้วในน้ำใบหญ้าเผ่านั้น
แช่ไว้ 6 ชั่วโมง ทำติดต่อกัน 3 วัน

การย้อมสีแดง

ช่างทอจะแช่เมล็ดต้นชาตรี หรือต้นคำไท
สีแดงจะแยกออกจากเมล็ดของต้นชาตรี เอา
กลุ่มด้ายลงย้อม แช่ไว้ราว 24 ชั่วโมง เอากลุ่ม
ด้ายมาผึ่งลมไว้ให้แห้ง การย้อมไหมโดยวิธีนี้จะ
สวยกว่าการย้อมฝ้าย

วิทยากรท่านต่อไปได้แก่คุณไป่ พระดี ช่าง
ทอกลุ่มเชื้อสายลาวพวน อายุ 69 ปี อยู่ที่ตำบล
ทับผึ้ง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี คุณไป่
พระดี ได้กล่าวถึงการย้อมสีธรรมชาติไว้ดังนี้

this dye from turmeric as follows:
Roots of turmeric are crushed,
mixed with tamarind juice and cold
water. Then the yarns are soaked
in it for six hours. The yarns are
dried in the sun. The weavers must
repeat this process for three
days.

How to dye the green yarns ?.

The weavers must dye the
yarns in yellow first and then in
green. They crush Yathaw Leaves,
put salt and cold water, soaking
them about six hours and this
process is repeated for three days.
How to dye the redish-yellow yarns ?.

The weavers soak the seeds
of Ton Charthee or Ton Kumthai.
Then the redish-yellow is
extracted from the seeds of Ton
Chartee. They dye the yarns and
soak them about 24 hours. Then
they dried them by the wind. The
silk yarns dye by this means are
brighter than the cotton.

Another informer is
Mrs. Paih Thoradee, a Lao Puan
weaver, 69 years old, at Tambol
Tabpheong, Amphoe Danchang,

การย้อมสีดำ

เริ่มแรกให้นำเอาผลมะเกลือมาตำในครก
ไม้กรองด้วยกระชอน เอาด้ายลงย้อมและตาก
ให้แห้ง

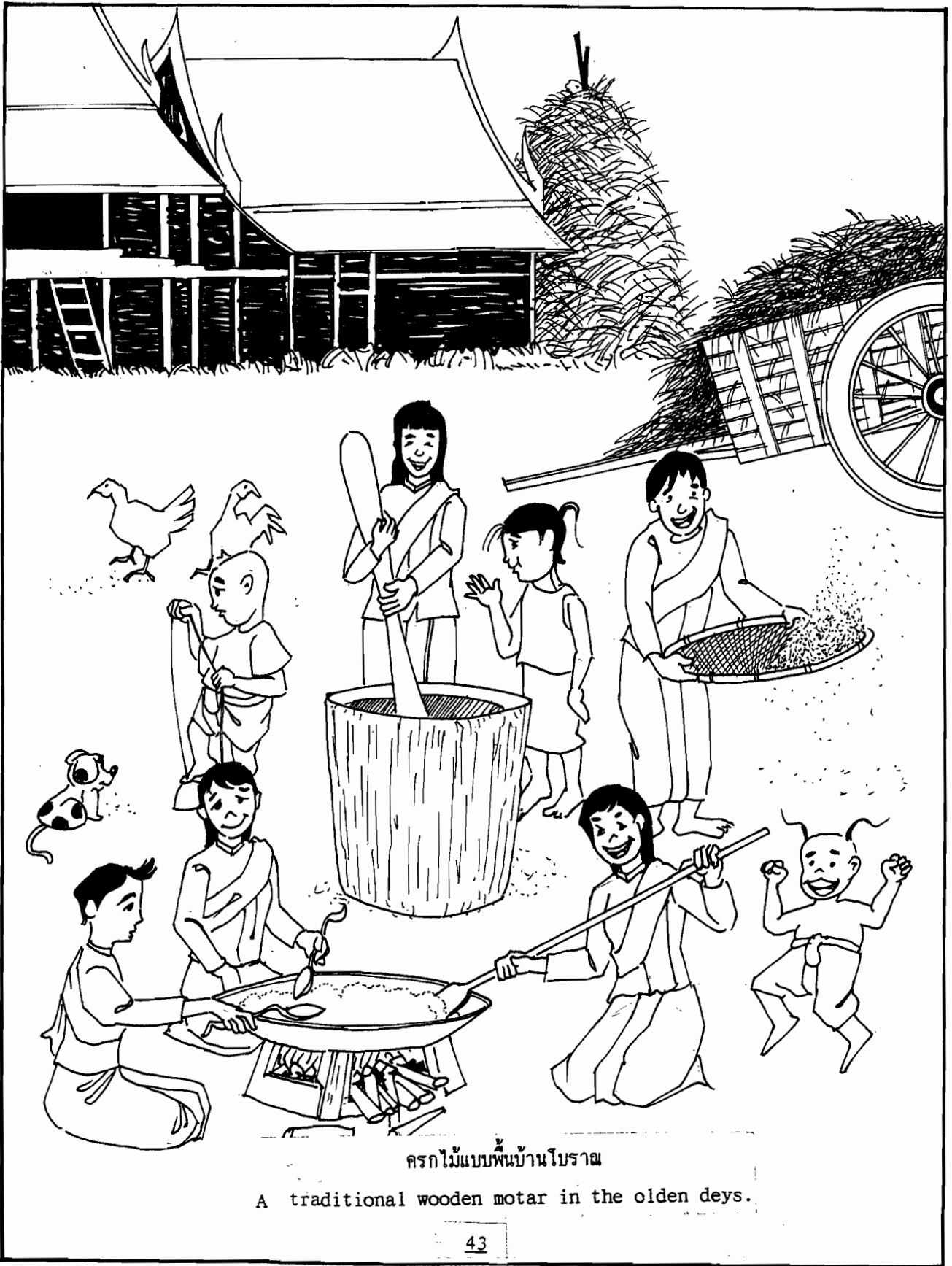
ครกไม้ที่กล่าวถึงนี้ทำจากไม้ท่อนใหญ่ช่างไม้
ตัดและแกะกลึงให้เป็นครกกลมมีรัศมี 2 ฟุต
และสูง 2 ฟุต ชาวชนบทใช้ตำหอยกกล้วย สำหรับ
เป็นอาหารหมูด้วย สากก็ทำด้วยไม้ยาว 6 ฟุต
ปลายทั้ง 2 ข้างใหญ่กว่าตรงกลาง และแต่ละข้าง
ก็ตำได้ เหมือนกันทั้งสองข้าง ที่เล่าถึงครกเก่าแก่
นี้ก็เพราะว่าต่อไบบันคกงกลายเป็นหิน มรดก
ทางวัฒนธรรมชิ้นนี้น่าจะได้บอกกล่าวให้คนรุ่น
หลังได้ทราบบ้าง

Supanburi province. She told the
writer about the natural dye of
the black as follows:-

How to dye the black yarns ?.

First, they pound the fruits
of Makua trees in a wooden mortar.
Then the dye-water is obtained by
seiving the pounded fruits. The
yarns are soaked in the dye-water
and dried in the sun.

This wooden mortar is made
of a big log. The carpenters cut
and carve it as a rounded mortar.
Its radius is 2 ft. in width and
2 ft. in height. Some villager
crushes banana-stalks for a pig's
food by this mortar too. The
pestle is made of wood, 6 ft. in
its length. Both ends of the
pestle are bigger than the central
part. Each end can be equally used
to pound anything. The writer talk
about this old mortar because it
might be used as firewoods in the
futures. This cultural heritage
would be known by the future
generation in some content.

ครกไม้แบบพื้นบ้านโบราณ

A traditional wooden mortar in the olden days.

นอกจากคุณไป ทัศนะ จะได้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังให้ความรู้เรื่องการย้อมสีครามและสีน้ำเงินด้วย วิทยากรของโชนงและกะเหรี่ยงได้แก่คุณควง มังมี สาวโชนง อายุ 74 ปี อยู่ที่บ้านหนองหญ้าปล้องและคุณเซ่ง ใจคง กะเหรี่ยง อายุ 68 ปี ที่ตำบลยางกล้าใต้ จังหวัดเพชรบุรี ได้กล่าวถึงวิธีย้อมสีครามและสีน้ำเงิน วิทยากรทั้ง 3 ท่านได้กล่าวถึงการย้อมสีครามและสีน้ำเงินดังต่อไปนี้

การย้อมสีครามและสีน้ำเงิน

สีครามธรรมชาติ ได้มาจากต้นคราม ข้างทอ ตัดต้นครามมาทำเป็นกำ แช่ต้นครามในน้ำ 3 วัน เติมปูนแดงกั้นกับพริกขี้หนากลงไปกวนจนขึ้นฟอง น้ำย้อมเริ่มเฝ้า เอามัดต้นครามขึ้นจากตุ่ม กรองน้ำย้อม เอาด้ายแช่ไว้ 6 ชั่วโมงนำไปตากให้แห้งจะได้ด้ายสีคราม ถ้าต้องการย้อมสีน้ำเงินจะต้องย้อม 3 ครั้ง

Besides Mrs. Paih Thorade talked about mentioned above, she informed about how to dye the indigo and the blue too. Lao Song and Karen informers are Mrs. Khuang Mangmi, 74 years old, Lao Song at Tambol Nongyapong and Mr. Seng Jaikhong, 68 years old, Karen at Tambol Yangnamgud Tai, both of them live at Petchaburi province. They informed the writer about the way of to dye the indigo and the blue too. Three informers told the writer in the following contents. How to dye the indigo and blue yarns ?.

Natural indigo is extracted from the indigofera tinctoria plants. The weavers cut their plants, made them in to bundles, and soak these bundles in a jar of water for three days. Put red lime, water and stir it until bubbles appear in the water. The dye water begins to decompose. The bundles of the plants are taken from the jar. The water in the jar is seived to get the dye-water.

ในสมัยก่อนชาวบ้านจะย้อมเข็ญด้ายในหม้อ
ดินเผาที่เรียกว่าหม้อนิน หรือหม้อลาว

อาจสรุปได้ว่า การย้อมด้วยสีธรรมชาติ
อาจใช้น้ำกรดหรือปูนผสมกับวัสดุที่สำคัญของสี
ธรรมชาติแต่ละสี เช่น สีแดง ชีครั่ง ก็เป็นวัสดุ
ที่สำคัญในการย้อมสีแดง ในบางกรณี การย้อมสี
ธรรมชาติต้องใช้ความร้อนในการแยกสีจากวัสดุ
สำคัญและวัสดุประกอบ ดังนั้นกระบวนการย้อม
เหล่านี้ต้องมีการต้ม เราอาจเรียกว่า "การย้อม
ร้อน" ได้แก่ การย้อมสีแดงจากครั่ง และสีดำ
แดงจากเปลือกของต้นคาง ถ้าช่างทอไม่ใช้ความ
ร้อนในการย้อมสีธรรมชาติ เช่นการย้อมสีเหลือง
จากขมิ้นและใบหญ้าเผ่า สีแสดจากเมล็ดชาตรี
สีดำจากผลมะเกลือ สีครามและสีน้ำเงินจากต้น
คราม เราอาจเรียกการย้อมสีธรรมชาติเหล่านี้
ว่า "การย้อมเย็น"

The yarns are, then, soaked in
the dye-water for six hours.
Then they are taken out and
dried in the sun. The resulting
yarns are indigo yarns. If the
weavers want to dye blue yarns,
they repeat this process three
times.

In the olden days the
villagers dye the yarns in baked-
clay pots, called Mornin or
Morlao.

We may concluded that to dye
the yarns with natural dyes used
acidic water or lime mixed with
the important material of each
natural dye such as the red dye
has the sealing wax is the
important ones. In some case
natural dye, heat is required
to extract the colour from the
improtant material and essential
ingrediants. So the process of
natural dye of these require
boiling. We may call them "hot dye"
such as dying red by using sealing
wax and red-black by using barks
of Ton-Khang etc. If the weavers

2. สีเส้นบนพื้นผ้ากับลวดลายการจกและขีด
สีเส้นที่หลากหลายของผ้าไทที่ช่างทอ ทอ
ลวดลายโดยการจกจะสวยงามมากกว่าการใช้
เทคนิคการทอแบบอื่น ๆ เพราะการจกสามารถใช้
ใช้ด้ายหลายสีผูกสลับกันไปจนตลอดหน้ากว้างของ
ชิ้นผ้าศิลปินชาวบ้านได้ออกแบบสีและลวดลาย
เหล่านี้จากความซาบซึ้งในความงามของธรรมชาติ
และส่วนประกอบที่สำคัญอย่างอื่น เช่น ประสบการณ์
ความคิดสร้างสรรค์ และศิลปะวิทยาการต่าง ๆ
ได้ส่งเสริมให้ออกแบบสีเส้นและลวดลายงดงาม
อย่างวิจิตรพิสดาร เป็นร้อยปีมาแล้ว ศิลปินเก่าแก่
ที่ออกแบบลวดลายผ้านี้ เป็นย่า, ยาย และแม่
ของช่างทอชาวบ้านในปัจจุบัน ช่างทอในปัจจุบัน
จึงภูมิใจในมรดกดังกล่าวนี้และอนุรักษ์ไว้ที่งาน
ฝีมือ เขาจึงระมัดระวังในการเลือกแบบ สีของ
ด้ายและการจกทอ

do not use heat in natural dyes
such as dyeing yellow yarns by
using turmeric, green yarns by
using turmeric and Yathaws-leaves,
redish-yellow yarns by using Ton
Charthee seeds, the black yarns
by using Makua fruits, indigo and
blue yarns by using indigo plants.
We may call them "cold dye."

2. Colours, Chok and Khit patterns.

Multitudinous colours of Tai
cloth, which weavers weave them in
Chok pattern weaving are more
beautiful than the cloth which
weavers weave them by the other
weaving technique. Because weavers
can use multi-colour-threads hook
and pick them through along the
width of a piece of cloth. The
village artist weavers designed
these colours and patterns by their
art appreciation of nature and
essential ingredients such as
experience, creative thinking and
various kinds of academics which
promoted them to product the
intricate finess of woven design
patterns for hundred years ago.
These olden artist weavers are

จะกล่าวถึงด้ายสีที่ใช้ในการจกกลุ่มเชื้อสายลาวตั้ง ใช้ด้ายสีสดจกคู่กับด้ายสีสด เช่นสีเขียวกับสีแดง สีแดงคู่กับเหลือง และสีม่วงคู่กับสีเหลืองหรือสีแดง

ช่างทอใช้ด้ายสีทึบ เช่น สีน้ำเงินหรือสีดำจกไปตามด้ายสีสดเพื่อลดความเจิดจ้าของสีอาจจะเห็นได้จากลายประธานของชิ้นจกของช่างทอลาวตั้ง

ส่วนช่างทอไทยวนจะจัดด้ายสีในการจกลวดลายแตกต่างจากช่างทอลาวตั้ง ช่างทอไทยวนจัดด้ายสีกลมกลืนกันไว้ใกล้กันเสมือนเป็นกลุ่มเดียวกันในการจก เช่น ด้ายสีสดเป็นกลุ่มเดียวกับสีเหลืองอ่อน, ม่วง, ชมพูอ่อนและขาว

grand mothers, or mothers of the present weavers. So they are proud of this heritage and conserve it in their handiwork by to be careful about selecting the patterns, the colour threads and the weaving.

Now we talk about the colour threads which are used in Chok patterns. Lao Kang weavers use bright colour threads to match with bright ones such as green with red threads, red with yellow threads and violet with yellow or red threads etc.

They weave dimmed threads such as black or blue threads along the pairs of bright colours for lessening the strong bright colours. We can see the arrangement of colour threads of Lao Kang weavers by to view the major patterns of their pieces of Chok weaving.

The way of Tai Yuan weavers set the colour threads for their Chok weaving is not the same as Lao Kang ones. Tai Yuan weavers set the homonized colour threads

ผลงานของช่างทอก็คือ ผ้าจก และผ้าขิดที่สวยงามที่สุดในโลก
The weavers' resulting textiles are the finest
Chok and Khit cloth in the world.

ตัวอย่างการจัดด้ายสีของกลุ่มไทวน เช่น จกด้ายสีแดงสอดอยู่ระหว่างสีเขียวทึบ ๆ และสีเขียวหรือจกสีขาวไว้ใกล้ ช่างทอใช้ด้ายสีเด่นจกที่ ส่วนสำคัญของลาย เช่น ลายหักนกคู่ (ภาพหน้า ที่ 34 และ 35) ส่วนเน้นให้เด่นคือ ส่วนของลายที่ ส้อมนกกู่กันน้ำอยู่ตรงกลางลาย ช่างทอจะใช้ด้ายสี เหลืองและสีแดงจก คือ เลือกด้ายสีเด่นใน กลุ่มจกที่ส่วน เน้นของลาย

ส่วนสีสันกับลวดลายการจิด แม้ว่าสีสันของ ลวดลายการจิดจะมีน้อยกว่าลวดลายที่ใช้จก เพราะแต่ละชั้นของลายจิดจะใช้ด้ายสีเดียวกัน ตลอดหน้าผ้า

close to one another as if they belong to the same set in their Chok patterns such as redish-yellow threads are the same set of pale yellow, indigo, pale pink and white threads.

Another specimen the way of setting colour threads such as to set bright red threads are between dim green and white threads or to set closely white ones. But they use dominant colour threads at the motif parts of the patterns for example Lai Haknokku (the figure of the page 34 and 35) Lai Nok. are surrounded by the important part which the weavers weave by using the yellow and red threads. They selected the dominant colour threads in the set to weave at the motif part of their Chok patterns.

As for various colours of Tai cloth and Khit patterns, through the colours of Khit pattern weaving are less in number than Chok weaving. Each leavel of a desing pattern requires only one colour threads

ช่างทอกลุ่มเชื้อสายลาวก็จะทอผ้าจิดเพื่อ
ใช้ทำผ้าห่ม ด้ายเส้นยืน จะเป็นสีอ่อน เช่นสีขาว
สีฟ้า หรือสีเหลือง ส่วนด้ายเส้นพุ่งจะเป็นสีเข้ม
เช่น สีน้ำเงิน สีแดง หรือสีม่วง

ส่วนช่างทอกลุ่มเชื้อสายไทยวนจะจัดด้ายสี
ในการทอจิดหรือยกมุกที่ตัวผ้าขึ้นได้ 2 แบบ คือ
แบบแรกจัดให้ด้ายเส้นพุ่งหรือด้ายเส้นยืนเป็นสี
เดียวกัน คือ สีดำ หรือสีน้ำเงิน และแบบที่สอง
ช่างทออาจใช้ด้ายสีกลมกลืนกัน เช่น ถ้าด้ายเส้น
ยืนเป็นสีขาวหรือสีดำด้ายเส้นพุ่งอาจเป็นไปได้
หลายสีส่วนลายที่จิดคือ ลายสะแะเสา

ได้กล่าวถึงสีสันของผ้าพื้นเมืองในภาคกลาง
ของประเทศไทยนานพอสมควรแล้ว ผู้อ่านคงจะ
ทราบเรื่องเกี่ยวกับที่มาของสีธรรมชาติของผ้า
ไทในอดีตกาล นอกจากผู้อ่านจะมีความรู้เรื่อง
ลักษณะของผ้าไทซึ่งทอขึ้นในหลายรูปแบบ
ใช้ด้ายหลากสีต่างดงาม ยังได้รู้ถึงฝีมือของ

as the continuous supplementary
wefts.

Lao Kang weavers weave
Khit cloth for to be used as a
blanket. They use the pale colours
warp yarns such as white, indigo or
yellow ones. And the bright colour
weft yarns such as blue, red or
indigo ones.

As for Tai Yuan weavers
arrange colour threads in Khit or
Chok weaving cloth to be the body
part of phasin in two ways. The
first, they weave Khit patterns or
Yok Muk by the warp and the weft
yarns having the same colour such
as the black or blue ones. And
the second way the weavers may use
the harmonical colour threads for
instance the warp threads are
white on black and the weft
threads may be various colours.
They weave Khit Lai Sahaesaw.

We have talked about the
colours of Tai traditional
cloth in central Thailand for a
long time. The readers may now
know about the source of natural
dyes of Tai cloth in the olden

ช่างทอผ้าไทยที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกอีกด้วย

days. Besides they know the characteristics of Tai cloth which are woven a lot of styles and with various fine colour threads, they know Tai weavers workmanship that are well-known in the world too.

1. ฟืม

ฟืมเป็นเครื่องมือที่ใช้กระทบด้ายเส้นพุ่งให้อยู่ชิดกันในการทอ

Feum - A device that weavers use it to beat the wefts in order the wefts to be closed in each other of their weaving.

2. ไม้ดาบ

ไม้ดาบเป็นไม้ชิ้นแบน ๆ ใช้สอดยกด้ายเส้นยืนตามลวดลายที่ทอ

blade - A flat piece of wood, shaped with a pointed end, used to raise the warp yarns in a chosen shed.

3. ลำตะกรอ - หรือลำเขา

เป็นเครื่องมือการทอชิ้นหนึ่งใช้จัดด้ายเส้นยืนในการทอผ้า

headdle -shafts - A part of the device in weaving that lifts the warp yarns in a set order to create a weave.

4. ไม้สอด

ไม้สอดคือไม้ที่วางอยู่ที่ด้ายเส้นยืนในการเตรียมลายจกและจิด ไม้ดาบใช้สอดตามช่องว่างที่เกิดจากไม้สอด

shed - sticks - The sticks placed in the warps when preparing a supplementary weft design. The shed indicated by the shed sticks.

5. ช่องสอด

ช่องสอดคือ ช่องว่างที่เกิดขึ้นที่ด้ายเส้นยืนที่ถูกยกขึ้นโดยเทคนิคการทอแบบต่าง ๆ เพื่อให้ด้ายเส้นพุ่งผ่านเข้าไป

shed - The spaces between the warp yarns which are lifted by various means to allow the wefts to create a web.

6. ลาย

ลายคือลายผ้าไทพื้นเมือง ช่างทอใช้ทอโดยใช้เทคนิคการทอแบบต่าง ๆ

Lai - The design patterns, woven by the weavers in their various techniques of weaving.

7. ลายดอกแก้ว

ลายดอกแก้วคือลายที่ใช้ทอผ้ามีชื่อคล้ายกับดอกไม้ชนิดหนึ่งที่ชื่อดอกแก้ว

8. ลายดอกจันทน์

ลายดอกจันทน์เป็นลายผ้าจากที่ชื่อเหมือนดอกของต้นจันทน์

9. ลายดอกพิกุลสลักาบ

ลายดอกพิกุลสลักาบเป็นชื่อลายที่ชื่อเหมือนดอกพิกุล และลายกาบก็เสมือนใบของมัน

10. ลายมะลิเลื้อย

ลายมะลิเลื้อยคือลายผ้าจากที่ชื่อเหมือนดอกมะลิและเถาของมัน

11. ลายเครือ

ลายเครือเป็นลายแบบหนึ่งคล้ายเครือไม้หรือเถาไม้

12. ลายกาบ

ลายกาบเป็นชื่อเรียกลายผ้าทอพื้นเมืองแบบหนึ่งในภาษาไทยคล้ายกับใบไม้หรือกาบของต้นไม้

13. ลายกูด

ลายกูดเป็นลายที่มีลักษณะคล้ายต้นกูดใช้ทอผ้าจากหรือผ้าซิด

14. ลายพันปลาหรือลายเขี้ยว

ลายพันปลาหรือลายเขี้ยวเป็นลายเล็ก ๆ คล้ายหนามหรือพันปลาใช้ประดับลายบางลายเช่นลายกูด เรียกว่าลายกูดพันปลา เป็นต้น

Lai - Dokekaw. - The design pattern named as a kind of flowers that is Dokekaw.

Lai - Dokejun. - The design pattern named after a Thai word as a sandalwood flower.

Lai Dokepikulsalupkap. - The design pattern named after a small flower and Lai Kap is as its leave.

Lai Maliliay - The white jasmin pattern with its vine as the stem.

Lai Kriea - One of the pattern stylised the plant vine used in Chok and Khit weaving.

Lai Kap - A design pattern called in Thai word, it is like a leaf or a spathe of some plant.

Lai Guud. One of the pattern stylised fern patterns, used in Chok and Khit weaving.

Lai Funpla or Lai Sia, It is like a thorn or feeth's fish patterns, used to decorate some pattern such as Lai Guud, called Lai Guudfunpla.

คำอธิบายศัพท์

Glossary

15. ลายนก	Lai Nok - The bird design.
16. ลายนาค	Lai Naga - The serpent design.
17. ลายแมงงอด คือลายแมงป่อง	Lai Mangoad - The scorpion design.
18. ลายมอม คือลายสิงโต	Lai Mom - The lion design.
19. ลายโค้งแก้ง คือลายที่ไม่ตรงแต่คดหรืองอ	Lai Kongkeng - The Zigzag design.
20. ลายขอ คือลายที่โค้งหรืองอุมเป็นรูปขอ	Lai Khoa - The hook design.
21. ลายตวย ลายตวยหมายถึง ลายที่จกตามกันมา "ตวย" หรือ "โตย" ภาษาถิ่น แปลว่าตาม	Lai Tuay - The being of following patterns in each other. "Tuay" means the being of following in a dialect word.
22. ลายหัก ลายหัก มีลักษณะเป็นลายวกกลับหักเหลี่ยม	Lai Hak - Lai Hak is as a turn back shape pattern.

หนังสืออ้างอิง (Referent books.)

ศรีศักร วัลลิโภดม. "ลาวในเมืองไทย" วารสารเมืองโบราณ. ปีที่ 6
ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2522 - มกราคม 2523.

สุมาลย์ โทมัส. 2525. ผ้าพื้นเมือง เอกสารทางวิชาการหมายเลข 34
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล และแพทชีเซีย ชิสมนน. 2530. ผ้าล้านนา บวน ลื้อ ลาว
โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Conway, Susan. 1992. Thai Textiles, Asia Books Co. ltd, Bangkok

Gittinger, M. 1982. Master Dyers to the world,
Textile Museum, Washington, DC